

Matiyu

Matiyu Yesu a Fe Xibaru Fajin

Naxan Sεbε

Matiyu Kitabun yireni ito sεbεxi nεn jεe tonge saxan e nun suulun jøxøn Yesu te xanbini kore xønna ma. Mudu maxinla nan yi Matiyu ra Romi kaane xa Yesu a xilima waxatin naxan yi. Matiyu findi Yesu a xarandiina nde nan na. Yesu a taruxun ligaxi nεn Matiyu yεe xøri, a yi a sεbε waxati gbεtε yi.

Matiyu nun Maraka nun Luka Yesu a taruxun yεbama fayida kii kedenna nin. Koni Matiyu a gbeen sεbεxi Yahudiyane nan xa. Na nan a ligi, a yirena ndee sεbε Yahudiyane naxanye famuma dangu siya gbεtεne ra. A møn nabiya fala fonne fe falama dangu bonne ra alogo a xa a yita Yahudiyane ra fa fala Yesu bata nabine birin ma falane rakamali.

Kitabun yireni ito Yesu bari kiin nan singe yεbama, Mariyamaa diina. Yesu xaran wuyaxi ti nεn a dunuja yi gidini a yamaan xa. A møn kabanako wuyaxi ligi nεn. Matiyu na nan yεbama Ningila Yesu kui. Dønxøn na, a Yesu a sayaan nan yεbama e nun a rakeli fena sayani.

Yesu benbane fe

Taruxune Singen 2.3-15 nun Luka 3.23-38

¹ Yesu Alaa Muxu Sugandixin benbane xinle nan itoe ra. Dawuda bønsønna nde nan yi Yesu ra. Iburahima bønsønna nde nan yi Dawuda ra.

² Iburahima nan Isiyaga sətə. Isiyaga yi Yaxuba sətə. Yaxuba yi Yuda nun a xunyene nun a tadane sətə. ³ Yuda yi Peresi nun Sera sətə. E nga nan yi Tamari ra. Peresi yi Xesirən sətə. Xesirən yi Rami sətə. ⁴ Rami yi Aminadabo sətə. Aminadabo yi Naxason sətə. Naxason yi Salimon sətə. ⁵ Salimon nun Raxabi yi Boosu sətə. Boosu nun Ruti yi Obedi sətə. Obedi yi Yese sətə. ⁶ Yese yi Manga Dawuda sətə.

Dawuda yi Sulemani sətə. A nga yi findixi Yurayaa naxanla nan na. ⁷ Sulemani yi Robowan sətə. Robowan yi Abiya sətə. Abiya yi Asa sətə. ⁸ Asa yi Yosafati sətə. Yosafati yi Yehorami sətə. Yehorami yi Yusiya sətə. ⁹ Yusiya yi Yotami sətə. Yotami yi Axasi sətə. Axasi yi Xesekiya sətə. ¹⁰ Xesekiya yi Manase sətə. Manase yi Amən sətə. Amən yi Yosiya sətə. ¹¹ Yosiya yi Yekonaya nun a xunyene nun a tadane sətə, e Isirayila muxune suxu waxatin naxan yi, e siga e ra Babilən taani konyiyani.

¹² E siga xanbini Babilən taani, Yekonaya yi Selatili sətə. Selatili yi Sorobabeli sətə. ¹³ Sorobabeli yi Abiyudi sətə. Abiyudi yi Eliyakimi sətə. Eliyakimi yi Asori sətə. ¹⁴ Asori yi Sadəki sətə. Sadəki yi Ahimi sətə. Ahimi yi Eliyudi sətə. ¹⁵ Eliyudi yi Eleyasari sətə. Eleyasari yi Matani sətə. Matani yi Yaxuba sətə. ¹⁶ Yaxuba yi Yusufu sətə, Mariyamaa xəməna, naxan Yesu bari, naxan xili “Alaa Muxu Sugandixina.” ¹⁷ Awa, fələ Iburahima ma, han sa dəxə Dawuda ra, na findi mayixətə fu nun naanin nan na. Fələ Dawuda ma, han e siga Isirayila yamaan na Babilən taani waxatin naxan yi, na fan mayixətə fu nun

naanin. Følø e sigan ma Babiløn taani, sa døxø Alaa Muxu Sugandixin bari waxatin na, na fan findixi mayixetø fu nun naanin nan na.

Marigi Yesu sotø fena

Luka 2.1-7

¹⁸ Awa, Yesu Alaa Muxu Sugandixin sotøxi kii naxan yi, na nan ito ra. A nga, Mariyama yi masuxi Yusufu xøn ma nun, koni benun a xa døxø a xøn ma waxatin naxan yi, a yi a to a bata fudikan fata Alaa Nii Sarijønxin na. ¹⁹ Tinxin muxun nan yi a xemøn Yusufu ra. A mi yi waxyi a xa Mariyama rayagi yamaan yetagi. Nanara, a yi a miri a xa a futun kala luxunni. ²⁰ A yi a mirima na feen ma waxatin naxan yi, Marigina malekan yi mini a xa xiyeñi, a naxa, “Yusufu, Dawuda bønsønna, i nama gaxu i ya naxanla Mariyama tongø, amasøtø a diin naxan barima, na fataxi Alaa Nii Sarijønxin nan na. ²¹ A dii xemøn barima nøn, i yi a xili sa Yesu* amasøtø a tan nan a yamaan nakisima e yulubine ma.”

²² Ito birin ligaxi nøn alogo Marigin naxan falaxi a nabiin xøn ma, a na xa kamali. ²³ A naxa, “Sungutun nasølønxin fudikanma nøn, a dii xemøn bari. E yi a xili sa Emanuweli, na bunna nøn fa fala, ‘Ala en tagi.’ ”†

²⁴ Nanara, Yusufu xulun waxatin naxan yi, Marigina malekan naxan yamari a ma, a na ligø, a yi Mariyama tongo a naxanla ra. ²⁵ Koni e mi kafu han a yi dii xemøn bari. Yusufu yi a xili sa “Yesu.”

---

* ^{1:21:} Yesu xinla bunna nøn, fa fala “Marakisi Tiina” Heburu xuini. † ^{1:23:} Esayi 7.14 nun 8.8 nun 8.10 fan mato.

2

Xɔntɔn tiin naxanye sa keli sogeteden binni

¹ Yesu to sɔtɔ Beteləmi taani Yudaya yamanani Manga Herode waxatini, fekolonne yi fa sa keli sogeteden binni, fa Yerusalen taani. ² E muxune maxɔdin, e naxa, “Diidin naxan barixi Yahudiyane mangan na, na minen yi? Nxu bata a taxamaseri sare to nxu yi sogeteden binni waxatin naxan yi. Nanara, nxu bata fa nxu xa fa a batu.” ³ Manga Herode na mɛ waxatin naxan yi, a kuisan, e nun Yerusalen kaane birin. ⁴ A yi yamaan saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne xili, a yi e maxɔdin, a naxa, “Alaa Muxu Sugandixin yi lan a xa bari minen yi?”* ⁵ E yi a yabi, e naxa, “A barima Beteləmi taan nin Yudaya yamanani. Nabini ito nan sɛbɛxi, a naxa, ⁶ ‘I tan, Beteləmi taan Yuda yamanani, taa xuri mi i tan na Yudaya taa gbeene yɛ. Amasɔtɔ mangana nde kelima nɛn i tan yi naxan Isirayila muxune masuxuma, n ma yamana.’ ”†

⁷ Awa, Manga Herode yi fekolonne xili wundoni, a yi e maxɔdin na sare mini waxatin yɛtɛen ma. ⁸ A yi jnugun sa e ma siga Beteləmi taani, a naxa, “ɛ sa diidina fe yɛe fen han! ɛ na a to waxatin naxan yi, ε yi n nakolon alogo n fan xa sa a batu.”

⁹ E to mangana falan namɛ, e yi siga. E sare naxan to sogeteden binni a fɔlɔni, e mɔn yi na to, a yi lu e yɛe ra han a sa ti diidin yiren xun ma. ¹⁰ E

---

* **2:4:** A na maxɔdinna tixi nɛn bayo muxune yi Alaa Muxu Sugandixin faan mamɛma bayo nabi fonne waliyya falane bata yi a fe yita xabu jnɛe kɛmɛ wuyaxi. † **2:6:** Mika 5.1

to na saren to, e yi sewa han! ¹¹ E to so banxini, e yi diidin nun a nga Mariyama to. E yi e xinbi sin a xa, e yi a batu. Na xanbi ra, e yi e sanba seene ramini, e yi xemaañ nun wusulanna nun mirihi latikənənna fi a ma. ¹² Ala yi fekolonne rakolon xiyeni, a e nama fa xetə Manga Herode fəma. E yi xetə kira gbətə xən ma e konni.

Yesu sətə muxune yi e gi

¹³ Fekolonne kelixin na yi, Marigina malekan yi mini Yusufu xa xiyeni, a yi a fala a xa, a naxa, “Keli, i diidin nun a nga tongo, ε yi ε gi, ε siga Misiran yamanani. ε sa lu na han n na falan ti ε xa waxatin naxan yi. Amasətə Herode diidin fenma a faxa xinla nan ma.” ¹⁴ Nayi, Yusufu yi keli, a diidin nun a nga tongo kəεen na, e siga Misiran yamanani. ¹⁵ A lu na han Herode yi faxa. Marigin naxan fala nabiin xən ma, na yi kamali, a naxa, “N na n ma dii xemən xili nən a xa keli Misiran bəxənī.”‡

Diine faxa fena

¹⁶ Herode to a kolon a fekolonne bata a mayenden, a bəjən yi te kati! A yi yamarin fi, a dii xemən naxanye Beteləmi taan nun a rabilinna birin yi, naxanye barin munma nee firin sətə, a ne birin xa faxa. A na waxatin nagidi fekolonne gbee falan nan xən. ¹⁷ Nayi, Nabi Yeremi a falan yi kamali, a naxa,

¹⁸ “Gbelegbele xuiin nun wuga xui gbeen tema
Rama taani,
Rakeli nan a diine wugama.
A mi tinje a xa masabari

---

‡ **2:15:** Hose 11.1

amasətə e birin bata faxa.”§

E xətə fena keli Misiran yi

¹⁹ Herode faxa waxatin naxan yi, Marigina malekan yi mini Yusufu xa xiyeni Misiran yamanani, ²⁰ a yi a fala, a naxa, “Keli, i diidin nun a nga tongo, i xətə Isirayila yamanani amasətə naxanye diidin fenma a faxa feen na, ne bata faxa.” ²¹ Nanara, Yusufu yi keli, a diidin nun a nga tongo, a xətə Isirayila yamanani. ²² Koni a mə waxatin naxan yi, a Herode a dii xəmən Arikelayusi dəxi a fafe ɲəxəni mangan na Yudaya yamanan xun na, Yusufu yi gaxu na yidəxə feen na. Ala mən yi a rakolon xiyeni, a yi siga Galile yamanani. ²³ A yi sa dəxə taana nde yi naxan xili Nasareti. Nabine falane yi rakamali, fa fala, “A xili bama nən ‘Nasareti kaana.’ ”

3

Yoni Marafu Tiina kawandina

Maraka 1.1-8, Luka 3.1-18, Yoni 1.19-28

¹ Yoni Marafu Tiin yi fa na waxatini a kawandin ba fələ tonbonni Yudaya yamanani. ² A naxa, “Ə xun xanbi so ə hakəne yi, amasətə Ariyanna Mangayaan bata maso!” ³ Nabi Esayi yi a tan nan ma fe falama, a naxa,
“Muxuna nde xuiin minima tonbonni,
naxan a falama,
‘Ə kirani tən Marigin yee ra,
ə kirane matinxin a xa!’ ”*

⁴ Nəgəmə xabe dugin nan yi ragodoxi Yoni ma.
A yi tagi xidixi kidin na. A yi baloma tuguminne

---

§ **2:18:** Yeremi 31.15   * **3:3:** Esayi 40.3

nun kumin nan na. ⁵ Yamaan yi lu fe a fēma keli Yerusalēn nun Yudaya yamanan nun Yuruden baan nabilinna birin yi. ⁶ E yi e ti e yulubine ra, a yi e rafu Yuruden baani e tubi xinla ma Ala ma.

⁷ Yoni to Farisi muxune† nun Saduse muxun‡ wuyaxi to fe a fēma, a xa e rafu igeni, Yoni yi a fala e xa, a naxa, “Ε tan saji bɔnsɔnne! Nde ε rakolonxi, ε xa ε gi Alaa xələn bun ma? ⁸ Ε kewanle xa a yita fa fala ε bata ε xun xanbi so ε hakene yi. ⁹ Ε nama ε miri fa fala ε benban nan Iburahima ra. N xa a fala ε xa, Ala nœ ḡemēni itoe finde n̄en Iburahima bɔnsɔnne ra! ¹⁰ Bunbin bata yiton wudi salenne s̄ege feen na. Wudin naxan mi bogi faji tima, na s̄egema n̄en, a woli teeni. ¹¹ N tan ε rafuma igeni ε tubi xinla nan ma Ala ma. Koni naxan s̄enben gbo n tan xa, na fama n tan xanbi ra, n mi nœ naxan ma sankidi fulunje yati. Na ε rafuma Alaa Nii Sarjanxin nun teen nin. ¹² A segedenna a yii, a maali fe, a yi a sa sagan kui, koni a se dagin sama n̄en tee tutareni!”

Yesu rafu fena igeni

Maraka 1.9-11, Luka 3.21-22, Yoni 1.32-34

¹³ Na waxatini Yesu yi keli Galile yamanani, a siga Yoni fēma Yuruden baani, alogo Yoni xa a rafu

† **3:7:** Farisi muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. E tan nan e sobe so Musaa sariyan suxun ma dangu Yahudiyane bonne ra. E mon yi e benbane namunne suxuma kii xodexeni. E tan yi laxi malekane ra. E mon yi laxi a ra a muxune kelima n̄en sayani. ‡ **3:7:** Saduse muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. Lan mi yi e nun Farisi muxune tagi. E tan mi yi laxi malekane ra. E mon mi yi laxi a ra a muxune kelima n̄en sayani.

igeni. ¹⁴ Koni Yoni yi tondi, a naxa, “N makona a ma, i tan nan xa n tan nafu, koni i bata fa n tan fēma.” ¹⁵ Yesu yi a yabi, a naxa, “Tin ito xa liga singen, amasōtō a lan nēn en xa fe tinxinxine birin nakamali.” Nanara, Yoni yi tin. ¹⁶ Yesu to rafu, a keli igeni nēn tun, kore xōnna dēen yi rabi a xa, a yi Alaa Nii Sarjanxin to godē ganba sawurani, a dōxō a ma. ¹⁷ Fala xuiin yi keli kore, a yi a fala, a naxa, “N nafan Dii Xemēn nan ito ra naxan bata n kēnēn ki fajni.”

4

Setana yi kata Yesu ratantandeni

Maraka 1.12-13, Luka 4.1-13

¹ Na xanbi ra, Alaa Nii Sarjanxin yi Yesu xali tonbonni alogo Yinna Manga Setana xa kata a ratantan feen na. ² Yesu yi soge tonge naanin kōe tonge naanin ti sunni, a mi donse don, sunna yi a suxu.* ³ Maratantan tiin yi fa Yesu fēma, a naxa, “Xa Alaa Dii Xemēn nan i tan na, a fala gemēni itoe xa, e xa maxēte burun na.” ⁴ Yesu yi a yabi, a naxa, “A sēbēxi Kitabun kui, a naxa, ‘Muxun mi balon donseen xan gbansan na fō Ala falan naxanye birin tima.’† ”

⁵ Yinna Manga Setana yi Yesu tongo, a siga a ra Taa Sarjanxini,‡ a sa a ti Ala Batu Banxin xun tagi. ⁶ A yi a fala Yesu xa, a naxa, “Xa Alaa

---

* **4:2:** Na waxatini, muxun na yi sunna suxu, a mi yi donseen donma hali kōeēn na. Waxatina nde yi, e mōn yi a jēnige e nama igen fan min hali kōeēn na. † **4:4:** Sariyane 8.3 ‡ **4:5:** Yerusalēn nan xili Taa Sarjanxina bayo a rasarjanxi Ala xa. Na feen sēbēxi Yaburin 87.1-3 kui.

Dii Xemēn nan i tan na, tugan, amasōtō a sēbēxi
 Kitabun kui, a naxa,
 ‘Ala yamarin fima nēn a malekane ma i ya fe yi.
 E yi i tongo, alogo i nama i sanna din gēmē yo ra.’§
 ”

⁷ Yesu yi a yabi, a naxa, “A mōn sēbēxi Kitabun
 kui, a naxa, ‘I nama i Marigina Ala mato bun-
 bani.’* ”

⁸ Na xanbi ra, Yonna Manga Setana mōn yi a
 tongo, a siga a ra geya gbeen fari, a dununa man-
 gayane nun a binyene birin yita a ra. ⁹ Setana yi
 a fala a xa, a naxa, “Xa i xinbi sin n bun ma, i yi
 n batu, n ni itoe birin fima i ma nēn.” ¹⁰ Yesu yi
 a yabi, a naxa, “Setana, keli be! Amasōtō a sēbēxi
 Kitabun kui, a naxa, ‘I xa i Marigina Ala binya, i yi
 a keden peen batu.’† ”

¹¹ Nayi, Yonna Manga Setana yi keli Yesu fēma.
 Malekane yi fa a mali.

*Yesu yi a wanla fēlō Galile yi
 Maraka 1.14-15, Luka 4.14-15*

¹² Yesu a mē waxatin naxan yi, a e bata Yoni sa
 kasoon na, a siga Galile yamanani. ¹³ A mi fa dōxō
 Nasareti taani sōnōn, a sa dōxō Kapērunan taani
 Galile daraan dē Sabulon nun Nafatali bōxōni. ¹⁴ A
 na ligaxi nēn, alogo Nabi Esayi naxan falaxi, na xa
 kamali, a naxa,

¹⁵ “Sabulon kaan nun Nafatali kaan
 naxanye baan binni, Yuruden baan dē,
 siya gbētēne gbeen Galile naxan na,

¹⁶ yamaan naxan dōxi dimini,
 ne bata kēnēn gbeen to.

---

§ **4:6:** Yaburi 91.11-12 * **4:7:** Sariyane 6.16 † **4:10:** Sariyane
 6.13

Naxanye dəxi sayaan dimini,
kεnεnna bata mini ne ma!”‡

¹⁷ Na waxatini, Yesu yi kawandin ba fələ, a naxa,
“Ε xun xanbi so ε hakene yi! Amasətə Ariyanna
Mangayaan bata maso.”

*Yesu yi muxu naanin xili
Maraka 1.16-20, Luka 5.1-11*

¹⁸ Yesu sigan tima Galile Daraan dəxən ma waxatin naxan yi, a yi ngaxakedenma firin to. Yəxə suxun nan yi e ra. Simən naxan xili Piyəri§ e nun a ngaxakedenna, Andire, e yi yəxə suxuni yalaan na darani. ¹⁹ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ε bira n fəxə ra. N xa ε findi muxu fenne ra Ala xa alo ε yəxən suxuma kii naxan yi.” ²⁰ E yi e yalane sa mafuren! E bira a fəxə ra. ²¹ A sigaxin yəen na ndedi, a yi ngaxakedenma firin gbətəye to, Yaki nun Yoni, Sebede a dii xəməne. E nun e fafe yi e yalane yitənma kunkin kui. Yesu yi e xili. ²² E yi e fafe lu kunkin kui sa! E bira Yesu fəxə ra.

*Yesu yi yamaan mali
Luka 6.17-19*

²³ Yesu yi siga Galile yamanan birin yi, a yamaan xaran e salide banxine yi. A yi Ariyanna Mangayana fe Xibaru Fajin kawandin ba e xa, a yi yamaan furetəne rakəndəya furen sifan birin ma. ²⁴ Muxune yi na feen xibarun mə Siriya yamanan birin yi. Yamaan yi fa furetən sifan birin nun tərə muxune ra e nun jinan naxin yi naxanye fəxə ra e nun gan furetəne nun ləbutənne. Yesu yi ne birin nakəndəya. ²⁵ Yama gbeen yi bira a fəxə ra keli

---

‡ **4:16:** Esayi 8.23 han 9.1   § **4:18:** Muxune mən Piyəri ma a Pita.

Galile yamanan nun Taa Xun Fune yi. Ndee fan yi sa keli Yerusalen nun Yudaya nun Yuruden baan kidi ma.

5

Yesu yi kawandin ba geyaan fari

¹ Yesu to yama gbeen to, a te a sa dəxə geyaan fari. A xarandiine yi fa a fəma. ² A yi e xaran fələ.

Sewa gbeena fe

Luka 6.20-23

³ A naxa, “Sewan na kanne xa,
naxanye mako Ala ma
bayo ne Ariyanna Mangayaan sətəma nən.

⁴ Sewan na kanne xa,
naxanye wugama,
bayo Ala ne madəndənma nən.

⁵ Sewan na kanne xa,
naxanye limaniyaxi,
bayo bəxən findima nən ne kəen na.

⁶ Sewan na kanne xa,
tinxinna xənla naxanye suxuma
alo kamen nun min xənla, bayo ne wasama nən.

⁷ Sewan na kanne xa,
naxanye kininkininma,
bayo Ala kininkininma nən ne fan ma.

⁸ Sewan na kanne xa,
naxanye bəjən sarjanxi,
bayo ne Ala toma nən.

⁹ Sewan na kanne xa,
naxanye bəjən xunbenla rasoma,
Ala ne xilima nən a a diine.

¹⁰ Sewan na kanne xa,
naxanye bəsənxənxi e tinxinyana fe ra,

bayo ne Ariyanna Mangayaan sotoma nən.”

11 “Yamaan na ε konbi, e yi ε besenxonya, e yi fala jaxin sifan birin ti ε xili ma n tan ma fe ra, sewana ε tan xa nayi. **12** Ε sewa, ε jaxan, amasoto barayi gbeen namaraxi ε xa ariyanna yi. Amasoto e nabine fan besenxonya na kii nin xabu a fsloni.”

Fəxən nun kənənna fe

Maraka 9.50, 4.21, Luka 14.34-35, 8.16

13 Yesu naxa, “Ε luxi nən alo fəxəna dunuya muxune birin xa. Koni xa fəxən məxəməxənna bə ayi, a fa raməxəməxənma nanse ra nayi? A tənə mi fa na fə a woli ayi, yamaan yi a yibodon. **14** Ε luxi nən alo kənənna dunuya muxune birin xa. Taan naxan tixi geyaan fari, na mi luxunjə. **15** Muxu yo mi lənpun nadəgə, a a raso deben bun ma. Koni fə lənpun xa dəxə seen nan fari. Nanara, a kənənna fiyə banxi kui kaane birin ma. **16** A na kii nin, ε kənənna xa yanban yamaan yetagi alogo e xa ε wali fəjine to, e yi ε Fafe Ala binya ariyanna yi.”

Musaa Sariyana

17 Yesu naxa, “Ε nama ε miri fa fala n bata fa Sariya Kitabun nun nabine kitabune kaladeni. N mi faxi e kaladeni fə e rakamalideni. **18** N xa jəndin fala ε xa, fanni kore xənna nun bəxə xənna daxi, sese mi bə Sariya Kitabun na hali səbenla yiredi keden pe han feen birin yi kamali. **19** Nanara, naxan na yamarini ito nde keden kala hali a xurun ki yo ki, a bonne xaran na ma, na kanna yatəma muxudin nan na Ariyanna Mangayani. Koni naxan sariyani itoe suxuma, a bonne xaran ne ma, na kanna findima nən muxu gbeen na Ariyanna Mangayani. **20** N xa jəndin fala ε xa,

xa ε tinxinyaan mi dangu sariya karaməxəne nun Farisi muxune tinxinyaan na, ε mi soε Ariyanna Mangayani mume!”

Yesu a falana xələna fe yi

²¹ Yesu naxa, “Ε bata a mε a Ala bata yi a fala en benbane xa, a naxa, ‘I nama faxan ti. Naxan na muxun faxa, na kitima nən.’* ²² Koni n tan a falama ε xa iki, naxan na xələ a ngaxakedenna ma, na kitima nən. Naxan na a ngaxakedenna konbi, kitisa yamaan na makitima nən. Naxan na a fala fa fala, ‘I tan xaxilitarena,’ na kanna lan yahannama təen nin. ²³ Nanara, i nema i ya kiseen nalima Ala ma waxatin naxan yi saraxa ganden yetagi, a na rabira i ma fa fala i ngaxakedenna xələxi i ma, ²⁴ i ya kiseen lu saraxa ganden yetagi singen. I siga xulen, i sa ε nun i ngaxakedenna tagini tən. Na xanbi ra, i yi i ya kiseen fi Ala ma.”

²⁵ “Xa i yəngəfaan sigama i ra i kitideni, ε nema kira yi, i xa kata i na feen jnan ε tagi sinma alogo a nama i so kitisaan yii. Na fan yi i so doma kanne yii. Ne fan yi i sa kasoon na. ²⁶ N xa jəndin fala i xa, nayi, i mi kelə na mume, fə i yanginna birin fil!”

Yesu a maxadina yalunyaan fe yi

²⁷ Yesu naxa, “Ε bata yi a mε nun a Ala bata yi a fala, a naxa, ‘I nama yalunyaan liga.’† ²⁸ Koni n tan a falama ε xa, naxan na jnaxanla mato han a kunfa a ma, na kanna bata yelin yalunyaan lige a bənəni. ²⁹ Xa i yiifari ma yeeen nan i bire yulubini, a ba na, i yi a woli ayi. Amasətə i fatin yirena nde halagixin

---

* **5:21:** Xərəyaan 20.13 e nun Sariyane 5.17   † **5:27:** Xərəyaan 20.14 e nun Sariyane 5.18

fisa dangu i gbindin birin soon na yahannama yi.
30 Xa i yiifari ma yiin nan i bire yulubini, a s̄ege a
 ra, i yi a woli ayi. I yii kedenna s̄egexin fisa dangu
 i gbindin birin soon na yahannama yi.”

Futu kala feen maxadina

Matiyu 19.9, Maraka 10.11-12, Luka 16.18

31 Yesu naxa, “E yi a falama nun, e naxa, ‘Naxan
 yo n̄ema a jnaxanla bejinjε, a xa futu kala k̄edin
 so a yii.’† **32** Koni n tan a falama iki, xa muxuna a
 jnaxanla bejin, jnaxanla mi yalunya ligaxi, a bata a
 jnaxanla ti yalunyaan ma nayi, § bayo xa x̄emε gb̄etε
 a futu, na bata yalunyaan liga a x̄on ma.”

K̄olona fe maxadina

33 Yesu naxa, “Ε m̄on bata yi a me nun, a a fala
 n̄en en benbane xa, a i na i k̄ol Marigini, f̄o i xa a
 rakamali.* **34** Koni n na a falama ε xa iki, ε nama
 ε k̄ol ariyanna yi amas̄t̄o Ala mangaya gb̄eden
 menni.† **35** Ε nama ε k̄ol dunuja ra amas̄t̄o Ala
 san tiden na a ra. Ε nama ε k̄ol Yerusalēn taani
 amas̄t̄o Manga gbeena taan nan na ra. **36** Ε nama
 ε k̄ol ε xunna ra amas̄t̄o hali ε xun sexε kedenna,
 ε mi n̄oe a f̄or̄ hanma ε yi a fixa. **37** Koni i ya falan
 xa findi ‘On,’ hanma ‘En-en’ tun! Xa i nde sa na fari,
 na kelixi Fe Naxin Kanna nin.”

---

† **5:31:** Sariyane 24.1   § **5:32:** A bata a jnaxanla ti yalunyaan
 ma. Bayo a jnaxanla nan m̄on a ra Ala yee ra yi bayo a futun kala xun
 mi yi na Ala yee ra yi.   * **5:33:** Saraxaraline 19.12 e nun Yatene
 30.3 e nun Sariyane 23.22-24   † **5:34:** A mi k̄olna fe falama be
 lan wulen gbansanna ma. Koni hali j̄ondin na a ra, Yesu naxa, i
 nama i k̄ol. Xa muxun dari feen nan j̄ondi falan na, muxune lama
 a falan na n̄en hali a mi a k̄ol.

I nama i gbeen *ŋəxə**Luka 6.29,30*

³⁸ Yesu naxa, “Ε bata yi a mε nun fa fala, ‘Υεεν
ŋəxən xa fi yeeen na, jinna ŋəxən xa fi jinna ra.’†
³⁹ Koni n tan a falama iki, i nama i kankan muxu
naxin yee ra. Naxan na i deen fəxə kedenna garin a
ma, bode fəxə fan ti a xa. ⁴⁰ Xa muxuna nde waxi
i kitī feni i ya doma bun birana fe ra, tin a xa i ya
doma gbeen fan tongo. ⁴¹ Xa muxuna yo i karahan
i xa goronna maxali kilo kedenni, i tan xa a findi
kilo firinna ra. ⁴² Naxan na i xandi seni, i xa na ki.
Xa muxuna nde wa i doli feni sena nde yi, i nama
tondi.”

*Iyaxune xanu**Luka 6.27-28, 32-36*

⁴³ Yesu naxa, “Ε bata yi a mε nun fa fala, ‘Ι
adamadi boden xanu, i yi i yaxune rajaxu.’§
⁴⁴ Koni n tan a falama ε xa iki, ε xa ε yaxune xanu.
Naxanye ε besenxənyama, ε xa Ala maxandi ne
xa. ⁴⁵ Nanara, ε ligama nən alo ε Fafe Ala naxan
ariyanna yi. Amasətə a sogen natema muxu fajine
nun muxu ŋaxine nan xa. Amasətə tinxin muxun
nun tinxintarena, Ala tulen nafama ne birin xa.
⁴⁶ Muxun naxanye bata ε xanu, xa ε ne nan
tun xanu, ε barayin sətəma nayi di? Hali mudu
maxinle fan na ligama! ⁴⁷ Xa ε ε ngaxakedenne
nan tun xəntən, ε nanfe ligaxi nayi naxan dangu
bonne gbeen na? Amasətə hali dənkəleyatarene na
ŋəxənna ligama. ⁴⁸ Nanara, ε lu fetareyani alo fe mi
ε Fafe Ala ra kii naxan yi naxan ariyanna yi.”

---

† **5:38:** Xərəyaan 21.23-25 e nun Saraxaraline 24.19-20 e nun
Sariyane 19.21   § **5:43:** Saraxaraline 19.18

6*Xaranna Ala kiseene fe ra*

¹ Yesu naxa, “Ε a liga ε yeren ma, ε nama ε wali fajine ke yamaan yetagi alogo e xa ε to. Xa ε na liga, ε mi barayi sotoma ε Fafe Ala ra ariyanna yi. ² Nanara, xa i yiigelitōne kima, i nama xotaan fe i yee ra a ralideni alo nafigine a ligama kii naxan yi salide banxine nun taa tagine yi alogo yamaan xa e matoxo. N xa jondin fala ε xa, e bata yelin e saranna sote yamaan yii. ³ Koni xa i yiigelitōne kima, hali i komenna nama a kolon i yiifanna naxan ligama ⁴ alogo i ya hinan wanla xa raba suturani. Nayi, i Fafe Ala naxan i toma suturani, na i barayima nen.”

*Xaranna Ala maxandin ma
Luka 11.2-4*

⁵ Yesu naxa, “Ε nema Ala maxandε, ε nama a liga alo nafigine. Amasotə a rafan e ma, e xa ti salide banxine nun taa tagine yi, e yi sali alogo yamaan xa e to. N xa jondin fala ε xa, e bata yelin e saranna sote yamaan yii. ⁶ Koni i tan nema Ala maxandε, so i ya banxini, i deen nagali, i yi i Fafe Ala maxandi i mi naxan toma. Nayi, i Fafe Ala naxan wundo yi feene toma, na i barayima nen.”

⁷ Yesu naxa, “Ε nama lu xete fala fuyanne ma tun Ala maxandini alo denkeleyatarene. Amasotə e mirima a ma fa fala e na falan nawuya ayi Ala e xuiin namema na nin. ⁸ Ε nama liga alo ne, bayo ε Fafe Ala ε makone kolon benun ε xa a maxandi. ⁹ Awa, ε Ala maxandima ikiini, ε naxa, ‘N xu Fafe naxan kore xonna ma, i xinla xa sarijan.

10 I ya Mangayaan xa fa,
 i sagoon xa liga dunuja yi
 alo a ligama kore xonna ma kii naxan yi.
 11 I nxo to balon fi nxu ma.
 12 I nxu mafelu nxu yulubine ra,
 alo nxu fan nxu hak ε tongone mafeluma kii naxan
 yi.
 13 I nama tin nxu xa bira tantanni
 f $\circ$ i nxu rakisi fe naxin ma.’ ”
 14 “Amas $\circ$ t $\circ$ xa ε ε hak ε tongone mafelu, ε Fafe
 naxan ariyanna yi, na fan ε mafeluma n $\circ$ n. 15 Koni
 xa ε mi ne mafelu e hak ε ne ra, ε Fafe Ala fan mi ε
 mafeluy ε ε yulubine ra.”

Sun susu feen xaranna

16 Yesu naxa, “ ε n $\circ$ ma sunni, ε nama ε y $\circ$ tagini
 t $\circ$ j $\circ$ n alo nafigine e y $\circ$ tagine yixidima kii naxan yi
 alogo yamaan xa a kolon a e sunni. N xa n $\circ$ ndin
 fala ε xa, ne bata yelin e saranna s $\circ$ t $\circ$ yamaan yii.
 17 I tan n $\circ$ ma sunna suxuma, i y $\circ$ tagin maxa, i yi i
 xunni t $\circ$ n 18 alogo yamaan nama a kolon fa fala i
 sunni f $\circ$ i Fafe Ala i mi naxan toma, na a kolonma
 n $\circ$ n. I Fafe Ala naxan wundo feene toma, na i
 barayima n $\circ$ n.”

Ariyanna nafunla fe *Luka 12.33,34*

19 Yesu naxa, “ ε nama ε nafunle ramara
 dunujani ito yi ε banxine kui, x $\circ$ rinx $\circ$ rinna nun
 melimenle a kalama d $\circ$ naxan yi. Mu $\circ$ adene fan
 soma n $\circ$ n, e yi a mu $\circ$ a. 20 Koni ε xa nafunla
 ramara ariyanna yi, x $\circ$ rinx $\circ$ rinna nun melimenle
 mi a kale d $\circ$ naxan yi, mu $\circ$ adene fan mi so ε na, e

a muja ²¹ bayo i ya nafunla d_enaxan yi, i xaxinla fan m_enna nin.”

Fati b_enden gbee k_enenna a fe

Luka 11.34-36

²² Yesu naxa, “Muxun y_een luxi n_en alo l_enpuna a fati b_enden xa.* Xa i y_een k_ende, i fatin birin luma n_en k_enenni. ²³ Koni xa i y_een kala, i fatin birin luma n_en dimini. Nayi, k_enenna naxan i yi, xa na bata findi dimin na, na dimin gboma ayi n_en.”

Ala nun nafunla fe

Luka 16.13, 12.22-31

²⁴ Yesu naxa, “Muxu yo mi n_e wal_e kari firinna xa sanja ma kedenni. Amas_ot_o a kedenna rajaxuma n_en, a kedenna xanu, hanma a kedenna binyama n_en, a yi bona rayelefu. Σ mi n_e warla ke Ala nun nafunla xa sanja ma kedenni.”

²⁵ “Nanara, n na a falama ϵ xa, ϵ nama k_ont_ofil_i ϵ dunuja yi gidina fe ra, ϵ naxan donma hanma ϵ naxan minma hanma ϵ ϵ maxidima naxan yi. Niin mi dangu donseen na ba? Fati b_enden mi dangu dugin na ba? ²⁶ Σ x_oline mato, e mi se sima, e mi se xabama, donse ramarade mi e yii, koni ϵ Fafe naxan ariyanna yi, na nan e baloma. Σ mi fisa x_oline xa ba? ²⁷ Σ tan nde n_e waxatidi s_e ϵ y_et_e siine fari ϵ xaminna ma ba? ²⁸ Σ xaminna dugina fe ra nanfera? Σ wudi fuge fajine gbo kiin mato. E mi walima, e mi dugi rafalama e y_et_e xa, ²⁹ anu n xa a fala ϵ xa, hali Manga Sulemani e nun a n_er_on birin yi, a mi a y_et_e maraber_i ba alo e tan nde. ³⁰ Ala

---

* **6:22:** alo l_enpuna: Sandani ito kui, i n_e i y_een tiy_e n_en se fajin na hanma a kobina. Xa i y_een tixi se fajin na, na findima n_en k_enenna ra i xa.

nan sexene maraberi bama naxanye solima to, tila e gan, e jan fefe! A mi ε maraberi be dangu ne ra ba? Ε dənkəleyaan xurun.”

³¹ “Nanara, ε nama xamin fa fala, ‘En balon sətəma di?’ hanma ‘En na igen sətəma di?’ hanma ‘En dugin sətəma di?’ ³² Amasətə dənkəleyatarene seni itoe birin fenma. Koni ε Fafe naxan ariyanna yi, na ε makoon kolon. ³³ Koni ε Alaa Mangayaan fen singen e nun a tinxinyana, na xanbi ra a seni itoe birin soma ε yii nən. ³⁴ Nanara, ε nama xamin tila tərəna fe ra. Tila xaminna tila nan ma. Amasətə ləxən birin nun a tərən na a ra.”

7

Ε nama bonne yalagi Luka 6.37-38, 41-42

¹ Yesu naxa, “Ε nama ε yετε findi ε adamadi boden kewanle makiti muxun na, alogo Ala nama ε fan makiti. ² Bayo ε na bonne kewanle makiti kii naxan yi, Ala ε fan makitima na kii nin. Ε ligaseen naxan yatema bonne xa, Ala fan na nan yatema ε xa. ³ Nanfera namadin naxan i adamadi boden yεen xən, i na toma, koni gbindonna naxan i tan yεen xən, i mi na toma? ⁴ I ya a falama i adamadi boden xa nanfera fa fala, ‘Tin, n xa namadin ba i yεen xən ma,’ koni gbindonna i tan yεen xən ma. ⁵ I tan nafigina! Gbindonna ba i yεte yεen xən ma singen, na xanbi ra, i nəe na namadin toε nən, i yi a ba i adamadi boden yεen xən ma.”

6 “Ε nama se sarijanxin sa barene bun.* Ε nama ε bəxə bun nafunla woli xəsəne bun ma.† Xa i na ligi xəsəne e yibodonma nən, barene yi xajə ε ma, e yi ε xin.”

Ala maxandina fe

Luka 11.9-13

7 “Ε seen maxədin, ε a sətəma nən. Ε seen fen, ε a toma nən. Ε dəen kənkən, a rabima ε xa nən. **8** Amasətə naxan yo na seen maxədin, na a sətəma nən. Naxan na seen fen, na a toma nən. Naxan na dəen kənkən, a rabima a xa nən. **9** Muxuna nde ε ye ba, naxan ma diin burun maxədinma a ra, a gəmen so a yii? **10** Hanma a na yəxən maxədin a ra, a sajin so a yii? **11** Hali ε to findixi muxu naxine ra, ε a kolon fa fala a lan nən, ε xa se fajin so ε diine yii. E faxi fa, ε Fafe naxan ariyanna yi, na se fajine soma a maxandi muxune yii kii naxan yi!”

12 “Sariya Kitabun nun nabine kitabune birin bunna nan ito ra: I waxi muxune xa feen naxanye raba i xa, na nəxənna ligi bonne xa.”

Də xurina fe

Luka 13.24

13 “Ε so də xurin na, amasətə kiraan naxan sigama yahannama yi, na ragbo, a so dəen nagbo. Muxu wuyaxi soma nən mənni. **14** Kiraan naxan sigama habadan nii rakisini, na yisiga raxələ, a dəen mi ragbo, muxu wuyaxi mi a toma.”

* **7:6:** barene: Yanyina nde, sandani ito bunna nən, fa fala i lan i xa muxune kawandi naxanye nəe e tuli matiyə i ra. † **7:6:** bəxə bun nafunla: Gəmen siyana nde nan ma fe falaxi be naxan toma fəxə ige yi xaxunna ndee kui. Na gəmen xili nən “perili.”

*Wudin nun a bogina fe**Luka 6.43-44*

¹⁵ “Ε a liga ε yeren ma wule nabine fe yi. E nema fama e xuruxi alo yεxεεna, koni e kui feen luxi nεn alo kanko xajεne. ¹⁶ Ε ne kolonma e kewanle nan xən. I manpa bogin bolonjε tansinna kεε ra ba? I xədε bogin bolonjε wudi majalixin kεε ra ba? ¹⁷ Wudi fajin bogi fajin nan tima. Wudi naxin bogi naxin nan tima. ¹⁸ Wudi fajin mi bogi naxin tima. Wudi naxin mi bogi fajin tima. ¹⁹ Wudin naxan mi bogi fajin tima, na sεgεma nεn, a gan. ²⁰ Nba, ε wule nabine kolonma e kewanle xən ma na kii nin.”

*Ala xuiin susutare muxune fe**Luka 13.25-27*

²¹ “Muxun naxanye a falama, e naxa, ‘Marigina, Marigina!’ ne birin mi soma Ariyanna Mangayani fɔ naxanye n Fafe Ala sagoon ligama. ²² Nanara, na ləxən§ na a li, muxu wuyaxi a falama nεn, e naxa, ‘Marigina, Marigina! Nxu bata yi nabiya falane ti i xinli nun, nxu jinanne kedi i xinli, nxu kabanako fe wuyaxi liga i xinli!’ ²³ Nba, n na a falama e xa nεn, n naxa, ‘N mi ε kolon mumε! Ε tan fe naxi rabane, ε keli n fεma!’ ”

*Banxi ti firinne fe**Luka 6.47-49*

²⁴ “Awa, muxun naxan birin n ma falane ramεma, e yi e suxu, ne luxi nεn alo xεmε xaxili-maan naxan a banxin ti fanyen fari. ²⁵ Tulen fa

---

‡ **7:17:** bogina: Sanda sifani ito kui, bogi fajin findixi kewali fajin nan na. § **7:22:** Na ləxən nəe finde kitisa ləxən nan na waxati rajanni.

waxatin naxan yi, xudene yi rafe, foye gbeen yi fa. Koni na banxin mi bira bayo a yi tixi fanyen nan fari. ²⁶ Muxun naxanye birin n ma falane ramema koni e mi e suxuma, ne luxi nən alo xaxilitaren naxan a banxin ti məŋensinna fari. ²⁷ Tulen faxina, xudene yi rafe, foye gbeen yi fa, banxin yi bira kii naxini!”

Yesu sənbəna fe

²⁸ Yesu yelinxina falane birin tiyε, yamaan yi kabε a xaran ti kiin ma. ²⁹ A tan mi luxi alo e sariya karaməxəne kii naxan yi, Yesu yi xaranna tima Ala sənbən nin.

8

Yesu yi dogonfontən nakəndəya Maraka 1.40-45, Luka 5.12-16

¹ Yesu yi godo keli geyaan ma, yama gbeen yi biraxi a fəxə ra. ² Awa, dogonfontən yi fa a fəma, a yi a xinbi sin a bun ma, a naxa, “N kanna, xa i tin, i nəe n nakəndəye nən.” ³ Yesu yi a yiin sa a ma, a yi a yabi, a naxa, “N bata tin, i xa kəndəya.” Dogonfontən yi kəndəya mafureṇ. ⁴ Na xanbi ra, Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I nama a fala muxu yo xa, koni siga saraxaraliin fəma, a xa sa i mato. Na

xanbi ra, Musaa sariyan saraxan naxan yamarixi,
i na ba. Na finde nən sereyaan na e xa.”*

*Sofa kuntigina walikəen nakəndəya fena
Luka 7.1-10*

⁵ Yesu so Kaperunan taani waxatin naxan yi, Romi sofaan keme kuntigin yi fa a fema, a yi a mafan, a naxa, ⁶ “N fafe, n ma walikəen furaxina n konni, hali a mi nəe a mamaxə. A tərəxi kat!” ⁷ Yesu yi a yabi, a naxa, “N xa sa a rakendəya.” ⁸ Kuntigin yi a yabi, a naxa, “N fafe, na binyen mi lan n ma, i siga n konni. Falan ti tun, n ma walikəen kəndəyama nən. ⁹ N fan kuntigina nde nan ma nə bun, sofane n fan bun. N na a fale na ndee xa nən, n naxa, ‘Siga,’ a siga. N yi a fala nde gbətə xa, n naxa, ‘Fa,’ a fa. N yi a fala n ma konyin xa, n naxa, ‘Ito liga,’ a na liga.”†

¹⁰ Yesu na mə waxatin naxan yi, a kabə. Muxun naxanye yi biraxi a fəxəra, a yi a fala ne xa, a naxa, “N xa nəndin fala ε xa, n munma dənkəleyaan sifani ito to Isirayila muxu yo yi. ¹¹ N xa a fala ε xa, muxu wuyaxi fama nən sa keli sogeteden

---

* **8:4:** dogonfontəna: Alaa sariyan kui, dogonfontən mi yi daxa a xa so taani. A yi luma taan fari ma nən. Saraxaraline nan yi muxun fatin matoma a yi a fala, xa na kanna sarijan, hanma xa a mi sarijan. Muxu gbətə mi yi a yiin dinyə dogonfontən na, bayo na yi na kanna sarijanna kalama nən. A mato Saraxaraline 13.45-46. Xa dogonfonna na ba muxun ma, fə a xa saraxan ba alogo a mən xa sarijan kii naxan yi, a fa so taani, a dəxə a konni. A mato Saraxaraline sora 14. † **8:9:** Xəməni ito yi laxi a ra fa fala sənbən Yesu yii daala xun na alo sənbəna a tan sofa kuntigin yii a sofane xun na kii naxan yi. Xəmən misaala nan tongoxi a yetə dunuŋa yi gidin kiin ma alogo a xa a yita fa fala Yesu yi nəe a walikəen nakəndəye nən a sənbən na hali a gbindin mi siga.

nun sogegodode binni, e yi fa dəxə Iburahima nun Isiyaga nun Yaxuba fəma Ariyanna Mangayani.[‡] ¹² Koni naxanye yi lan nun e xa so Ariyanna Mangayani,[§] ne raminima nən tandem ma dimini, wugan nun jin naxinna dənaxan yi.” ¹³ Yesu yi a fala kuntigin xa, a naxa, “Siga, a ligama i xa nən alo i dənkəleyaxi a ma kii naxan yi.” Kuntigina walikəen yi kendəya na waxatin yetəni.

Yesu yi muxu wuyaxi rakəndəya

Maraka 1.29-34, Luka 4.38-41

¹⁴ Yesu yi siga Piyəri* konni, a yi a bitan gilen furaxin li saxi a konni a fatin wolonxi a ma. ¹⁵ Yesu yi naxanla yiin suxu, fati mawolonna yi a bejən, a keli, a ti, a wali fələ a xa.

¹⁶ Ninbanna soxina, yamaan yi fa muxu wuyaxi ra Yesu fəma yinna naxine yi naxanye fəxə ra. Yesu yi yinnane kedi a falan xən, a furetəne birin nakəndəya. ¹⁷ A na liga nən, alogo Nabi Esayi naxan fala, a na xa kamali, a naxa, “A en ma tərəne nan tongoxi, en ma furene nan yi a fari.”†

Birana Yesu fəxə ra

Luka 9.57-62

¹⁸ Yesu to yama gbeen to a rabilinni, a yi a fala a xarandiine xa, a e xa gidi daraan bode fəxən na.

¹⁹ Sariya karaməxəna nde yi fa a fəma, a naxa, “Karaməxə, i siga dədə, n sigə i fəxə ra.” ²⁰ Yesu yi a yabi, a naxa, “Xulumaseene xima yinle nan

[‡] **8:11:** A bunna nən fa fala siya gbətəne fan kisin sətəma nən hali ba Yahudiyane ra. [§] **8:12:** Yanyina nde, na lanxi Isirayila kaane nan ma.

* **8:14:** Muxune mən Piyəri ma a Pita. † **8:17:** Esayi 53.4

na, xəline yi e tεen sa, koni hali n na n xunna sama dənaxan yi, na mi n tan Muxuna Dii Xəmən yii.” ²¹ A fəxərabirana nde yi a fala a xa, a naxa, “N Marigina, tin n xa sa n fafe maluxun singen.” ²² Yesu yi a yabi, a naxa, “Bira n fəxə ra, a lu faxa muxune xa faxa muxune maluxun.”†

Yesu yi foye gbeen nati

Maraka 4.35-41, Luka 8.22-25

²³ Yesu yi dəxə kunkin kui, a xarandiine yi siga a fəxə ra. ²⁴ E daraan xun ma, foye gbeen yi keli, a igeni maxa. Igen mərənne§ yi sa kunkin xun ma. Koni Yesu yi xima. ²⁵ Xarandiine yi siga a fəma, e yi a raxulun. E yi a fala, e naxa, “Marigina, nxu rakisi, nxu faxamaan ni i ra.” ²⁶ Yesu yi e yabi, a naxa, “Ə gaxuma nanfera? Ə dənkeleyaan mi gbo mumə!” Na xanbi ra, a keli, a foyen nun ige mərənne yamari, e yi e raxara. ²⁷ Muxune birin yi kabə, e naxa, “Muxu sifan mundun ito ra? Hali foyen nun igen mərənne a falan sxumaa!”

Yesu yi muxu firin nakəndəya yinnane naxan fəxə ra

Maraka 5.1-20, Luka 8.26-39

²⁸ Yesu yi siga Gadara yamanani daraan bode fəxən na. Muxu firin yi a li na yi naxanye yi kelixi bilingan yireni, yinna ɲaxine yi e fəxə ra. E yi xajə kati! Muxu yo mi yi suse sigan tiyə na kiraan xən. ²⁹ Yinnane yi e rasənxə e falan ti e xən, e naxa, “Alaa Dii Xəməna, i nanse fenma nxu fəma? I faxi nxu ɲaxankataden nin ba benun waxatin xa

---

† **8:22:** A muxune nan ma naxanye mi biraxi a fəxə ra naxanye mi nii rakisin sətəxi. Ne luxi alo faxa muxune niin mabinni. § **8:24:** Igen mərənne: alo foyen na so igeni.

a li?” ³⁰ Xəsə kuru gbeen yi e dəgema na dəxən ma nun. ³¹ Yinnane yi Yesu mafan, e naxa, “Xa i nxu kedima, nxu rasiga xəsə kuruni ito yi.” ³² Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ə siga.” Nayi, e sa so na xəsə kuruni. Xəsə kurun yi godo e giyə geyaan ma, e sa faxa darani. ³³ Muxun naxanye yi xəsəne kantanma, ne yi e gi, e siga taani. E sa na feene birin fala e nun feen naxan ligaxi na muxune xa yinna naxine yi naxanye fəxə ra. ³⁴ Na ma, taa yi kaane birin yi sa Yesu ralan. E a to waxatin naxan yi, e yi a mafan, a xa keli e yamanani.

9

*Yesu yi ləbutənna rakəndəya
Maraka 2.1-12, Luka 5.17-26*

¹ Yesu yi dəxə kunkin kui, a darani gidi, a siga a kon taani. ² Muxuna ndee yi fa xəmə ləbutənna nde ra a fəma, a saxi a sa seni e yii. Yesu yi e dənkəleyaan to, a yi a fala ləbutənna xa, a naxa, “N ma diina, i bəjen xa sa, i yulubine bata xafari.” ³ Sariya karaməxəna ndee yi e miri, e naxa, “Xəməni ito Ala rayelefuma!”* ⁴ Yesu yi e miriyaan kolon. A yi a fala, a naxa, “Ə mirima fe naxi sifani itoe ma nanfera? ⁵ Mundun fala raxələ, ‘I yulubine bata xafari’ hanma, ‘Keli, i sigan ti?’ ⁶ N na a yitama ε ra nən nayi fa fala sənbəna n tan Muxuna Dii Xəmən yii dunuŋa yi, n muxune mafelu e yulubine ra.” A yi a fala ləbutənna xa, a naxa, “Keli, i ya sa seen tongo, i siga i konni!”

---

* **9:3:** Ala rayelefuna: Karaməxəne na falaxi nən bayo Yesu bata falan ti alo Ala nan yi a tan na, a naxa, “i yulubine bata xafari” anu, Ala nan yulubine xafarima.

⁷ Xemən yi keli, a siga a konni. ⁸ Yamaan to na to, e gaxu, e yi Ala tantun amasətə a bata na sənbə sifan fi muxune ma.

*Yesu yi Matiyu xili
Maraka 2.13-17, Luka 5.27-32*

⁹ Yesu yi keli, a siga. A yi mudu maxinla nde to, a yi xili Matiyu, a yi dəxi mudu maxilideni. Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Bira n fəxə ra.” Matiyu yi keli, a bira a fəxə ra.

¹⁰ Yesu yi a dəgema Matiyu a banxini waxatin naxan yi, mudu maxili wuyaxi nun hake kan wuyaxi yi fa, e dəxə Yesu nun a xarandiine fəma e dəgedeni. ¹¹ Farisi muxuna ndee na to waxatin naxan yi, e yi a fala a xarandiine xa, e naxa, “Ə karaməxən nun mudu maxinle nun hake kanne e dəgema e bode xən ma nanfera?” ¹² Yesu yi e xuiin mə, a yi e yabi, a naxa, “Muxun naxan kəndə, na mako mi seribaan ma fə furetəne. ¹³ Ə siga, ə sa Kitabuna falani ito bunna fəsəfəsə, a naxa, ‘Hinanna rafan n ma dangu saraxan na.’[†] Amasətə n mi faxi tinxin muxune xan xilideyi fə hake kanne.”

*Maxədinna sun suxu feen ma
Maraka 2.18-22, Luka 5.33-39*

¹⁴ Yoni a xarandiine yi fa Yesu fəma, e yi a maxədin, e naxa, “Nxu tan nun Farisi muxune sunna suxuma, koni nanfera i ya xarandiine mi sunna suxuma?” ¹⁵ Yesu yi e yabi, a naxa,

---

[†] **9:13:** Hose 6.6

“Naxalandi kanna n_ema _naxalandi tiine f_ema waxatin naxan yi, e lan e xa sunu ba?[‡] Koni waxatina nde fama _naxalandi kanna bama n_en e ye, e sunna suxuma n_en na yi. ¹⁶ Muxu yo mi n_ee dugi n_en_en tong_e a yi dugi fonna b_et_eren a ra_š amas_oa a dugi n_en_en b_oma n_en a fonna ra, a yinla yi ragbo ayi. ¹⁷ Muxun mi manpa n_en_en s_e se sase fonna kui. Xa a na liga, manpa n_en_en se sase fonna kalama n_en, manpaan yi b_ox_on, se sase fonna yi kala. Koni manpa n_en_en sama se sase n_en_en nan kui, e firinna birin namarama n_en nayi ki faji.”

*Yesu yi muxu firin nakend_eya
Maraka 5.21-43, Luka 8.40-56*

¹⁸ Yesu yi na falama e xa waxatin naxan yi, Yahudiya kuntigina nde yi fa a xinbi sin Yesu bun, a naxa, “N ma dii t_em_en bata faxa iki sa! Koni fa i yiin sa a ma, a niin birama a yi n_en na yi.” ¹⁹ Na ma, Yesu yi keli, a bira a f_ox_o ra, e nun a xarandiine.

²⁰ Naxanla nde yi na yi, _naxalan furen yi a ma xabu _ne_e fu nun firin. Na yi fa Yesu xanbi ra, a yi a yiin din a domaan lenben na. ²¹ Bayo a yi a mirixi a ma, a naxa, “Xa n na n yiin din a domaan na tun, n k_end_eyama n_en na yi.” ²² Yesu yi a firifiri, a yi a to, a yi a fala a xa, a naxa, “N ma dii t_em_ena, i b_oj_en_e xa sa, i ya d_enkeleyaan bata i rak_end_eya.” Naxanla yi k_end_eya na waxatin y_et_eni!

[‡] **9:15:** Naxalandi kanna: Yesu nan luxi alo _naxalandi kanna sandani ito kui. A bunna n_en, fa fala muxune mi sunna suxuma s_ewa waxatine yi. **§ 9:16:** dugi n_en_ena: Yesu a sariya n_en_en mi s_e Musaa sariya fonna ma. Sariya fonna m_on mi s_e sariya n_en_en ma.

²³ Awa, Yesu yi so kuntigina banxini, a xulen fene to e nun yamaan naxan yi wugama,²⁴ a naxa, “E mini! Dii temeni ito mi faxaxi, a xiin nən tun!” E birin yi gele a ma. ²⁵ E to yamaan namini, Yesu yi so, a dii temen suxu a yiin ma, dii temen yi keli. ²⁶ Muxune yi na feen xibarun mə na yamanan yiren birin yi.

Yesu yi danxutəfirin nakendəya

²⁷ Yesu keli menni waxatin naxan yi, danxutəfirin yi bira a fəxə ra. E gbelegbele a fəxə ra, e naxa, “Dawudaa Dii Xəməna,* kininkinin nxu ma!” ²⁸ Yesu so banxini waxatin naxan yi, danxutəfirin yi so a fəma banxin kui. A yi e maxədin, a naxa, “E laxi a ra yati fa fala a n nəe ito ligə nən ba?” E yi a yabi, e naxa, “Ən, nxu fafe.” ²⁹ Yesu yi a yiin din e yəeñe ra. A yi a fala, a naxa, “A xa liga ə xa alo ə dənkəleyaxi a ma kii naxan yi.” ³⁰ E yəeñe yi raba ayi. Yesu yi falan ti e xa a səbəen na, a naxa, “Muxu yo nama feni ito kolon!” ³¹ Koni e yi siga, e sa Yesu a fe xibarun nali na yamanan yiren birin yi.

Yesu yi bobon nakendəya

³² Awa, na xəmene yi sigama waxatin naxan yi, muxuna ndee yi fa xəməna nde ra Yesu fəma naxan mi yi nəe falan tiyə amasətə yinna jaxin nan yi a fəxə ra. ³³ Yesu yinnan kedi waxatin naxan yi, bobon yi falan ti fələ! Yamaan yi kabə, e naxa, “Ito nəxənna munma to Isirayila muxune yə singen!” ³⁴ Koni Farisi muxune yi a fala, e naxa, “Yinna mangan nan sənbəen fixi a ma a yinnane kedi.”

---

* **9:27:** Dawudaa Dii Xəməna: E na falaxi nən bayo Yesu findixi Dawuda bənsənna muxuna nde nan na.

Yesu yi kininkinin yamaan ma

³⁵ Awa, Yesu yi siga taane nun banxidene yi, a sa yamaan xaran e salide banxine yi. A yi Ariyanna Mangayana fe Xibaru Fapin kawandin ba e xa, a yi muxune rakendεya furen sifan birin ma. ³⁶ A yamaan toxi waxatin naxan yi, a yi kininkinin e ma, amasatε e xaminxi, e mali muxu mi yi na yi alo yεxεen naxanye kantan muxu mi na. ³⁷ Nanara, Yesu yi sandan sa a xarandiine xa, a naxa, “Malo xaba dixin gbo koni a xaba muxune mi wuya. ³⁸ E xεε kanna mafan, a xa walikεna ndee rasiga malo xabadeni.”†

10

Xεra fu nun firinne fe

Maraka 3.13-19, Luka 6.12-16

¹ Yesu yi a xarandii fu nun firinne xili. A sεnben fi e ma a e xa yinna naxine kedi, e mən yi furetəon sifan birin nakendεya. ² Na xεra fu nun firinne xinle nan itoe ra.

A fələna, Simən, naxan mən yi xili “Piyeri,” e nun a ngaxakedenna Andire nun Sebede a dii xεmən Yaki nun a xunyen Yoni ³ nun Filipi nun Barotolome nun Tomasi nun mudu maxinla Matiyu, e nun Alifaa dii xεmən Yaki nun Tade ⁴ nun Simon, e naxan ma a “Yahudiya siya xanuna,”* e nun Yudasi Isakariyoti naxan Yesu yanfa, a a so yiini.

---

† **9:38:** xεε kanna: Sandani ito kui, xεε kanna findixi Ala nan na. Denkelεya muxune lan e xa muxune sətə Ala xa alo malo xabane maala malanma kii naxan yi. * **10:4:** Yahudiya siya xanuna: Muxun nan yi ne ra naxanye yi Romi kaane yεngεma alogo Isirayila kaane xa mini e sεnben bun ma.

*Xəra fu nun firinne xε fena
Maraka 6.7-13, Luka 9.1-6*

⁵ Yesu yi yamarine fi muxu fu nun firinni itoe ma, a naxa, “Ε nama siga siya gbetene yamanani hanma Samariya taane yi. ⁶ Koni ε siga Isirayila muxune fεma naxanye lɔxi ayi alo yεxεeñe. ⁷ Ε siga, ε sa e kawandi, ε naxa, ‘Ariyanna Mangayaan bata maso.’ ⁸ Ε yi furetɔne rakendεya, ε faxa muxune rakeli sayani, ε dogonfontɔne rakendεya, ε ninanne kedi. Ε seen naxanye sɔtɔxi ε mi ne saraxi, nayi ε bonne ki hali ε mi se rasuxu. ⁹ Ε nama xεma xali, hanma gbeti fixεna hanma wure gbeeli gbananne, ε naxanye singanma ε tagixidin na, ¹⁰ hanma bɔndunla ε sigatini, hanma doma firin, hanma sankidina, hanma dunganna. Amasɔtɔ walikεen lan a yi a balon sɔtɔ.”

¹¹ “Awa, ε na taan li hanma banxidεna, ε muxu kendεna nde fen, ε yi yigiya a konni han ε kelin waxatin naxan yi. ¹² Ε na so banxini, ε naxa, ‘Ala xa bɔjε xunbenla lu banxini ito kui.’ ¹³ Xa na falan lanxi na banxi kui kaane ma, na duban xa lu e xɔn. Koni xa na mi a ra, na duban mɔn xa xεte ε ma. ¹⁴ Xa muxune mi ε yisuxu, e mi e tuli mati ε falane ra banxina nde yi hanma taana nde yi, ε sanne rakunkun, ε kenla.† ¹⁵ N xa jɔndin fala ε xa, kitisa lɔxɔni, Ala kininkininma nɛn Sodoma taan nun Gomora taan‡ ma dangu na taan na!”

---

† **10:14:** E sanne rakunkun feen findixi taxamasenna nan na naxan a yitama fa fala na taan goron yo mi luxi e xun ma hali e gbangbanna mi luxi e sanna ra. ‡ **10:15:** Sodoma nun Gomora findi taa jaxine nan na Ala naxanye halagi Iburahima waxatini. A mato Dunuja Fɔlɔn sora 19 kui.

*Besənxənyaan naxan fama
Maraka 13.9-13, Luka 21.12-17*

¹⁶ Yesu naxa, “Ə tuli mati, n bata ε xe alo yexxeene kankone tagi. Nayi, ε kəta ayi alo sajine, ε findi səntarene ra alo ganbane. ¹⁷ Ə a liga ε yeren ma amasətə muxune ε suxuma nən, e siga ε ra e taan fonne fəma ε makitideni, e yi ε bənbə e salide banxine yi. ¹⁸ E sigama ε ra nən mangane nun kuntigine fəma n tan ma fe ra, ε yi findi n serene ra e xa e nun siya gbətəne xa. ¹⁹ E na ε suxu waxatin naxan yi, ε naxan falama ε nama xamin na fe ra. A waxatin na a li, ε naxan falama Ala na fima ε ma nən. ²⁰ Amasətə a mi findima ε tan ma fala ra. Ə falan tima ε Fafe Alaa Nii Sarıñanxin nan xən.”

²¹ “Muxune e ngaxakedenne yanfama nən, e yi faxa,fafane fan na ligama nən e diine ra. Diine fan murutəma nən e sətə muxune xili ma, e yi findi e faxa sabun na. ²² Muxune birin ε rəjaxuma nən n tan ma fe ra. Koni naxan na a yixədəxə han a rəjananna, na kisima nən. ²³ E na ε besənxənya taana nde yi, ε ε gi mənni, ε siga yire gbətə yi. N xa jəndin fala ε xa, ε mi ε wanla rəjannejə Isirayila taane birin yi benun n tan Muxuna Dii Xəmen xa fa.”

²⁴ “Xarandiin mi dangu a karaməxən na, konyin mi dangu a kanna ra. ²⁵ Xarandiin na liga alo a karaməxəna, na bata lan. Konyin fan xa liga alo a kanna. Xa e bata denbaya kanna xili ba yinna mangan Beləsəbu, e nde falama nən denbayaan fan ma dangu na ra!”

*Ala yəəragaxuna fe
Luka 12.2-7*

²⁶ Yesu naxa, “Na ma, ε nama gaxu yamaan yεε ra. Fe luxunxine minima nεn kεnenni, wundo feen birin kolonma nεn. ²⁷ N naxan falama ε xa dimini, ε na fala kεnenna ma. N na naxan koyekoyεn ε xa, ε na rawanga banxine xuntagi. ²⁸ Muxun naxanye fati bεndεn faxama, koni e mi nεε ε niin halagε, ε nama gaxu ne yεε ra. Koni ε gaxu Ala yεε ra naxan fati bεndεn nun niin halagima yahannama yi. ²⁹ Xεlidi firin mi sare gbanan firinna ra ba? Koni hali na xεlidi keden pe mi bire bεxεni xa i Fafe Ala mi tin. ³⁰ Hali ε xun sεxε keden kedenne, Ala e birin xasabin kolon. ³¹ Nanara, ε nama gaxu, ε tan fisa xεlidi wuyaxi xa!”

I ti Yesu a fe ra yamaan yεtagi

Luka 12.8-9

³² Yesu naxa, “Naxan yo na a ti n ma fe ra yamaan yεtagi, n fan na jεxεnna ligama a xa nεn n Fafe Ala yεtagi ariyanna yi. ³³ Koni naxan yo na a mε n na yamaan yεtagi, n tan fan n mεma a ra nεn n Fafe Ala yεtagi ariyanna yi.”

Bεjε xunbenla mi a ra dununa yi

Luka 12.51-53, 14.26-27

³⁴ Yesu naxa, “Ε nama ε miri fa fala n faxi bεjε xunbenla nan na dununa yi. N mi faxi bεjε xunbenla xan na koni fε silanfanna. § ³⁵ N bata fa alogo dii xεmεne xa keli e fafane xili ma, dii tεmεne yi keli e ngane xili ma, naxanle fan yi keli e mamene xili ma. ³⁶ Muxune yaxune kelima e denbayane yεtεen nin. ³⁷ Naxan yo a nga hanma a fafe xanu dangu n tan na, na kanna mi finde n gbeen na.

---

§ **10:34:** Silanfanna: Sofane yεngeso dεgεmāna.

Naxan yo a dii xemena hanma a dii temen xanu dangu n tan na, na kanna mi finde n gbeen na. ³⁸ Naxan mi a faxa wudin* tongoma, a bira n foxo ra, na kanna mi finde n gbeen na. ³⁹ Naxan na a niin makantan, na bonoma ayi nen. Koni naxan na bono a niini n ma fe ra, na kisima nen.”

*Barayina fe
Maraka 9.41*

⁴⁰ Yesu naxa, “Naxan na ε tan yisuxu, na bata n fan yisuxu. Naxan na n tan yisuxu, na bata na kanni susu naxan n xexi. ⁴¹ Naxan na Alaa xerana nde yisuxu bayo Alaa xeraan to a ra, na kanna barayin sotoma nen naxan nagidixi Alaa xerane ma. Naxan na tinxin muxuni susu bayo a tinxin, na kanna barayin sotoma nen naxan nagidixi tinxin muxune ma. ⁴² N xa jendin fala ε xa, naxan na ige xunberla gbansanna fi muxudina nde ma bayo n foxrabirana nde to a ra, na mi fulama a barayin na.”

11

*Yoni Marafu Tiina xerane
Luka 7.18-35*

¹ Yesu yelin yamarine flyε a xarandii fu nun firinne ma waxatin naxan yi, a yi siga xaran tideni e nun kawandi badeni Galile yamanan taane yi.

² Yoni yi Alaa Muxu Sugandixina wanle fe mε kasoon na, a yi a xarandiina ndee rasiga a fεma.

³ E xa sa Yesu maxodin, e naxa, “Yoni yi naxan ma

---

* **10:38:** Romi kaane yi muxune gbangbanma wudin nan ma, e yi e faxa. Ito bunna neen, fa fala f Yesu a xarandiine xa e wekile sayaan na Yesu foxo ra.

fa fe falama, na nan i tan na ba, hanma nxu lan nxu xa muxu gbɛtɛ nan legeden?” ⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, “ɛ naxan mɛma, ε yi a to, ε sa na fala Yoni xa. ⁵ Danxutɔne seen toma, lɛbutɛnne sigan tima, dogonfontɔne kɛndɛyaan sɔtɔma, tuli xɔrinx falan mɛma, faxa muxune kelima sayani, n ma falan Xibaru Fajin nalima yiigelitɔne ma. ⁶ Sɛwan na kanna xa naxan mi birama tantanni n ma fe yi!”

⁷ Yoni a xarandiine yi sigama waxatin naxan yi, Yesu yi Yoni a fe fala fɔlɔ yamaan xa, a naxa, “ɛ siga nanse matodeyi tonbonni? Foyen sɛxɛ ramaxan ba? ⁸ Xa na mi yi a ra, ε siga nanse matodeyi? Xɛmɛn naxan marabɛri baxi dugi fajin na ba? Koni muxun naxanye marabɛri baxi na kiini, ne manga banxine nin! ⁹ Nayi, ε siga nanse matodeyi, nabiin ba? N xa a fala ε xa, ε bata nde to naxan gbo nabiin xa. ¹⁰ Amasɔtɔ Kitabun bata Yoni a fe fala, a naxa, ‘N nan n ma xɛraan nasigama i yɛɛ ra, naxan kirani tɔnma i xa.’* ¹¹ N xa jɔndin fala ε xa, muxun naxanye birin fɔlɔ bari, Yoni gbo ne birin xa. Koni naxan xurun e birin xa Ariyanna Mangayani, na gbo Yoni xa. ¹² Fɔlɔ Yoni a waxatin ma han iki, e bata Ariyanna Mangayaan jaxankata. Gbalotɔne kataxi e xa a suxu. ¹³ Nabine kitabune nun Sariya Kitabun bata nabiya falane ti fa han fa dɔxɔ Yoni a waxatin na. ¹⁴ Xa ε tinjɛ a feen mɛ, ε a kolonma nɛn, Yoni nan Nabi Eli ra naxan yi daxa a xa fa.† ¹⁵ Awa, xa tunla naxan xɔn, na xa a tuli mati!”

---

* **11:10:** Malaki 3.1.   † **11:14:** Nabi Eli a fe sɛbɛxi Malaki 3.23 kui. Sariya karamɔxɔne yi laxi a ra a Nabi Malaki bata a fala a Nabi Eli mɔn fama nɛn benun Alaa Muxu Sugandixin xa fa. Yoni Marafu Tiin nan na nabiya falan nakamali.

¹⁶ “Awa, n to muxune misal^ε nanse ra iki? E luxi nⁿen alo diidin naxanye sabaan soma l^ox^o tideni e yi e xui ramini bonne ma, ¹⁷ e naxa, ‘Nxu bata xulenna fe ε xa koni ε mi ε bodon. Nxu bata binbi wuga sigin sa koni ε mi wuga!’ ¹⁸ Yoni fa nⁿen a mi donse don, a mi a min, bayo a yi sunni waxatin birin, e birin yi a fala, e naxa, ‘Ninanna nan a f^ox^o ra!’ ¹⁹ N tan Muxuna Dii X^em^en yi fa, n donseen don, n yi n min, e birin yi a fala, e naxa, ‘X^em^en i to mato! Fudimaan nun d^ol^o minna nan a ra. Mudu maxinle nun hake kanne x^oyin nan a ra!’ Koni naxanye Alaa fe kolonna suxi, ne j^ondin yitama e k^ewanle x^on ma nⁿen.”

Taa d^enk^elyatarene fe

Luka 10.13-15

²⁰ Na xanbi ra, Yesu yi na taane yalagi f^olo, a bata yi kabanako fe wuyaxi lig^a d^enaxanye yi, bayo e muxune mi yi tinma e k^ewanle masar^ε. ²¹ A yi a fala, a naxa, “Gbalon Korasin kaane y^eε ra! Gbalon Betasada kaane y^eε ra, bayo kabanako feen naxanye lig^a ε tagi, xa ne yi lig^a Tire taan nun Sid^on taani nun, na kaane yi e xun xanbi soma e hak^ene yi nⁿen, e kasa b^enbenle ragodo e ma nimisani, e d^ox^o xubenⁱ.[‡] ²² Nba, n xa a fala ε xa, fa fala Ala kininkininma nⁿen Tire taan nun Sid^on taan ma Kiti Sa L^ox^oni dangu ε tan na. ²³ ε tan Kap^erunan kaane, ε tema nⁿen kore x^onna ma ba? En-εn, ε godoma laxira nin! Bayo kabanako feen naxanye bata lig^a ε tagi, xa na yi lig^a Sodoma taani nun, sa a m^on yi na nun han to! ²⁴ N xa a fala

---

^{‡ 11:21:} E d^ox^o fena xubenⁱ, e namunna nan yi na ra naxan yi a yitama fa fala e bata e xun xanbi so e hak^ene yi.

ε xa, Ala kininkininma Sodoma kaane ma nɛn Kiti
Sa Ləxɔni dangu ε tan na!”

*Fa Yesu ma
Luka 10.21-22*

²⁵ Yesu yi a fala na waxatini, a naxa, “N Fafe Ala, kore xɔnna nun dunuja Marigina, n barikan birama i xa bayo i feen naxanye luxunxi xaxilimane nun fekolonne ma, i bata ne yita diidine ra. ²⁶ N Fafe, a i kɛnɛnxi na kii nin. ²⁷ N Fafe bata feen birin taxu n na. Muxu yo mi Alaa Dii Xɛmɛn kolon fɔ a Fafe Ala. Muxu yo mi Fafe Ala kolon fɔ a Dii Xɛmɛna e nun a Dii Xɛmɛn waxi a yita feni naxanye ra.”

²⁸ “Ε tan naxanye birin xadanxi, goron binyene ε tan naxanye xun ma, § ε fa n ma, n xa matabun fi ε ma. ²⁹ Ε n ma goron tongo gbelemen* tongo, ε yi n ma xaranna suxu bayo n limaniyaxi, n nan n yete magodoxi, ε niine matabun sɔtɔma nɛn. ³⁰ Amasɔtɔ, n ma goron tongo gbelemen mi binya, n ma goronna yelefu.”

12

*Matabu Ləxɔna fe
Maraka 2.23-28, Luka 6.1-5*

¹ Na waxatini, Yesu yi danguma xɛɛna nde ma Matabu Ləxɔni, kamɛn yi a xarandiine suxu e sansi tɔnsɔnne ratorondon fɔlɔ, e yi e don. ² Farisi muxune to na to, e yi a fala Yesu xa, e naxa, “A

§ **11:28:** Goronna mi a ra muxun xun ma fɔ naxan a niin tɔrɔma.

* **11:29:** Goron tongo gbelemen ito bunna nɛɛn fa fala muxune lan e xa Yesu a dunuja yi gidi kiin tongo. Na mi muxune findima konyine ra, koni a e raxrɔyama e yulubina konyiyaan nan ma.

mato, i ya xarandiine feen naxan ligama na mi daxa Matabu Lɔxɔni.”*

³ Yesu yi e yabi, a naxa, “Ε mi na xaranxi ba, kamɛn Dawuda nun a fɔxɔrabirane suxu waxatin naxan yi?† ⁴ Na waxatini, a so nɛn Alaa banxini. A tan nun a fɔxɔrabirane yi buru ralixin don, muxun mi yi daxa a xa naxan don fɔ saraxaraline. ⁵ Ε munma Sariya Kitabun xaran ba? A sɛbɛxi naxan kui fa fala a saraxaraline walima saraxa badeni Ala Batu Banxini Matabu Lɔxɔn birin yi koni e mi yalagixi. ⁶ N xa a fala ε xa, fena nde be naxan gbo Ala Batu Banxin xa.‡ ⁷ Kitabun naxa, ‘Hinanna rafan n ma dangu saraxan na.’§ Xa ε yi na bunna kolon nun, ε mi yi yo kanna yalagima nun. ⁸ Bayo n tan Muxuna Dii Xɛmɛn nan Matabu Lɔxɔn kanna ra.”

*Xɛmɛ yii madɔnxina fe
Maraka 3.1-6, Luka 6.6-11*

⁹ Yesu yi keli na, a siga e salide banxini. ¹⁰ Xɛmɛna nde yi na yi naxan yiin yi madɔnx. E yi Yesu maxɔdin, e naxa, “A daxa dandanna yi

* **12:2:** Farisi muxune namunne mi yi tinjɛ wali yo xa kɛ Matabu Lɔxɔni. Na feen sɛbɛxi Xɔrɔyaan 20.8-10 kui. Farisi muxune fena ndee saxi sariyan fari, e naxa, a hali muxu sɔxɔlexine mi yi maliyɛ na lɔxɔni. † **12:3:** A mato Samuyɛli Singen 21.2-7 kui. ‡ **12:6:** Yesu faxi kisi kiraan naxan na, na tɔnɔn gbo dangu Ala Batu Banxin na. § **12:7:** Hose 6.6 Na waxatini, saraxane yi ralima Ala ma, nde yɛtɛen yi sa tɛen'i muxu yo mi e don. Ala naxa, a rafanjɛ a ma, i hinan i adamadi boden na benun i xa saraxan ba Ala xa.

ti Matabu Ləxəni ba?”* Amasətə e yi wama a təŋege feni fena nde ma. ¹¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Xa yəxəenə ε tan nde keden yii, xa a sin yinla ra Matabu Ləxəni, ε mi a rate ba? ¹² Muxun fisə yəxəen xa pon! Nanara, a daxa muxun xa fe fajin liga Matabu Ləxəni.” ¹³ Na xanbi ra, a yi a fala xəmən xa, a naxa, “I yiini bandun.” Xəmən yi a yiini bandun. A yiin yi kəndəya alo a yiin bonna kii naxan yi.

¹⁴ Farisi muxune yi siga, e sa e bode to Yesu xili ma a faxa feen ma.

Ala walikeen naxan sugandixi

¹⁵ Yesu yi na kolon, a keli, a siga. Muxu wuyaxi yi biraxi a fəxə ra. A yi e furetəne birin nakəndəya, ¹⁶ a yi e yamari, a e nama a fe fala bonne xa. ¹⁷ A na ligaxi nən, alogo Nabi Esayi naxan falaxi, na xa kamali, a naxa,

¹⁸ “Ala naxa, ‘N ma walikeen ni i ra,
n naxan sugandixi,
n xanuntenna naxan n kənənxi han!
N nan n ma Nii Sarıjanxin nagodoma a ma nən.
A yi n ma kiti kəndən nali siyane ma.

¹⁹ A mi fe matandin tiye,
a mi sənxə sənxəε.
A mi falan tiye taan xun xən.
²⁰ A mi xaye yidəxini girε,

---

* **12:10:** Musaa sariyan mi tinjə muxun xa wali Matabu Ləxəni. (Xərəyaan 20.8-10) Muxuni itoe yi laxi a ra fa fala dandan tiin findixi wanla nan na. Yesu yi muxune rakəndəyama Matabu Ləxəni. Na yi findi yəngən na Yesu nun dina muxune tagi naxanye yi sariyan suxi kii xədəxəni.

a mi l̄enpun tumatəon natuyε.†
 Han a yi nœn sœtə kitī kœndən xa.
 21 Siyane e yigi sama nœn a yi.’ ”‡

*Yesu nun Yonna Mangana fe
 Maraka 3.20-30, Luka 11.14-23*

22 Muxuna nde yi fa xœmœ danxutəna nde ra Yesu fœma, a mi yi nœ falan fan tiyε bayo jinian naxin nan yi a fœxə ra. Yesu yi a rakendεya, a nœ falan tiyε, a yi seen to. 23 Yamaan birin yi kabε e maxœdinna ti, e naxa, “Dawudaa Dii Xœmen nan ito ra ba?”§ 24 Farisi muxune to na mœ, e yi a fala, e naxa, “A jinanne kedima yinna mangan Belesəbu barakan nin.” 25 Yesu yi e miriyaan kolon. A yi a fala e xa, a naxa, “Yengen yamanan naxan yitaxunxi,* na yamanan kalama nœn mafuren! Yengen tandem naxan kui hanma taana, na fan kalama nœn. 26 Xa Setana nan Setana kedima, a mangayaan bata yitaxun yengeni. A sabatima nayi di? 27 Xa n jinanne kedima Belesəbu barakan nin, ε fœxərabirane e kedima nanse xœn nayi? Na ma, ε fœxərabirane a yitama nœn nayi fa fala yo mi ε xa! 28 Koni xa n jinanne kedima Alaa Nii

† 12:20: a mi l̄enpu tumatəon natuyε: Na findixi a limaniyaan misaala nan na fa fala a maliin nan tima benun a xa kalan ti.

‡ 12:21: Esayi 42.1-4   § 12:23: Dawudaa Dii Xœmena: Yamaan yi Dawuda bœsœnna muxuna nde legedenma naxan yi lan nun a findi mangan na fata nabiya falane ra naxanye Alaa Muxu Sugandixin fa feen falaxi benun a waxatin xa a li. * 12:25: yamanana: Ninanne nun yinnane Setana sœnbœn bun alo yamanan nun a mangan kii naxan yi. Seen naxanye Setana sœnbœn bun, xa ne e bode kedi, na luxi nœn alo yamanan na yitaxun. Nayi, Setana mi jinanne kedœ alo muxuni itoe a falama Yesu ma kii naxan yi.

Sarijanxin barakan nin, na a yitama nən nayi fa fala Alaa Mangayaan bata ε li.”

²⁹ “Muxu yo mi nəe soe sənbəmana banxini,† a yi a yii seene tongo, fo a sənbəmaan xidi singen. Na xanbi ra, a nəe banxin kui seene tonge nən. ³⁰ Xa muxun mi luxi n xa, na bata keli n xili ma. Xa nxu nun muxu yo mi malan, ne sigama ayi nən.”

³¹ “Nanara, n na a falama ε xa fa fala muxun yulubin naxan birin ligama e nun a fala jaxin naxan birin tima Ala ma, Ala e mafeluyε nən ne birin na. Koni muxu yo na Alaa Nii Sarijanxin nayelefū, na kanna mi mafeluyε mumē! ³² Muxu yo fala jaxin ti n tan Muxuna Dii Xəmən ma, Ala a mafeluyε nən. Koni muxu yo fala jaxin ti Alaa Nii Sarijanxin ma, Ala mi na kanna mafeluyε dunuya yi hanma waxati famatəni han habadan.”

Wudin nun a bogine fe

Luka 6.43-45

³³ “Xa wudin binla fan, a bogin fan fanma ayi nən. Xa wudin binla kobi, a bogin fan kobima ayi nən. Bayo wudin kolonma a bogin nan xən. ³⁴ Ε tan saji bənsənne! Ε nəe fala fajin tiyε di, bayo ε jaxu? Amasətə feen naxanye muxun bəjəni, a ne nan falama. ³⁵ Muxu fajin fe fajin nan naminima a muxu fajiyani. Muxu jaxin yi fe jaxin namini a muxu jaxiyani. ³⁶ N xa a fala ε xa fa fala muxune dentəgen sama nən kiti ləxəni lan e fala fuune birin ma. ³⁷ Bayo i ya fala tixine nan yoon firma i ma, e tan nan mən findima i yalagi xunna ra.”

---

† **12:29:** Sandani ito kui, Setana findixi sənbəmaan nan na. Xa Yesu bata muxune ba Setana yinna jaxine sənbən bun ma, nayi, Yesu bata Setana xidi.

*Nabi Yunusaa taxamasenna fe
Maraka 8.11-12, Luka 11.29-32*

³⁸ Na xanbi ra, sariya karaməxən nun Farisi muxuna ndee yi falan ti a xa, e naxa, “Karaməxə, nxu waxi a xən ma, nxu xa i to kabanako taxamasenna nde ligε.” ³⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Iki muxune findixi muxu naxine nun nafigine nan na, ε to n maxədinma kabanako taxamasenna ma. Koni ε mi kabanako fe yo toe ba Nabi Yunusa taxamasenna ra. ⁴⁰ Nabi Yunusa kəε saxan soge saxan ti yεxε gbeen kui kii naxan yi, n tan Muxuna Dii Xəmən fan kəε saxan soge saxan tima na kii nin bəxən bun ma. ⁴¹ Niniwa kaane tima nən Kiti Sa Ləxəni, e yi iki muxune yalagi bayo ne Yunusaa kawandin mə waxatin naxan yi, e xun xanbi so nən e hakəne yi. Anu, fena nde be naxan gbo Yunusa xa.† ⁴² Naxalan Mangan naxan keli sogetede yiifanna ma, na tima nən kiti sa ləxəni, a yi iki muxune yalagi bayo a kelixi bəxən danna nan na fa a tuli matideni Sulemani a fekolonna falane ra.§ Awa, n xa a fala ε xa, naxan gbo Sulemani xa, na be yi.”

*Yinna naxine xətə fena
Luka 11.24-26*

⁴³ “Yinna naxin na xətə muxun fəxə ra waxatin naxan yi, a sigama yire yixaren nin, a sa a matabuden fen. Xa a mi yire yo to, ⁴⁴ a a mirima nən nayi, a naxa, ‘N kelixi dənaxan yi, n mən xa xətə na.’ Nayi,

---

† **12:41:** A mato Yunusa sora 1 han sora 4 kui. § **12:42:** A mato Mangane Singen 10.1-10 kui.

a na xεtε na, xa a sa na kui genla li,* a makɔxi, a yitonxi, ⁴⁵ a sigama nɛn nayi, a sa fa yinna paxi solofera gbεtεye ra naxanye paxu dangu a tan na. Ne yi lu a fεma. Na muxuna fe rajanna paxuma ayi nɛn dangu a fɔlɔn na. A ligama na kii nin iki muxu paxine fan na.”

*Yesu nga nun a xunyεne fe
Maraka 3.31-35, Luka 8.19-21*

⁴⁶ Yesu yi falan tima yamaan xa waxatin naxan yi, a nga nun a xunyεne yi fa, e ti tandem, e yi waxy a xɔn ma, e xa falan ti Yesu xa. ⁴⁷ Nanara, muxuna nde yi a fala a xa, a naxa, “I nga nun i xunyεne tixi tandem, e waxy i to feni.” ⁴⁸ Yesu yi e yabi, a naxa, “Nga nun n xunyεne findixi nde ra?” ⁴⁹ Na xanbi ra, a yi a yiin ti a xarandiine ma, a naxa, “Nga nun n xunyεne itoe nan na. ⁵⁰ Bayo naxanye n Fafe Ala sagoon liga, naxan ariyanna yi, ngaxakeden xεmεmaan nun naxalanmaan ne nan na, e nun nga.”

13

*Sansi wonla fe sandana
Maraka 4.1-9, Luka 8.4-8*

¹ Na lɔxɔn yεteni Yesu yi keli banxini, a siga daraan dexɔn ma, a sa dɔxɔ na yi. ² Yama gbeen yi malan a fεma. Nayi, a yi so kunkin kui, a dɔxɔ. Yamaan yi lu xareyaan na. ³ A fala wuyaxi ti e xa sandani, a naxa,

---

* **12:44:** Na yire kui genla findixi muxun bɔŋɛn nan na. Xa a mi lugoxi Alaa Nii Sarijanxin na, a mi ratangaxi yinnane wali kobine ma.

“Xεε biina nde yi mini, a siga a sansiin wolideni. ⁴ A yi sansiin wolima waxatin naxan yi, ndee yi bira kiraan xən ma, xəline yi ne don. ⁵ Ndee yi bira fanyen fari, bənde gbee mi yi dənaxan yi. E yi soli mafuren, amasətə bəndən mi yi gbo na yi. ⁶ Sogen to te, ne yi lisi a ra, e xara bayo e salenne mi yi godoxi bəxəni ki fajni. ⁷ Sansina ndee yi bira səxə nali kanne tagi, səxəne yi gbo, e yi e don. ⁸ Koni ndee yi bira bəxə fajini, e bogi, e keden kedenna birin yi kəmə sətə hanma tonge sennin, hanma tonge saxan. ⁹ Xa tunla naxan xən, na xa a tuli mati!”

Sandane sa xunna

Maraka 4.10-12, Luka 8.9-10

¹⁰ Xarandiine yi fa Yesu fəma, e yi a maxədin, e naxa, “Nanfera i falan tima yamaan xa sandani?”

¹¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Ariyanna Mangayaan wundo feene kolonna bata so ε yii koni a mi soxi e tan yii. ¹² Amasətə seen muxun naxan yii, nde mən soma nən na yii, a yi gbo ayi. Koni se mi muxun naxan yii hali naxan di a yii, na bama a yii nən. ¹³ Nanara, n falan tima ne xa sandan nin. Amasətə e seen matoma nən han, koni e mi a yigbəma, e tuli matima nən han, koni e mi fe məma, e mən mi a famuma. ¹⁴ Na ma, Nabi Esayi a nabiya falan bata kamali nayi, a naxa,

‘Ε tuli matima nən han,
koni ε mi fefe famuma.

Ε seen matoma nən han,
koni ε mi a yigbəma.

¹⁵ Amasətə yamani ito bəjən bata xədəxə ayi.
E bata e tunle dutun,
e yi e yεεne raxi.

Na ma, e mi fa seen toma
e tunle yi falan me,
e xaxinla yi feen famu.
E yi xetē n ma, n yi e rakendeya.”*

¹⁶ “Koni səwana ε xa, amasōtō ε yεene bata seen to, ε tunle mən bata feen me. ¹⁷ N xa jəndin fala ε xa, nabi wuyaxi nun tinxin muxu wuyaxi yi waxi a to feni ε naxan toma, koni e mi a to, e mən mi a me ε naxan məma.”

*Yesu yi sandan bunna yeba
Maraka 4.13-20, Luka 8.11-15*

¹⁸ Yesu naxa, “Ε tuli mati, ε yi sansi wonla fe sandan bunna kolon. ¹⁹ Naxanye na Ariyanna Mangayaan falan me, koni e mi a famu, Fe Naxin Kanna fama nən, a yi a xasun e bəjəni. Ne luxi nən alo sansiin naxanye bira kiraan xən ma. ²⁰ Sansiin naxanye bira fanyen fari, ne luxi nən alo muxun naxanye falan me, e yi a suxu səwani sa! ²¹ Koni salen mi e bun, e mi buma. Tərən nun bəsənxənyaan na fa waxatin naxan yi Alaa falana fe ra, e birama nən tantanni xulen! ²² Sansiin naxanye bira səxε jəali kanne tagi, ne luxi nən alo muxun naxanye falan məma, koni dunuya xaminne nun nafulu feen kunfan yi a ligi e Alaa falan bejin, a tənən mi lu e ma. ²³ Sansiin naxanye bira bəxə fəjini, ne luxi nən alo muxun naxanye falan me, e yi a famu. E bogima nən, ndee yi bogi kəmə ramini, ndee tonge sennin, ndee tonge saxan.”

Maala nun xaratuna fe sandana

---

* **13:15:** Esayi 6.9-10

²⁴ Yesu yi sanda gbete sa e xa, a naxa, “Ariyanna Mangayaan luxi nен alo xemen naxan sansi fajin woli a xeen ma. ²⁵ Koni yamaan yi xima waxatin naxan yi, a yaxun yi fa xaratu kesen woli maali, a siga. ²⁶ E to sabati, maala yi a biye ayi, xaratun fan yi a biye ayi. ²⁷ Xee kanna walikene yi fa a fema, e naxa, ‘Nxu fafe, i mi sansi fajin xan woli i ya xeen ma ba, xaratuni ito kelixi minen yi?’ ²⁸ A yi e yabi, a naxa, ‘N yaxuna nde nan na ligaxi.’ Walikene yi a maxodin, e naxa, ‘I waxi a xon nxu xa sa e matala ba?’ ²⁹ A yi e yabi, a naxa, ‘En-en de! Ε nema xaratune tale waxatin naxan yi, ε maala nde fan talama nен. ³⁰ Ε xa a lu na, maala nun xaratun xa gbo e bode xon ma han a xaba waxatina. N na a falε n ma walikene xa na waxatini, n naxa, ε xaratun singen malan, ε yi a raxidi alogo e xa sa tεni. Na xanbi ra, ε maala fan malan, ε yi a sa n ma sagan kui.’ ”

Sansi kesε xunxurina fe sandana

Maraka 4.30-32, Luka 13.18-19

³¹ Yesu yi sanda gbete sa e xa, a naxa, “Ariyanna Mangayaan luxi nен alo sansi kesε xuridina,† muxun naxan sima a xeen ma. ³² Hali a to xurun sansiin birin xa, koni a na gbo waxatin naxan yi, a danguma nен sii seene birin na, a findi wudi binla ra, xeline yi e tεen sa a yi.”

Burun nate sena fe sandana

Luka 13.20-21

³³ Yesu yi sanda gbete sa e xa, a naxa, “Ariyanna Mangayaan luxi nен alo burun nate sena‡ naxanla

---

† **13:31:** Sansini ito xili nен mutaridi. ‡ **13:33:** burun nate sena: Lebenna na a ra naxan burun nagboma ayi.

naxan tongo, a yi a sa buru fuŋi bənbəli keden yi, a yi a yimaxa, a birin yi te.”

*Yesu yi e xaran sandane ma
Maraka 4.33-34*

³⁴ Yesu yi feni itoe birin fala yamaan xa sandane yi. A mi yi falan tima e xa, xa a mi sandan sa. ³⁵ Nayi, nabina falan yi kamali, a naxa, “N sandane nan sama. N wundo fonne nan yebama naxanye yi luxunxi xabu dunuja da.”§

Yesu yi xaratu kesen feen yeba

³⁶ Na xanbi ra, Yesu yi keli yamaan fəma, a so banxini. A xarandiine yi fa a fəma, e naxa, “Xaratun naxanye xəen ma, na sandan bunna fala nxu xa.” ³⁷ Yesu yi e yabi, a naxa, “Xəmen naxan sansi fajin woli, n tan Muxuna Dii Xəmen nan na ra. ³⁸ Xəena, dunuja nan na ra. Sansi fajina, Ariyanna Mangayaan muxune nan ne ra. Xaratu kesene, Fe Naxin Kanna muxune nan ne ra. ³⁹ Yaxun naxan xaratu kesen wolin xəen ma, Yonna Mangan nan na ra, Setana. Malo xabana, waxati rajanna nan na ra, malo xabane nan malekane ra. ⁴⁰ Xaratun ba fena maali, a sa təeni, a ligama na kii nin waxati rajanni. ⁴¹ N tan Muxuna Dii Xəmena, n nan n ma malekane rasigama nən. Naxanye birin muxune birama tantanni e nun fe naxi rabane birin, malekane ne malanma nən, e yi e ba n ma Mangayani. ⁴² E yi e woli sulun təeni,* wugan nun jin naxinna dənaxan yi. ⁴³ Koni

---

§ **13:35:** Yaburin 78.2   * **13:42:** Sulun təen mən falama yirena nde yi fa fala “Furu təna.”

tinxin muxune yilenma nən alo sogena e fafe Alaa Mangayani. Xa tunla naxan xən, na xa a tuli mati!”

Nafulu luxunxina fe sandana

⁴⁴ Yesu naxa, “Ariyanna Mangayaan luxi nən alo nafulu gbeen naxan luxunxi xəen ma. Xəmena nde yi na to, a mən yi a luxun. Nayi, a səwaxin yi sa a yii seene birin mati, a xətə, a fa na bəxən sara.”

⁴⁵ Yesu naxa, “Ariyanna Mangayaan mən luxi nən alo yulan naxan bəxən bun nafunla† fenma.

⁴⁶ A to gəmə fajı fajın to naxan sare gbo han, a yi xətə a konni, a yi sa a yii seene birin mati, a sa na gəmən sara.”

Yəxə suxu yalana fe sandana

⁴⁷ Yesu naxa, “Ariyanna Mangayaan luxi nən alo yəxə suxun yalaan naxan wolin baani, a yi yəxən siyane birin suxu. ⁴⁸ Yalaan na rafe waxatin naxan yi, yəxə suxune yi a bandun. E yi a rate xareyaan na, e dəxə. E yi yəxə sensenne malan debene kui, e yi a naxine woli ayi. ⁴⁹ A ligama na kii nin waxati rajanni. Malekane sigama nən, e muxu naxine malan e danna, keli tinxin muxune tagi, ⁵⁰ e yi e woli sulun təeni, wugan nun jin naxinna dənaxan yi.”

Fe fonna nun a nənəna a fe

⁵¹ Yesu yi e maxədin, a naxa, “E bata feni itoe famu ba?” E yi a yabi, e naxa, “On.”

⁵² A yi a fala e xa, a naxa, “Nanara, sariya karaməxən naxanye birin bata xaran lan

† **13:45:** bəxə bun nafunla: Gəmən siyana nde nan ma fe falaxi be naxan toma fəxə ige yi xaxunna ndee kui. Na gəmən xili nən “Perili.”

Ariyanna Mangayana fe ma, ne luxi nən alo banxi kanna naxan nafulu nənene nun a fonne raminima a se ramaradeni.”

*Nasareti kaane yi e me Yesu ra
Maraka 6.1-6, Luka 4.16-30*

⁵³ Yesu yelin sandane se waxatin naxan yi, a yi keli mənni, ⁵⁴ a xətə a konni a maxuruxi taan naxan yi. A e xaran e salide banxini waxatin naxan yi, naxanye a xuiin mə, ne yi kabə. E maxədinna ti, e naxa, “A xaxili sifani ito nun kabanako senbəni ito sətəxi minen yi? ⁵⁵ Kamudərena dii xəmen xa mi ito ra ba? Mariyama a diin xa mi a ra ba? Yaki nun Yusufu nun Simən nun Yudası tada xa mi ito ra ba? ⁵⁶ A xunyə dii temene xa mi dəxi be ba? A tan feni itoe birin sətəxi minen yi?”

⁵⁷ E yi e me a ra.

Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Nabiin binyə yiren birin yi fə a konna nun a denbayani.” ⁵⁸ A mi kabanako fe wuyaxi liga na amasətə e mi yi dənkəleyaxi.

14

*Herode yi Yoni Marafu Tiin faxa
Maraka 6.14-29, Luka 9.7-9*

¹ Na waxatini, Galile mangan Herode yi Yesu a fe mə. ² A yi a fala a fəxərabirane xa, a naxa, “Yoni Marafu Tiin nan a ra. Yoni bata keli sayani! Nanara, senbəna a yii, a kabanako feene liga.”

³ A na fala nən, amasətə a bata yi Yoni suxu nun, a yi a xidi, a yi a sa kasoon na Herodiyade a fe ra, naxan yi findixi Herodefafaxakedenna Filipi a naxanla ra nun. ⁴ Yoni yi a falama Herode xa, a naxa, “A mi daxa, i xa Herodiyade futu!” ⁵ Herode

yi waxi a xən ma a xa Yoni faxa, koni a yi gaxuxi yamaan yee ra bayo ne yi Yoni yatəxi nabiin nan na.

⁶ Awa, Herode bari ləxən sumunna a lixina, Herodiyade a dii təmən yi a bodon yamaan yətagi. Na yi Herode kənen han ⁷ a yi saratin tongo na sungutunna xa, a yi a kələ, a a na a xandi sese yi, a na soma a yii nən. ⁸ A nga yi a radin alogo a xa ito nan fala, a naxa, “Yoni Marafu Tiin xunna so n yii wure lefaan ma be.” ⁹ Manga Herode niin yi rafərə a ma, koni bayo a bata yi saratin tongo a muxu xilixine yee xəri, a yi yamarin fi, a na xa ligi. ¹⁰ Nayi, e sa Yoni xunna səgə a də kasoon na. ¹¹ E yi fa a xunna ra wure lefaan ma, e yi a so sungutunna yii, a siga a ra a nga fəma. ¹² Yoni a xarandiine yi fa a binbin tongo, e sa a maluxun. Na xanbi ra, e yi sa a fala Yesu xa.

*Yesu yi muxu wuli suulun dəge
Maraka 6.30-44, Luka 9.10-17, Yoni 6.1-14*

¹³ Yesu na feen xibarun mə waxatin naxan yi, a siga kunkin kui a danna yire madunduxina nde yi. Yamaan to na mə, e keli e taane yi, e siga a fəxəra e sanna ma. ¹⁴ Yesu to mini kunkin kui, a yi yama gbeen to, a kininkinin e ma, a yi e furetəne rakəndəya.

¹⁵ Ninbanna ra, a xarandiine yi e maso a ra, e naxa, “Kəe bata so, burunna nan nun be ra, yamaan beñin, e xa siga banxidəne ra, alogo e xa sa donseen sara e yətə xa.” ¹⁶ Yesu yi e yabi, a naxa, “Hali e mi siga, ε tan yətəen xa donseen so e yii.” ¹⁷ E yi Yesu yabi, e naxa, “Naxan nxu yii be buru xun suulun nun yəxə firin.” ¹⁸ Yesu naxa, “Ε fa ne ra be.” ¹⁹ A yi a fala yamaan xa, a e xa

dəxə sexene fari. Na xanbi ra, a yi na buru xun suulunne nun yexə firinne tongo, a yi a yeeen nate kore, a barikan bira Ala xa, a burune yigira. A yi e so a xarandiine yii, e yi e yitaxun yamaan na. ²⁰ E birin yi e dəge, e lugo ken! A xarandiine yi debe fu nun firin nafe e dungi dungi dənxene ra. ²¹ Muxun naxanye e dəge, ba naxanle nun diidine ra, muxu wuli suulun nəxən.

*Yesu yi sigan ti igen fari
Maraka 6.45-52, Yoni 6.15-21*

²² Na xanbi ra, Yesu yi a xarandiine rasiga kunkin kui a yee ra daraan kidi ma. A tan yi lu xanbin na, a yi yamaan naxete. ²³ A to yelin yamaan nasige, a kedenna yi te geyaan fari Ala maxandideni. A yi lu na han koe yi so.

²⁴ Kunkin bata yi siga daraan xun ma pon! Igen mərənne* yi lu kunkini maxe amasətə foye gbeen bata yi a xun sa e ma. ²⁵ Yesu yi fa sigan tiye igen fari, a yi sa e li subaxa makedini. ²⁶ A xarandiine to a to sigan tiye igen fari, e gaxu kati! E gbelegbele, e naxa, “Muxun yelenna nan ito ra!” ²⁷ Yesu yi falan ti e xa mafuren, a naxa, “E wəkile, n tan nan a ra. E nama gaxu!” ²⁸ Piyeri yi falan ti, a naxa, “Marigma, xa i tan nan a ra yati, n yamari a n xa siga i fəma igen fari.” ²⁹ Yesu yi a yabi, a naxa, “Fa be!” Nayi, Piyeri yi keli kunkin kui, a sigan ti fələ igen fari siga Yesu fəma. ³⁰ Koni a toxina a foyen gbo, a yi gaxu, a godo fələ igen bun ma. A gbelegbele, a naxa, “Marigma, n nakisi.” ³¹ Yesu yi a yiin nasiga mafuren! A yi a rate, a naxa, “I

---

* **14:24:** Igen mərənne: alo foyen na so igeni.

ya d_ɛnk_ɛleyaan xurun. I sik_ɛxi nanfera?” ³² E firinna birin yi d_əx_ə kunkin kui, foyen yi a raxara. ³³ Xarandiin naxanye yi kunkin kui, ne yi e xinbi sin Yesu bun ma, e naxa, “N_əndin nan a ra yati, Alaa Dii X_əm_ən nan i tan na!”

Yesu yi muxune rak_ɛnd_əya
Maraka 6.53-56

³⁴ E to daraan gidi, e sa xaren li Genesareti yamanani. ³⁵ Yamaan yi Yesu kolon m_ənni. Na ma, e x_əraan nasiga na rabilinna taane birin yi, e yi fa e furet_əne ra Yesu f_əma. ³⁶ E yi a mayandi, a xa tin furet_əne xa e yiine din a doma gbeen lenben na. Naxanye birin yi e yiin dinma a ra, ne birin yi kend_əyama n_ən.

15

Yahudiyane namun feene
Maraka 7.1-13

¹ Na xanbi ra, Farisi muxuna ndee nun sariya karam_əx_əne yi keli Yerusal_ən taani. E fa Yesu f_əma, e yi a max_ədin, e naxa, ² “Nanfera i ya xarandiine mi en benbane na_ñun feene suxuma? Benun e xa donseen don e mi e yiin naxama en ma dinan kiin ma.” ³ Yesu yi e yabi, a naxa, “E fan Alaa yamarin kalama ε yet_ə namun feene ma nanfera? ⁴ Bayo Ala naxa, ‘I baba nun i nga binya. Naxan na a baba danga hanma a nga, ε na kanna faxa.’* ⁵ Koni ε tan naxa, a naxan na a fala a fafe xa hanma a nga, a naxa, ‘I yi maliin naxan s_ət_əma n na nun, n bata na fi Ala ma’ ⁶ hali na kanna nama fa a fafe binya na maliin na. Nayi, ε bata Alaa falan

---

* **15:4:** X_ər_əyaan 20.12 nun 21.17 e nun Sariyane 5.16

kala ε namunna fe ra. ⁷ Ε tan nafigine! Nabi Esayi waliyiya falan naxan ti ε fe ra, jøndin na a ra, a naxa,

⁸ ‘Ala naxa,
yamani ito n binyama e dεen nin
koni e bøjen makuya n na pon!

⁹ E n batuma fuyan!

Bayo e xaranna findixi adamadiine yamari
xaranxine nan gbansan na!’† ”

Muxuna sarijanna kala fena

Maraka 7.14-23

¹⁰ Na xanbi ra, Yesu yi yamaan xili a fεma. A yi a fala e xa, a naxa, “Ε tuli mati, ε yi ito famu. ¹¹ Seen naxan soma muxun dε, na mi a sarijanna kalama fø falan naxan minima a dε.”

¹² A xarandiine yi fa Yesu fεma, e naxa, “I mi a kolon ba, fa fala i ya falan bata Farisi muxune xølo?” ¹³ Yesu yi e yabi, a naxa, “N Fafe naxan ariyanna yi, na mi si seen naxanye sixi, ne birin talama nøn. ¹⁴ Ε e lu na, danxutøne nan e ra danxutøne yεe ra. Xa danxutøen danxutøen yii rasuxu, e firinna birin birama nøn yinla ra.”

¹⁵ Piyeri yi falan ti, a naxa, “Sandani ito bunna fala nxu xa.” ¹⁶ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ε fan munma xaxili søtø ba? ¹⁷ Ε mi a kolon ba? Seen naxan na so muxun dε, na godoma a kui nøn, na xanbi ra, a mini a fatini. ¹⁸ Koni falan naxan minima muxun dε, na kelima a bøjen nin, na nan muxune sarijanna kalama. ¹⁹ Bayo miriya jaxine kelima muxun bøjen nin, a yi a ti muxu faxan nun yalunyaan nun yanga suxun nun mujan nun wule sere baan nun konbin ma. ²⁰ Na feene nan

---

† ^{15:9:} Esayi 29.13

muxune sarijnanna kalama. Koni i na i d_ege i yiin naxataren na, na mi muxune sarijnanna kalama.”

Naxanla d_enkeleyana fe

Maraka 7.24-30

²¹ Yesu yi keli na, a siga Tire taan nun Sid_on taan yamanani. ²² Kanan kaa naxanla nde yi na yi, na yi fa Yesu f_ema. A gbelegbelema, a naxa, “N fafe, Dawudaa Dii Xem_ena, kininkinin n ma! Ninanna n ma dii temen f_{ox}o ra, a t_{or}x_i han!” ²³ Koni Yesu mi fala yo ti a xa. Yesu a xarandiina ndee yi fa a f_ema, e yi a mafan, e naxa, “Naxanli ito rasiga! A biraxi en f_{ox}o ra, a gbelegbelema.” ²⁴ Awa, Yesu yi e yabi, a naxa, “N mi faxi muxu gb_et_e ma f_o Isirayila kaa tununxine alo y_ex_eene.” ²⁵ Awa, na naxanla yi fa, a yi a xinbi sin Yesu bun ma, a yi a fala, a naxa, “N fafe, n mali.” ²⁶ Yesu yi sandan sa a xa, a naxa, “A mi lan i xa diidine donseen sa barene bun ma.”[‡] ²⁷ Naxanla yi a yabi, a naxa, “N fafe, n_ondin nan na ra. Koni hali barene donse yolonxine donma n_en e kanna naxanye rayolonma b_{ox}oni.” ²⁸ Nayi, Yesu yi a yabi, a naxa, “Nga naxanla, i ya d_enkeleyaan gbo! Irafan feen bata lig*a* i xa.” Na waxatin y_et_eni, a dii temen yi k_end_eya.

Yesu yi muxu wuyaxi rak_end_eya

²⁹ Yesu yi keli na yi, a siga Galile Daraan d_ex_on ma. A yi te geyaan fari, a d_{ox}o. ³⁰ Yama gbeen yi fa a f_ema, e fa l_ebutenne nun danxut_one nun mad_ont_one nun bobone nun furet_o wuyaxi gb_et_eye ra, e yi e sa Yesu bun ma. A yi e rak_end_eya.

[‡] **15:26:** Yesu naxanli ito a d_enkeleyaan nan f_es_ef_es_ema sandani ito x_on. Sandan kui, siya gb_et_ene findixi barene ra, diidine fan yi lu alo Isirayila kaane.

³¹ Yamaan to a to, fa fala bobone falan tima, madontone bata kendεya, lebutenne bata sigan ti, danxutone seen toma, e kabε. E yi Isirayilaa Ala tantun.

*Yesu yi muxu wuli naanin dεge
Maraka 8.1-10*

³² Yesu yi a xarandiine xili a fεma, a yi a fala e xa, a naxa, “Yamani ito kininkininna bata n suxu bayo e bata soge saxan ti n fεma, donse mi fa e yii iki. N mi waxi e rasiga feni kamεna e ma. Xa na mi a ra, e fangan janma nεn kira yi.” ³³ Xarandiine yi a maxɔdin, e naxa, “N xu tan donseen sɔtɔma minεn yi wulani ito yi naxan yama gbeenitio lugε?” ³⁴ Yesu yi e maxɔdin, a naxa, “Buru xun yoli ε yii?” E yi a yabi, e naxa, “Buru xun soloferere, e nun yεxεdi dando nan nxu yii.” ³⁵ Yesu yi yamaan xili a e xa fa dɔxɔ bɔxɔn ma. ³⁶ Na xanbi ra, a buru xun soloferen nun yεxεne tongo, a barikan bira Ala xa. A yi e yigira, a yi e so a xarandiine yii, xarandiine yi e yitaxun yamaan na. ³⁷ E birin yi e dεge, e lugo. Xarandiine yi a dungi dungine matongo, e debe soloferere rafe ne ra. ³⁸ Xεmεn naxanye na don, ba janxanle nun diidine ra, muxu wuli naanin.

³⁹ Na xanbi ra, Yesu yi yamaan nasiga, a dɔxɔ kunkin kui, a siga Magadan yamanani.

16

*Taxamasenna maxɔdin fena
Maraka 8.11-13, Luka 12.54-56*

¹ Farisi muxuna ndee nun Saduse muxuna ndee yi fa Yesu fεma alogo e xa a kεnjaan fεsεfεsε, e a maxɔdin a xa taxamasenna yita e ra keli ariyanna

yi. ² Yesu yi e yabi, a naxa, “Xa kuyeni gbeelixi ninbanna ra ε a falama nən a kuye fəni yibama nən tila. ³ Xətənni xa kuyeni gbeelixi ε naxa, ‘Tulen famaan ni i ra.’ Ε nəe kore xənna matoε nən ε yi a bunna kolon. Koni ε mi nəe waxatini ito feene bunna kolonje. ⁴ Iki muxune findixi muxu naxine nun nafigine nan na, ε to n maxədinma kabanako taxamasenna ma. Koni ε mi sese toma xa naxan mi findixi Yunusa taxamasenna ra.”

Na xanbi ra, a keli e fəma, a yi siga.

*Marakolonna lan xaranne ma
Maraka 8.14-21*

⁵ Xarandiine yi gidima daraan kidi ma waxatin naxan yi, e yi jinan, e mi buru xali e yii. ⁶ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ε a liga ε yeren ma Farisi muxune nun Saduse muxune burun nate sena* fe ra.” ⁷ E falan ti fələ e bode tagi, e naxa, “A ito falama nən bayo en mi faxi buru ra en yii.” ⁸ Yesu yi a kolon e yi naxan falama. Nanara, a yi e maxədin, a naxa, “Ε nanse falama ε bode tagi, a ε mi faxi burun na? Ε dənkəleyaan xurun je? ⁹ Ε munma xaxili sətə ba? Ε bata jinan na xən ba, n muxu wuli suulunna dəge waxatin naxan yi buru xun suulunna ra, ε debe yoli rafe buru dungi dungi dənxəne ra? ¹⁰ Hanma buru xun soloferen naxan yitaxun muxu wuli naaninna ra, ε debe yoli rafe buru dənxəne ra na yi? ¹¹ Nanfera ε mi a bunna kolonxi fa fala n mi burun xan ma fe falama ε xa. N naxa, ‘Ε a liga ε yeren ma Farisi muxune nun Saduse muxune buru rate sena fe ra!’ ” ¹² Na xanbi ra, xarandiine yi a kolon, a mi yi

---

* **16:6:** burun nate sena: Leben na a ra naxan burun nagboma ayi.

a falama e xa a e xa a liga e yeren ma burun nate sena a fe yi naxan buruni, koni fo Farisi muxune nun Saduse muxune xaranna fe yi.

*Piyeri a falana Yesu a fe yi
Maraka 8.27-30, Luka 9.18-21*

¹³ Yesu yi siga Sesariya taani Filipi yamanani, a yi maxədinni ito ti a xarandiine ma, a naxa, “Yamana a falama a nde n tan Muxuna Dii Xəmən na?”
¹⁴ E yi a yabi, e naxa, “Ndee naxa, a Yoni Marafu Tiin nan i tan na. Bonne naxa, a Nabi Eli nan i tan na. Nde gbətəye fan naxa, a Yeremi nan i tan na hanma nabina nde.” ¹⁵ A yi e maxədin, a naxa, “Ə tan go, Ə tan naxa di? Nde n tan na?” ¹⁶ Simən Piyəri yi a yabi, a naxa, “Alaa Muxu Sugandixin nan i tan na, habadan Alaa Dii Xəməna.”

¹⁷ Yesu yi a yabi, a naxa, “Sewana i tan xa Simən, Yunusaa dii xəməna, bayo adamadi mi ito makenənxi i xa, fo n fafe Ala naxan ariyanna yi.
¹⁸ Nanara, n na a falama i xa, Piyəri, gəmən nan i tan na, n nan n ma banxin tima gəmən naxan fari, n ma dənkeleya yamana. Hali laxira so dəeñe mi nəɔn sətə n ma dənkeleya yamaan ma mumə!†
¹⁹ N na Ariyanna Mangayaan so dəeñ jinna soma i yii nən. I na tənna dəxə feen naxan na dunuya yi, Ala tənna dəxəma nən na ra ariyanna yi. I na tin feen naxan ma dunuya yi, Ala tinma nən na ma ariyanna yi.” ²⁰ Na xanbi ra, Yesu yi a xarandiine yamari, a e nama a fala muxu yo xa fa fala Alaa Muxu Sugandixin nan a tan na.

---

† **16:18:** Piyəri xinla bunna nən fa fala gəməna.

*Yesu yi a sayana fe fala
Maraka 8.31-9.1, Luka 9.22-27*

²¹ Fələ na waxatin ma, Yesu yi a yeba fələ a xarandiine xa, a naxa, a fərə mi na fō a xa siga Yerusalēn taani, a sa tərə wuyaxi sətə yamaan fonne nun saraxarali kuntigine nun sariya karamoxəne yii, e yi a faxa, a mən yi keli sayani a sage saxande ləxəni. ²² Piyəri yi Yesu ba bonne fəma, a Yesu maxadi fələ, a naxa, “Marigina, Ala xa i tanga na ma, na nama ligi i ra mumɛ!” ²³ Yesu yi a yɛɛ rafindi a ma, a yi a fala Piyəri xa, a naxa, “Setana, fata n ma! I kataxi n natantan feen nan na. I mi i mirima Alaa feene ma fō adamadiine.”

²⁴ Na xanbi ra, Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “Xa muxu yo waxi bira feni n tan fəxə ra fō a xa a mɛ a yɛtə ra, a yi a yɛtə faxa wudin[‡] tongo, a bira n fəxə ra. ²⁵ Bayo naxan waxi a niin nakisi feni, na bənəma ayi nən, koni naxan bənəma a niini n tan ma fe ra, na kisima nən. ²⁶ Xa muxun dunuja birin sətə, a bənə a niini habadan, na tənən nanse ra? Muxun nəe nanse fiyɛ, alogo a niin mən xa kisi? ²⁷ Bayo n tan Muxuna Dii Xəmən fama nən n Fafe Alaa binyeni, nxu nun a malekane. N yi muxun birin saranna fi lan a kəwanle ma. ²⁸ N xa jəndin fala ε xa, muxuna ndee be e mi faxə fō e n tan Muxuna Dii Xəmən to fe n ma mangayani.”§

17

[‡] **16:24:** Romi kaane yi muxune gbangbanma wudin nan ma, e yi e faxa. Ito bunna nəɛn, fa fala fō Yesu a xarandiine xa e wəkile sayaan na Yesu fəxə ra.   § **16:28:** A Matiyu 17:2-3 nan ma fe falama.

*Yesu a nørøna fe
Maraka 9.2-13, Luka 9.28-36*

¹ Xii sennin danguxina, Yesu yi Piyeri nun Yaki nun a ngaxakedenna Yoni tongo, a siga e ra e danna geya gbeen fari. ² A kënaan yi masara e yee ra yi, a yetagin yi lu mayilenje alo sogena. A dugine yi fixa ayi alo kënenyana. ³ Na waxatin yeteni, Nabi Musa nun Nabi Eli yi mini kënenni e yetagi, e yi lu falan tiye Yesu xa. ⁴ Piyeri yi a fala Yesu xa, a naxa, “Marigina, a lanxi bayo nxu be. Xa i waxi a xon ma, n xa gage saxan ti be, i gbeen keden, Nabi Musa gbeen keden, Nabi Eli gbeen keden.”

⁵ A yi falan tima waxatin naxan yi, kunda mayilenxin yi godo e xun ma, fala xuiin yi keli na kundani, a naxa, “N nafan Dii Xemén nan ito ra naxan bata n kënén ki fají, ε tuli mati a xuiin na!” ⁶ Xarandiine na me waxatin naxan yi, e gaxu kati, han e sa felen, e yetagine yi lan boxon ma. ⁷ Yesu yi fa e fema, a yi a yiin din e ra, a naxa, “Ε keli, ε nama gaxu!” ⁸ E yi e yee rakoñin, e mi muxu yo to fo Yesu.

⁹ E yi godoma geyaan na waxatin naxan yi, Yesu yi e yamari, a naxa, “Ε feen naxan toxi, ε nama a fala muxu yo xa han n tan Muxuna Dii Xemén yi keli sayani.”

¹⁰ Xarandiine yi Yesu maxodin, e naxa, “Sariya karamoxone a falama nanfera nayi fa fala Nabi Eli nan singe fama?” ¹¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Nabi Eli nan singe fama yati, a yi feene birin yitõn. ¹² Koni n xa a fala ε xa fa fala Eli bata yelin fe koni yamaan mi a kolon, e yi e rafan feene birin liga a ra. Awa, e n tan Muxuna Dii Xemén fan taroma nən

na kiini.” ¹³ Na xanbi ra, xarandiine yi a kolon fa fala a falan tima Yoni Marafu Tiin nan ma fe ma.*

*Yinnan diidin naxan fəxə ra
Maraka 9.14-29, Luka 9.37-43*

¹⁴ E fa yamaan fəma waxatin naxan yi, xəməna nde yi fa Yesu fəma, a yi a xinbi sin a bun ma, ¹⁵ a naxa, “N fafe, kininkinin n ma dii xəmən ma. Gan furen nan a fari, a tərəxi kati, a bata bira təeni sanja yi wuyaxi hanma igeni. ¹⁶ N bata fa a ra i ya xarandiine fəma koni e mi nəxi a rakəndəyə.”

¹⁷ Yesu yi a yabi, a naxa, “Ə tan dənkəleyatarene nun tinxintarene, n xa lu ε fəma han waxatin mundun yi? N xa dija ε xa han waxatin mundun yi? Fa diin na n fəma!” ¹⁸ Yesu yi yinnan yamari, a xətə a fəxə ra. Nayi, a dii xəmən yi kəndəya na waxatin yetəni.

¹⁹ Na xanbi ra, xarandiine yi siga Yesu fəma e danna, e yi a maxədin, e naxa, “Nanfera nxu tan mi nəxi yinnan kedə?” ²⁰⁻²¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Bayo ε dənkəleyaan xurun. N xa jəndin fala ε xa. Xa dənkəleyana ε yi, hali a xurun alo sansi kəsə xurudina,† ε nəε a falə nən geyani ito ma, ε naxa, ‘Keli be, i siga mənni!’ a yi siga. Ε nəε feen birin ligə nən!”

*Yesu mən yi a faxa feen fala
Maraka 9.30-32, Luka 9.43-45*

²² Xarandiine birin e malan e bode xən ma waxatin naxan yi Galile yamanani, Yesu yi a fala e

* **17:13:** Nabi Eli a fe səbəxi Malaki 3.23 kui. Sariya karaməxəne yilaxi a ra a Nabi Malaki bata a fala a Nabi Eli mən fama nən benun Alaa Muxu Sugandixin xa fa. Yoni Marafu Tiin nan na nabiya falan nakamalixi. † **17:20-21:** Sansini ito xili nən mutaridi.

xa, a naxa, “N tan Muxuna Dii Xemēn soma nēn muxune yii, ²³ e yi n faxa. Koni n mōn kelima nēn sayani a sage saxande ləxəni.”

Xarandiine nii yi rajaxu e ma kati!

Ala Batu Banxin mudu fi fena

²⁴ Yesu nun a xarandiine Kapεrunan taan li waxat in naxan yi, Ala Batu Banxin mudu maxinle yi fa Piyεri fēma, e yi a maxədin, e naxa, “I karaməxən mi Ala Batu Banxin mudun fima ba?” ²⁵ Piyεri yi e yabi, a naxa, “A fima nēn.” Piyεri so banxini waxat in naxan yi, Yesu singe yi falan ti, a naxa, “Simən, i mirixi a ma di? Dunuja mangane mudun maxilima nde ra? E diine ba, hanma muxu gbεtεye?” ²⁶ Piyεri yi a yabi, a naxa, “Muxu gbεtεye.” Yesu yi a fala, a naxa, “Na bunna nēen, hali a diine mi a fi. ²⁷ Koni nxu mi waxi a xən ma, nxu xa muxuni itoe rafen. Nanara, siga baani, i sa kənna bira. I na yεxε singen naxan suxu, i a dēeni bi, i gbeti gbanan keden toma nēn a dε, naxan lanjε en ma mudun ma. I siga na ra, i sa i gbeen nun n gbeen fi.”

18

Nde gbo birin xa?

Maraka 9.33-37, Luka 9.46-48

¹ Xarandiine yi fa Yesu fēma na waxatini, e yi a maxədin, e naxa, “Nde gbo birin xa Ariyanna Mangayani?”

² Yesu yi diidina nde xili, a yi a ti e birin yεtagi.

³ Yesu yi a fala, a naxa, “N xa jəndin fala ε xa, xa ε mi maxεtε, ε liga alo diidine, ε mi soε Ariyanna Mangayani mumε! ⁴ Nanara, naxan yo na a yεtε magodo alo diidini ito, na gbo dangu a birin na

Ariyanna Mangayani. ⁵ Naxan yo mən na diidini ito sifani suxu n xinli, na bata n tan yisuxu.”

Yulubina fe

Maraka 9.42-48, Luka 17.1-2

⁶ “Diidini itoe naxanye bata dənkəleya n ma, xa muxu yo ne bira yulubini, a fisa na kanni gəmə gbeen xidi a kœ ra, a woli baan tilinna ma.”

⁷ “Gbalon dunuja muxune yee ra bayo feen naxanye yamaan birama yulubini. A fərə mi na fə na fe sifane xa fa koni e fatama muxun naxanye ra, gbalon na kanne yee ra! ⁸ Xa i yiina hanma i sanna i birama yulubini, a sege a ra, i yi a woli ayi! A fisa i yii dungin nun i san dungi kanna xa so habadan nii rakisini, benun i yii firinna nun i san firin kanna xa woli yahannama təeni. ⁹ Xa i yeeen nan i bire yulubini, a ba na, i yi a woli ayi! A fisa i yee keden kanna yi so habadan nii rakisini, benun i yee firin kanna xa so yahannama təeni.”

Yexee tununxina fe sandana

Luka 15.3-7

¹⁰⁻¹¹ “Ε a liga ε yeren ma, ε nama diidini itoe rafεya. N xa a fala ε xa, e kantan malekane ariyanna yi. E n Fafe Ala yetagin toma waxatin birin.”

¹² “Ε mirixi a ma di? Xa yexee kəmə muxuna nde yii, xa keden siga na xun xən, na kanna nanfe ligama? A yexee tongue solomanaanin e nun solomanaaninne luma nən e dəgedeni geyaan fari, a siga a tununxi kedenna fendeni. ¹³ N xa jəndin fala ε xa, a na a to waxatin naxan yi, a sewama nən na yexee kedenna fe ra dangu tongue solomanaanin e nun solomanaaninne ra naxanye mi ləxi ayi. ¹⁴ A

na kii nin, ε Fafe Ala naxan ariyanna yi, a mi rafan a ma diidini ito nde keden peen xa lɔ ayi.”

Hakε tongone

¹⁵ “Xa i ngaxakedenna hakεn ligi i ra, siga a fεma i yi a sɔnna fala a xa ε firinna tagi. Xa a i xuiin name, i bata i ngaxakedenna sɔtɔ na yi. ¹⁶ Koni xa a mi a tuli mati i xuiin na, ε nun muxu keden hanma muxu firin xa siga a fεma alogo ‘feen birin xa makiti sereya firin hanma saxan xuiin xɔn.’* ¹⁷ Koni xa a mi a tuli mati ne xuiin na, na feen fala dεnkεleya yamaan xa. Xa a mi a tuli mati dεnkεleya yamaan xuiin na, a yate alo dεnkεleyatarena hanma mudu maxinla.”

Tondifeen nun tin fena

¹⁸ “N xa jɔndin fala ε xa, ε na tɔnna dɔxɔ feen naxan na dunuja yi, Ala tɔnna dɔxɔma nεn na ra ariyanna yi. ε na tin feen naxan ma dunuja yi, Ala tinma nεn na ma ariyanna yi.”

¹⁹ “N mən xa a fala ε xa, xa muxu firinna lan fefe ma dunuja yi Ala maxandini, n Fafe naxan ariyanna yi, a na ligama ε xa nεn. ²⁰ Bayo muxu firin hanma saxan na e malan dεdε yi n xinli, n fan luma nεn mənni e yε.”

Muxun naxan mi mafeluun tima

²¹ Na xanbi ra, Piyεri yi fa Yesu fεma, a yi a maxɔdin, a naxa, “Marigina, n xa ngaxakedenna mafelu dɔxɔja ma yoli, a na n hakεn tongo waxatin naxan yi? Han dɔxɔja ma solofera ba?”
²² Yesu yi a yabi, a naxa, “N xa a fala i xa, dɔxɔja

---

* **18:16:** Sariyane 19.15

ma soloferē mi a ra de, fō tonge soloferē e nun soloferē.”

²³ “Nanara, Ariyanna Mangayaan luxi nēn alo mangan naxan waxi a walikēne sareñ fi feni. ²⁴ A na fōlōxina, e fa walikē keden na gbeti gbananna wuli fu donla yi naxan ma, donla naxan nun a siimayaan birin wali saranna yi lan. ²⁵ Bayo a mi yi nōe a donla fiyε, mangan yi a ragidi a e xa a tan nun a naxanla nun a diine nun a yii seene birin mati e findi konyine ra, alogo a xa donla fi. ²⁶ Nanara, walikēn yi a xinbi sin mangan bun ma, a yi a mafan, a naxa, ‘Dija n xa, n na i ya donla birin fima nēn!’ ²⁷ A kanna yi kininkinin a ma, a yi dija a donla ma, a yi a lu na.”

²⁸ “Koni na walikēn yi siga, a sa a lanfana nde to a gbeti xurudi yi naxan ma. A yi a suxu, a yi a kōeēn dētēn. A yi a fala, a naxa, ‘N ma donla fi!’ ²⁹ A lanfaan yi a xinbi sin a bun ma, a yi a mafan, a naxa, ‘Dija n xa, n na i ya donla fima nēn!’ ³⁰ Koni a mi tin. A yi sa a sa kasoon na han a na a donla fi waxatin naxan yi. ³¹ Walikēn bonne to na to, e xōlō kati, e siga e kanna fēma, e sa na birin fala a xa. ³² Nanara, e kanna yi a tan walikēn xili, a naxa, ‘I tan walikē naxina, n ma donla naxan birin i ma, n dija nēn na ma bayo i bata n mafan. ³³ A mi yi lan nun ba, i fan xa kininkinin i walikē boden ma alo n kininkinin i ma kii naxan yi?’ ³⁴ Nayi, a kanna yi a sa kasoon na a xōlōni alogo a kantan muxune xa a naxankata han a yi a donla birin fi. ³⁵ N Fafe naxan ariyanna yi, na fan ε suxuma na kii nin, xa ε tan nde mi a ngaxakedenna mafelu a bōjēni.”

19

Futu kala fena
Maraka 10.1-12

¹ Yesu yelinxi na falane tiyε, a keli Galile yamanani, a siga Yudaya yamanani dənaxan Yurudən baan kidi ma. ² Yama gbeen yi bira a fɔxɔra, a yi ne rakendεya.

³ Farisi muxuna ndee yi fa a fεma a bunbadeni, e yi a maxədin, e naxa, “Sariyan na a ra ba, xεmεn xa naxanla rame, a findi bun yo ra?” ⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, “Ε mi Kitabun xaranxi ba? A naxa fa fala a fələni ‘Ala yi adaman da, xεmεn nun naxanla,”* ⁵ a naxa, ‘Nanara, xεmεna a nga nun a fafe bejinma, a a maso a naxanla ra, e findi fati bεndε kedenna ra.’† ⁶ Nayi, muxu firin mi fa e ra koni fɔ keden. Nayi, Ala bata seen naxanye tugun e bode ra, muxe nama ne fata.”

⁷ E yi a maxədin, e naxa, “Nanfera Musa a yamarixi fa fala a xεmεn xa futu kala kεdin so a naxanla yii, a yi a bejin?” ⁸ Yesu yi e yabi, a naxa, “Musa bata tin, a ε xa ε naxanle bejin amasətə ε bəjən xədəxə. Koni a mi yi na kiini nun a fələni. ⁹ Awa, n xa a fala ε xa, xεmεn naxan na a me a naxanla ra, xa a naxanla mi yalunya ligaxi, xεmεn yi nde gbεtε futu, na xεmεn bata yalunyaan liga.”

¹⁰ A xarandiine yi a fala a xa, e naxa, “Xa xεmεn nun a naxanla tagi na kii nin, a lan futu nama ti na yi.” ¹¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Birin mi nəε xaranni ito suxε, koni fɔ Ala bata a fεrεn fi naxanye ma. ¹² Xεmεna ndee mi nəε naxanla futue amasətə

* **19:4:** Dunujia Fələn 1.27 nun 5.2   † **19:5:** Dunujia Fələn 2.24

e bari kiin xən, muxune nan ndee gbətəye ligaxi na kiini, koni ndee gbətəye lanxi a ma nən a e nama naxanla futu alogo e xa lu wale Ariyanna Mangayaan xa. Awa, xa naxan nəe xaranni ito suxə, na xa a suxu.”

Yesu yi duba diidine xa

Maraka 10.13-16, Luka 18.15-17

¹³ Muxuna ndee yi fa e diidine ra Yesu fəma, alogo a xa a yiin sa e diidine xunni, a yi Ala maxandi e xa koni xarandiine yi falan ti ne ma. ¹⁴ Yesu naxa, “Ε tin diidine xa fa n fəma, ε nama e raxətə amasətə e tan sifane nan gbee Ariyanna Mangayaan na.” ¹⁵ A yi a yiin sa e xunni, a yi duba e xa, a siga.

Xəmə nafulu kanna fe

Maraka 10.17-31, Luka 18.18-30

¹⁶ Banxulanna nde yi fa Yesu fəma, a naxa, “Karaməxə, n fe fajin mundun lige, n habadan nii rakisin sətə?” ¹⁷ Yesu yi a yabi, a naxa, “Nanfera i n maxədinma fe fajina fe ma? Ala nan keden fan. Xa i waxi a xən ma, i xa nii rakisin sətə, yamarine suxu.” ¹⁸ A mən yi maxədinna ti, a naxa, “Yamari mundun ne ra?” Yesu yi a yabi, a naxa, “I nama faxan ti. I nama yalunyaan liga. I nama mujan ti. I nama wule seren ba. ¹⁹ I baba nun i nga binya, i yi i adamadi boden xanu alo i yetəna.”[‡] ²⁰ Banxulanna yi a yabi, a naxa, “N bata ne birin suxu, nanfe fa luxi?” ²¹ Yesu yi a yabi, a naxa, “Xa i waxi a xən ma, i xa findi muxu kamalixin na, siga, i sa i yii seene mati, i yi yiigelitəne ki. I nafunla

---

[‡] **19:19:** Xərəyaan 20.12-16 nun Sariyane 5.16-20 nun Saraxara-line 19.18

sotoma nen ariyanna yi. Na xanbi ra, i fa bira n fɔxɔ ra.” ²² Banxulanna na mε waxatin naxan yi, a sunuxin yi siga amasotə nafulu gbee kanna nan yi a ra.

²³ Na xanbi ra, Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “N xa jøndin fala ε xa, nafulu kanne so raxələ Ariyanna Mangayani! ²⁴ N mən xa a fala ε xa, nafulu kanna so raxələ Alaa Mangayani dangu jøgømen so feen na sagilaan yinla ra.” ²⁵ Xarandiine na mε waxatin naxan yi, e yi kabε kati! E yi a maxədin, e naxa, “Nde fa nøe kise nayi?” ²⁶ Yesu yi e mato, a naxa, “Muxun mi nøe na ligε koni Ala nøe feen birin ligε nən.”

²⁷ Na xanbi ra, Piyεri yi a fala a xa, a naxa, “A mato, nxu bata feen birin bejɪn, nxu bira i fɔxɔ ra. Nxu tan nanse sotoma nayi?” ²⁸ Yesu yi a fala ε xa, a naxa, “N xa jøndin fala ε xa, waxati nənε famatəni, n tan Muxuna Dii Xεmen na dəxə n ma mangaya gbede binyaxini, ε tan naxanye biraxi n fɔxɔ ra, ε fan dəxəma nen manga gbede fu nun firinne ma, ε yi Isirayila bønsøn fu nun firinne makiti. ²⁹ Naxanye birin bata banxine lu na, hanma a ngaxakeden xεmεmane nun a naxalanmane hanma a fafe hanma a nga hanma a diine hanma a xεene n tan ma fe ra, a na jøxən kεmε sotoma nən e nun habadan nii rakisina. ³⁰ Koni naxanye yεen na, ne wuyaxi sa luma nen xanbin na. Naxanye xanbin na iki, ne yi sa lu yεen na.”

20

Xεε kanna walikεne fe

¹ Yesu naxa, “Ariyanna Mangayaan luxi nən alo xəe kannā naxan minin subaxani muxu fendeni alogo e xa sa wali a manpa bili nakəni. ² E yi lan a ma, a xa e saranna fi gbeti gbanan keden keden, naxan lanjəe soge keden saranna ma. A yi e rasiga a manpa bili nakəni. ³ Soge raxənxən waxatini, a keli, a siga ləxə deen na, a yi muxuna ndee li tixi na, naxanye mi yi wali yo ra. ⁴ Nanara, a yi a fala e xa, a naxa, ‘Ε fan xa siga, ε sa wali n ma manpa bili nakəni, a lan n xa ε sareñ fi naxan na, n na soε ε yii.’ ⁵ Awa, ne yi siga walideni. Na danguxina, a mən yi na jəoxən liga yanyi tagini e nun se din waxatin masoxina. ⁶ Awa, se din waxatin danguxina, a mən yi siga, a sa muxu gbeteye fan li tixi na. A yi e maxədin, a naxa, ‘Ε ferijənxi be nanfera? Ε mi fefe ligama?’ ⁷ E yi a yabi, e naxa, ‘Bayo muxu yo mi nxu tixi wali ra.’ A yi a fala e xa, a naxa, ‘Awa, ε fan xa siga wali kedeni n ma manpa bili nakəni.’”

⁸ “Ninbanna soxina, manpa bili nakə kannā yi a fala walike kuntigin xa, a naxa, ‘Walikene xili, e saranna xa fi. A fələ dənxə ra xiine ma, i sa a rajan a singe ra xiine ma.’ ⁹ Xəmen naxanye wanla fələ ninbari waxatini, ne keden kedenne birin yi gbeti gbanan keden keden sətə. ¹⁰ Nanara, muxun naxanye singe wanla fələ, ne to fa, e yi a miri fa fala, a e a sətəma nən dangu bonne ra, koni e keden kedenna birin yi gbeti gbanan keden keden sətə.”

¹¹ “Awa, e to yi a rasuxuma, e xəe kannā mafala fələ. ¹² E yi a fala, e naxa, ‘Muxun naxanye faxi dənxən na, ne waxatidi nan tun wali kəxi. I nxu nun ne birin sareñ fima kii kedenna nin ba, nxu tan naxanye ferijənxi sogen na?’ ¹³ Xəe kannā yi e tan nde keden yabi, a naxa, ‘Səxə, n mi tinx-

intareya xan ligaxi i ra. En mi lanxi gbeti gbanan keden xan ma ba? ¹⁴I saranna tongo, i siga i konni. Naxanye faxi dənxən na, n waxi ne saranna fi feni alo n bata i saranna fi kii naxan yi. ¹⁵N mi daxa ba, n xa n sagoon liga n ma gbetini? I n maxəxələnma nən ba bayo n fonisire?” ¹⁶Na kiini, naxanye yεen na, ne wuyaxi sa luma nən xanbin na. Naxanye xanbin na iki, ne yi sa lu yεen na.”

*Yesu mən yi a faxa feen fala
Maraka 10.32-34, Luka 18.31-34*

¹⁷Yesu yi sigama Yerusalən taani waxatin naxan yi, a yi a xarandii fu nun firinne xali e danna. A yi a fala e xa, ¹⁸a naxa, “Ε a mato, en sigama Yerusalən taani, n tan Muxuna Dii Xəmən sa soma nən saraxarali kuntigine nun sariya karaməxəne yii na yi. E n ma kitin bolonma nən, a lan sayaan ma. ¹⁹Na xanbi ra, e yi n so siya gbətene yii naxanye n magelema, e yi n bulan, e yi n gbangban wudin ma. A soge saxande ləxəni n kelima nən sayani.”

*Yaki nun Yoni nga maxandina
Maraka 10.35-45*

²⁰Sebede a dii xəməne nga yi fa Yesu fəma e nun a dii xəməne, e yi e xinbi sin Yesu bun ma, e yi a maxandi fena nde ma. ²¹Yesu yi e maxədin, a naxa, “I waxi nanse xən ma?” A yi a yabi, a naxa, “Tir, i na i ya mangayaan sətə, n ma dii xəmə firinni itoe xa dəxə i fəma, kedenna i yiifanna ma, kedenna i kəmənna ma.” ²²Yesu yi e yabi, a naxa, “Ε n maxandixi naxan ma, ε mi na kolon. Ε nəε ε minjə tərəya igelengenna ra ba, n fama n minden naxan na?” E yi a yabi, e naxa, “Nxu nəε nən.”

²³ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ε fama ε minden nən n ma tərəya igelengenna ra yati! Koni muxun dəxə fena n yiifanna ma hanma n kəmənna ma, na mi n tan ma fə n fafe bata yi a ragidi naxanye xa.”

²⁴ Xarandii fuun bonne na mə waxatin naxan yi, e xələ na ngaxakedenma firinne ma. ²⁵ Nanara, Yesu yi e birin xili a fəma, a naxa, “Ε a kolon yati siyane mangane nəyaan nan ligama e xun na, e muxu gbeene fan yi kuntigyaan naba e xun na.

²⁶ Koni a mi na kiini ε tan tagi. Xa naxan yo waxi findi feni muxu gbeen na ε yε, fə a xa findi ε walikəen nan na. ²⁷ Xa naxan yo wa findi feni ε yeeṛatiin na fə a xa findi ε konyin nan na ²⁸ alo n tan Muxuna Dii Xəmən to mi faxi muxe xa wali n xa koni alogo n tan xa wali, n yī n niin fi muxu wuyaxi xunbaan na.”

*Yesu yi danxutəfirin nakəndəya
Maraka 10.46-52, Luka 18.35-43*

²⁹ E yi kelima Yeriko taani waxatin naxan yi, yama gbeen yi bira Yesu fəxə ra. ³⁰ Danxutəfirinna naxanye yi dəxi kiraan na, ne yi a mə a Yesu dangumatoon nan yi a ra, e yi gbelegbele, e naxa, “Nxu fafe, Dawudaa Dii Xəməna, kininkinin nxu ma!” ³¹ Yamaan yi e masabari, koni e mən yi gbelegbele kati, e naxa, “Marigma, Dawudaa Dii Xəməna, kininkinin nxu ma.” ³² Awa, Yesu yi ti, a yi e xili, a yi e maxədin, a naxa, “Ε waxi a xən ma n xa nanfe liga ε xa?” ³³ E yi a yabi, e naxa, “Marigma, nxu waxi a xən ma nən, nxu mən xa seen to.” ³⁴ Yesu yi kininkinin e ma, a yi a yiindin e yeeṇe ra. E yi seen to mafuren, e bira Yesu fəxə ra.

21

*Yesu so fena Yerusalen taani
Maraka 11.1-11, Luka 19.28-40, Yoni 12.12-19*

¹ E to maso Yerusalen taan na, e yi Betifage taan li, Oliwi Geyaan fari. Yesu yi a xarandii firin nasiga e yee ra. ² A yi a jnungu e ma, a naxa, “E siga banxideen na ε yee ra, ε sa sofanla nde lima xidixi na yi, a diina a fema. E e fulun, ε fa e firinna ra n xa. ³ Xa muxuna nde ε maxodin, ε a fala a xa, ε naxa, ‘Marigin nan mako e ma,’ na kanna e soma ε yii nən sa.”

⁴ Na liga nən alogo nabiin naxan fala, na xa kamali, a naxa, ⁵ “E a fala Siyon kaane xa, ε naxa, ‘E a mato! E mangan fama ε ma. A limaniya. A fama sofanla nan fari, sofali diina, sofali gilen diina.”*

⁶ Na ma, xarandiine yi siga, Yesu naxan fala e xa, e sa na liga. ⁷ E yi fa sofanla nun a diin na. E yi e dugine yifulun e fari, Yesu yi dəxə sofanla fari. ⁸ Yamaan yi e dugine yifulun kiraan xən ma, nde yi nəxəndene magira, e yi e sa kiraan xən a binya feen na. ⁹ Yamaan naxan yi a yee ra e nun a xanbi ra, ne birin yi lu sənxəe, e naxa, “Tantunna xa fi Dawudaa dii xəmən ma! Naxan fama Marigin xinli, Ala xa na baraka! Ala tantun kore xənna ma pon!”

¹⁰ Yesu so Yerusalen taani waxatin naxan yi, taan yi maxa. Yamaan yi maxodinna ti, e naxa, “Nde ito ra?” ¹¹ Yamaan yi e yabi, e naxa, “Nabi Yesu nan ito ra, keli Nasareti taani Galile yamanani.”

* **21:5:** A mato Sakari 9.9 kui.

*Yesu Ala Batu Banxini**Maraka 11.15-19, Luka 19.45-48, Yoni 2.13-22*

¹² Yesu to so Ala Batu Banxini, a yi sare matine nun sare soone birin kedi na yi. A yi gbeti masarane tabanle rafelen e nun ganba matine gbédéne. ¹³ A yi a fala e xa, a naxa, “A sèbèxi Kitabun kui, Ala naxa, ‘N ma Banxin xili bama nèn Ala maxandi banxina.’† Koni ε tan bata a findi muñadene luxunden na!”

¹⁴ Danxutøne nun lèbutønne yi siga Yesu fëma Ala Batu Banxini, a yi e rakendëya.

¹⁵ Koni saraxarali kuntigine nun sariya karamoxøne to a to kabanako feene ligε, e diidine fan to naxanye yi sənxøma Ala Batu Banxini, e naxa, “Tantunna xa fi Dawudaa Dii Xemén ma,” e yi xəlo. ¹⁶ E yi a fala Yesu xa, e naxa, “I mi diidine falan mæen ba?” Yesu yi e yabi, a naxa, “Di! Ε mi Kitabun yireni ito xaranxi ba, naxan a falaxi, ‘I bata diidine nun dii jørøne yamari, e yi i matøxø?’‡”

¹⁷ Yesu yi e lu mènni, a keli taani, a siga Betani taani, a sa xi na.

*Yesu yi xədε binla danga**Maraka 11.12-14, 20-24*

¹⁸ Na xətøn bode, a xətematøn Yerusalen taani, kamèn yi a suxu. ¹⁹ A yi xədε binla to kiraan dəxøn ma, a yi siga a bun ma, koni a mi a bogi yo li a ra, fɔ a dəeñe. Nanara, a yi a fala xədε binla ma, a naxa, “I tan mi fa begin sənən!” Awa, na waxatin yetəni xədε binla yi xara! ²⁰ Xarandiine to na to, e yi kabε, e maxødinna ti, e naxa, “Xədε binli ito xaraxi di

---

† **21:13:** A mato Esayi 56.7 nun Yeremi 7.11 kui.   ‡ **21:16:**
Yaburin 8.3

xulən?” ²¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “N xa jəndin fala ε xa, xa ε dənkəleyaxi, ε mi sike, n naxan ligaxi xədə binli ito ra, ε fan nəe na jəxənna lige nən. A birin xa mi na ra, ε nəe a fale nən geyaan xa, ε naxa, ‘Keli be, i sa sin fəxə igeni,’ na yi liga. ²² Xa ε dənkəleyaxi, ε na sese maxədin Ala ra, ε na sətəma nən.”

*Yesu sənbən maxədinna fe
Maraka 11.27-33, Luka 20.1-8*

²³ Yesu mən yi fa Ala Batu Banxini. A yi yamaan xaranma waxatin naxan yi, saraxarali kuntigine nun yamaan fonne yi fa a fəma, e yi a maxədin, e naxa, “I feni itoe ligama sənbə mundun na, nde i yamarixi i xa feni itoe liga?” ²⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, “N fan xa ε maxədin fe keden ma, xa ε n yabi, n feene ligama sənbən naxan yi, n fan na falama ε xa nən. ²⁵ Nde Yoni rafaxi a xa muxune rafu igeni e tubi xinla ma, a kelixi Ala nan ma ba, hanma muxune?” E yi falan ti fələ e bode tagi, e naxa, “Xa en na a yabi fa fala a kelixi Ala nan ma, a falama nən nayi, a naxa, ‘Nanfera ε mi laxi Yoni ra?’ ²⁶ Koni xa en na a fala fa fala a kelixi muxun nan ma, en gaxu yamaan yee ra bayo e birin laxi a ra a nabiin nan yi Yoni ra.” ²⁷ Nanara, e yi Yesu yabi, e naxa, “Nxu mi a kolon.” Awa, a yi a fala e xa, a naxa, “N tan fan feni itoe ligama sənbən naxan yi, n mi na falama ε xa na yi.”

Dii xəmə firinna fe sandana

²⁸ “Ε xaxili lu ito xən ma. Xəməna nde yi na, dii xəmə firin yi naxan yii. A siga a forimaan fəma, a sa a fala a xa, a naxa, ‘N ma diina, siga wali kədeni n ma nakəni to.’ ²⁹ A yi a yabi, a naxa, ‘N mi waxi siga feni.’ Koni dənxən na, a bəjən yi maxəte, a

sigā. ³⁰ A fafe yi sigā a diin bona fēma, a sa na fala kedenna ti na fan xa, a yi a yabi, a naxa, ‘N fafe, n sigama nēn.’ Koni a mi sigā. ³¹ Ne firinna yē, nde a fafe sagoon ligaxi?” E yi a yabi, e naxa, “Forimana.” Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N xa njōndin fala ε xa, mudu maxinle nun yalundene singe soma ε yēe ra Alaa Mangayani. ³² Amasōtō Yoni bata fa, a tinxinna kiraan yita ε ra, ε mi la a ra. Koni mudu maxinle nun yalundene bata la a ra. Hali ε to na to, ε bōne mi maxetē, ε la a ra.”

*Nakō kantanne fe sandana
Maraka 12.1-12, Luka 20.9-19*

³³ Yesu naxa, “E tuli mati sanda gbētē ra. Nakō kanna nde yi na nun naxan manpa bili nakōon sa, a yi a sansan, a yi manpa ige badeni tōn, a yi gbengben ti. Na xanbi ra, a yi nakōon taxu a kantan muxune ra, a siga sigatini. ³⁴ Awa, a bogi waxatina a lixina, a yi a walikēna ndee rasiga a nakōon kantan muxune ma, a e xa a gbeen so ne yii. ³⁵ Nakōon kantan muxune yi nakō kanna walikēne suxu, e kedenna mabōnbō, e bona faxa, e bona magōlōn gēmēne ra. ³⁶ Na xanbi ra, nakō kanna mōn yi a walikē gbētēye rasiga, naxanye yi wuya dangu a fōlōyixine ra. Nakōon kantan muxune yi ne fan liga na kii kedenni. ³⁷ Dōnxēn na, a yi a dii xēmen nasiga e ma, a naxa, ‘E danma nēn n ma diin tan na.’ ”

³⁸ “Koni nakō kantanne to a dii xēmen to, e yi a fala e bode xa, e naxa, ‘Nakō kanna kē tongon nan ito ra, ε fa be, en na a faxa alogo en xa a kēen sōtō.’ ³⁹ Nayi, e yi a suxu, e siga a torontoronyē

nakə xeeñ fari ma, e sa a faxa. § ⁴⁰ Awa, nakə kanna na fa waxatin naxan yi, a nanfe ligama nakə kantanne ra?” ⁴¹ E yi a yabi, e naxa, “A na muxu ñaxine faxama nən kii ñaxini, a yi nakəñ taxu muxu gbeteye ra naxanye a gbeen soe a yii a xaba waxatini.” ⁴² Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E munma Kitabun yireni ito xaran ba? A naxa, ‘Banxi tiine e me gemen naxan na, na bata findi banxin gemes fisamantenna ra. Marigin nan na ligaxi, a findi kabankoko feen na en yee ra yi.”*

⁴³ Yesu naxa, “Nanara, n na a falama ε xa, Alaa Mangayaan bama ε yii nən, a so yama gbeten yii, naxanye kewali lanje a ma. ⁴⁴ Naxan yo na bira gemeni ito fari, na yigirama nən a dungin dungin na. Koni xa a nu bira naxan yo fari, a na yilunburunma nən.”

⁴⁵ Saraxarali kuntigine nun Farisi muxune to Yesu a sandan mε, e yi a kolon a falan tima e tan nan ma. ⁴⁶ Nanara, e yi kata a suxu feen na, koni e yi gaxu yamaan yee ra naxanye yi a mirixi fa fala a nabiin nan Yesu ra.

22

Naxalandi tiin sandana

Luka 14.15-24

¹ Yesu mən yi sandan sa yamaan xa. ² A yi a fala, a naxa, “Ariyanna Mangayaan luxi nən alo mangan naxan ñaxalandi tiin sewa donse donna malanni tən a dii xemən xa. ³ A yi a walikene rasiga

---

§ **21:39:** Sandani ito kui Ala nan misalixi nakə kanna ra. A dinan taxuxi Isirayila kaane ra. A walikene findixi nabine ra naxanye xε Isirayila kaane ma. A diin findixi Yesu ra. * **21:42:** Yaburin 118.22-23

a muxu xilixine ma alogo e xa fa donse donna malanni, koni e mi tin fe. ⁴ Nanara, a yi a walikε gbeteye rasiga e ma, a naxa, ‘Ε sa a fala e xa, a donseen birin bata yitɔn iki. N bata n ma turaan nun jnige raturaxine faxa, seen birin bata yitɔn. Ε fa naxalandi tiin donse donna malanni!’ ⁵ Koni e mi a yate, e siga e makone ra. Nde yi siga xεene ma, nde yi siga e wanle ra. ⁶ A dɔnxεne yi walikεne suxu, e yi e rayarabi, e yi e faxa.”

⁷ “Mangan yi xɔlo kati, a yi a sofane rasiga, e sa faxa tiine halagi, e yi e taan gan. ⁸ Na xanbi ra, a yi a walikεne xili, a naxa, ‘Naxalandi tiin malanna bata yitɔn koni n muxun naxanye xilixi, ne mi yi daxa e xa xili. ⁹ Awa, iki ε siga kira xunne ma. Ε na muxu yo to, ε ne xili malanni.’ ¹⁰ Nanara, walikεne yi siga kira xunne ma, e muxun naxanye birin to, e yi ne malan muxu naxine nun muxu fajñe birin. Nayi, naxalandi tiin malan yiren yi rafe muxu xilixine ra.”

¹¹ “Koni mangan to so, a xa a muxu xilixine to, a yi xεmεna nde to mənni, naxalandi ti domaan mi yi a ma. ¹² A yi a maxɔdin, a naxa, ‘Sɔxɔ, i soxi be di, anu, i mi maxidixi alo a daxa naxalandi ti malanni kii naxan yi?’ Koni xεmεn mi a yabi sɔtɔ. ¹³ Mangan yi a fala a walikεne xa, a naxa, ‘Ε a xidi ken, ε yi a ramini tandem ma dimini, wugan nun jnин naxinna dənaxan yi.’ ” ¹⁴ Yesu naxa, “Muxu wuyaxi xilixi koni muxu dando nan tun sugandixi.”

*Mudu fin maxɔdinna fe
Maraka 12.13-17, Luka 20.20-26*

¹⁵ Farisi muxune yi siga, e sa Yesu tɔ̄negɛ feni tɔ̄n a fala xuiin xɔ̄n ma. ¹⁶ E yi e xarandiina nde nun Herode a muxuna nde rasiga Yesu fɛma a faladeni, e naxa, “Karamɔxɔ, nxu a kolon fa fala jɔ̄ndi falan nan i tan na, i yamaan xaranma Ala jɔ̄ndin nan ma. Muxe mi nɔ̄e i ya miriyaan maxɛtɛ, amasɔ̄to i mi muxune rafisaxi e bode xa. ¹⁷ Awa, i mirixi a ma di, a fala nxu xa, a daxa mudun yi fi Romi Manga Gbeen ma ba hanma a nama fi?”

¹⁸ Koni Yesu yi e nata naxin kolon. A yi e yabi, a naxa, “ɛ tan nafigine! Nanfera, ɛ katama n bunbadeni? ¹⁹ ɛ gbeti gbananna yita n na mudun fima naxan na!” E yi gbeti gbananna yita a ra. ²⁰ Yesu yi e maxɔ̄din, a naxa, “Nde xili nun a yetagin sawura a ma?” ²¹ E yi a yabi, e naxa, “Romi Manga Gbeena.” Nayi, Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Mangan gbeen xa so a yii, Ala gbeen yi so Ala yii.”* ²² E na mɛ waxatin naxan yi, e kabɛ kati, e keli a fɛma, e siga.

*Faxa muxune rakeli fena
Maraka 12.18-27, Luka 20.27-40*

²³ Na lɔ̄xɔ̄n yeteni, Saduse muxune yi e maso Yesu ra naxanye a falama a faxa muxune mi kelima sayani. E yi Yesu maxɔ̄din, ²⁴ e naxa, “Karamɔxɔ, Musa bata yi a fala, a naxa, ‘Xa xɛmɛn faxa, a mi dii lu, a ngaxakedenna xa a kɛ naxanla

---

* **22:21:** Ala gbeena: Mangan yetagin sawuran to gbeti gbananna ma, na a findixi a gbeen nan na bayo a tan nan a rafalaxi. Adamadine daxi Ala maligan nan na, nayi e fan findixi Ala gbeen nan na. Gbetin lan a so mangan yii mudun na, koni muxune lan e yi e yetɛ so Ala yii bayo e findixi e da mangan gbeen nan na.

tongo alogo a xa diina nde bari faxa muxun xa.[†]
²⁵ Awa, ngaxakedenmane muxu solofera yi be nun, forimaan yi naxanla futu, a faxa, a mi dii soto, a naxanla yi lu a xunyen xa. ²⁶ A yi liga na kiini a firinden fan na, a saxanden fan yi liga na kiini, na yi liga han solofera. ²⁷ Donxen na, naxanla fan yi faxa. ²⁸ Awa, faxa muxune na keli waxatin naxan yi, naxanla findima nde gbee ra na muxu soloferene ye? Bayo e birin bata yi a dɔxɔ.”

²⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, “E bata tantan, amasoto ε mi Kitabun kolon hanma Ala senbena. ³⁰ Bayo faxa muxune na keli waxatin naxan yi, e ligama nən alo malekan naxanye ariyanna yi. Xemən mi naxalan fute, naxanla mi dɔxε xemən xən. ³¹ Awa, naxanlanxi faxa muxune rakeli feen ma, ε mi Alaa falan xaranxi ba? A naxa, ³² ‘Iburahimaa Ala nan n tan na, e nun Isiyagaa Ala e nun Yaxubaa Ala.’ Anu, faxa muxune Ala mi a tan na fɔ niiramane.”‡

³³ Yamaan na mε waxatin naxan yi, e kabε Yesu a xaranna ma kati!

Yamari fisamantenna fe

Maraka 12.28-34, Luka 10.25-28

³⁴ Farisi muxune a mε waxatin naxan yi, a Yesu e yabi kiin bata a liga Saduse muxune yi e dundu, e yi e malan. ³⁵ Sariya karamɔxɔ keden yi na, na yi Yesu keʃaañ fesefese, a yi a maxɔdin, ³⁶ a naxa,

† **22:24:** A mato Dunuja Fələn 38.8 nun Sariyane 25.5-6 kui.

‡ **22:32:** niiramane: Ala naxa a Iburahimaa Ala nan a ra. A mato Xərəyaan 3.6 nun 3.15-16 kui. A mi a falaxi nun a Iburahimaa Ala nan yi a tan na Iburahima yi a nii ra waxatin naxan yi. Na luxi nən alo Ala yeeña e ra laxira yi. E mən e nii ra Ala yee ra yi. Nanara, faxa muxune kelima nən sayani.

“Karaməxə, yamarin mundun gbo dangu a birin na Sariya Kitabuni?”³⁷ Yesu yi a yabi, a naxa, “I Marigina Ala xanu i bəjən birin na e nun i niin birin na e nun i xaxinla birin na.”³⁸ Yamarini ito gbo dangu e birin na.³⁹ A firindeni ito luxi nən alo bonna, a naxa, ‘I adamadi boden xanu alo i yetəna.’*⁴⁰ Sariya Kitabun nun nabine kitabune birin singanxi yamari firinni itoe nan na.”

*Yesu yi maxədinna ti
Maraka 12.35-37, Luka 20.41-44*

⁴¹ Farisi muxune malanxi waxatin naxan yi, Yesu yi e maxədin, a naxa,⁴² “E mirixi Alaa Muxu Sugandixina feen ma di? Nde bənsən a ra?” E yi a yabi, e naxa, “Dawuda bənsənna nan a ra.”⁴³ Yesu yi e maxədin, a naxa, “Nanfera Dawuda a xili bama ‘N Marigina’ fata Alaa Nii Sarıjanxin na? Amasətə Dawuda a falama, a naxa,
⁴⁴ ‘Marigin yi a fala n marigin xa,
a naxa, “Dəxə n yiifanna ma,
han n yi i yaxune sa i sanna bun ma.”† ,
⁴⁵ Awa, xa Dawuda a xili bama, ‘N Marigina,’ na ma, Alaa Muxu Sugandixin findixi Dawuda bənsənna ra di?”‡⁴⁶ Muxu yo mi nə a yabə fala

---

§ 22:37: Sariyane 6.5   * 22:39: Saraxaraline 19.18   † 22:44:

Yaburin 110.1   ‡ 22:45: Na waxatini karaməxəne yi a falama a Alaa Muxu Sugandixin barima Dawuda bənsənna nin fata Alaa falan na Samuyeli Firinden 7.16 kui. Anu, xa Dawuda nan Yaburi 110 sebə, nayı a tan a falama Alaa Muxu Sugandixin ma fa fala “N Marigina.” Na bunna nən fa fala Alaa Muxu Sugandixin gbo a benba Dawuda xa. Na yi muxune yifu, a yi a yita a Yesu Alaa Muxu Sugandixin tiden gbo dangu Dawuda ra Ala yee ra yi.

keden peen na! Keli na waxatin ma, muxu yo mi fa susu a maxədinŋe fe gbətə ma.

23

Yesu yi sariya karaməxəne nun Farisi muxune yalagi

Maraka 12.38-39, Luka 11.43, 46, 20.45-46

¹ Na xanbi ra, Yesu yi falan ti yamaan nun a xarandiine xa, ² a naxa, “Sariya karaməxəne nun Farisi muxune dəxi Nabi Musa funfun nin. ³ Nayi, ε e falane birin suxu, ε yi e liga. Koni ε nama e kewali sifane tan liga, amasətə e naxan falama, e mi na ligama. ⁴ E goron binyene raxidima, e yi e dəxə muxune xun ma, koni hali e yii sonla, e tan mi waxi na din feni e ra e maxalideni. ⁵ E feen birin ligama nən alogo muxune xa e to. Nayi, e Kitabu falane səbəma, e yi e xidi e tigine nun e yiine ra han a gbo ayi. E domane maxidixi luti dənbəxi kuyene ra. ⁶ Binye dəxədene rafan e ma malanne yi, e dəxə yamaan yee ra salide banxine yi. ⁷ Binye xəntənne rafan e ma ləxə tidene yi, muxune yi e xili ‘Karaməxə.’ ”

⁸ “Koni muxe nama ε tan xili ba fa fala, ‘Karaməxə,’ amasətə ngaxakedenmaan nan ε birin na, karaməxə keden pee nan ε yii. ⁹ Awa, ε nama muxu yo xili dunuja ito yi fa fala, ‘N Fafe,’ amasətə Fafe keden pee nan ε yii ariyanna yi. ¹⁰ ε nama tin muxune xa ε xili ‘Kuntigina,’ amasətə kuntigi keden peen nan ε yii. Alaa Muxu Sugandixin nan na ra. ¹¹ Muxun naxan gbo ε birin xa, na xa findi ε konyin na. ¹² Naxan na a yetə yite, na yigodoma nən. Naxan na a yetə magodo, na yitema nən.”

Sariya karaməxəne nun Farisi muxune nafigiyana

Maraka 12.40, Luka 11.39-42, 44-52, 20.47

¹³ “Gbalona ε xa, ε tan sariya karaməxəne nun Farisi muxu nafigine! Amasətə ε Ariyanna Mangayaan dəen nagalin muxune yee ra, ε tan yetəen mi soma, ε mən mi muxune luma e so naxanye waxi so feni.”

¹⁴ “Gbalona ε xa, ε tan sariya karaməxəne nun Farisi muxu nafigine! Amasətə ε kaja gilene yii seene bama e yii. Ε yi ε yetə mayita sali xunkuyeni. Ε yalagima nən na feene ma a jaxin na.”

¹⁵ “Gbalona ε xa, ε tan sariya karaməxəne nun Farisi muxu nafigine! Ε fəxə igen nun bəxə xənna birin yisigama alogo ε xa tubi muxu keden peen sətə. Ε na a sətə ε a findima nən yahannama kaan na naxan jaxu ε tan xa dəxə firin.”

¹⁶ “Gbalona ε xa, ε tan danxutən naxanye danxutən yii rasuxuma. Ε tan naxanye a falama, ε naxa, ‘Xa muxuna nde a kələ Ala Batu Banxin xinli, hali a mi a rakamali, koni naxan na a kələ Ala Batu Banxin xəmani, fə na kanna xa a falan nakamali.’ ¹⁷ Ε tan danxutə xaxilitarene! Mundun gbo xəmana hanma Ala Batu Banxin naxan xəmaan nasarijanma? ¹⁸ Ε mən a falama, ε naxa, ‘Xa muxuna nde a kələ saraxa ganden xinli, hali a mi a rakamali. Koni xa muxuna nde a kələ saraxan yetəni naxan saraxa ganden fari, fə a xa a falan nakamali.’ ¹⁹ Danxutəne! Mundun gbo saraxana hanma saraxa ganden naxan saraxan nasarijanma? ²⁰ Awa, naxan na a kələ saraxa ganden xinli, na bata a kələ saraxa ganden xinli e nun seen naxanye birin a fari. ²¹ Naxan na a

kələ Ala Batu Banxin xinli, na bata a kələ Ala Batu Banxin nun Ala yəteni, naxan luma ε ye menni.
22 Muxun naxan na a kələ ariyanna yi na bata a kələ Alaa manga gbedeni e nun naxan dəxi a yi.”

23 “Gbalona ε xa, sariya karamoxəne nun Farisi muxu nafigine, ε nakə yi seene yaganna bama alo sorontonna nun sabi se gbeteye, koni ε bata ε me sariyana fe gbeene ra, alo kitī kəndən nun kininkininna nun təgəndiyana. Anu, ε lan ε xa ne nan ligi, e nun fe dənxene. **24** Ε tan danxutəon naxanye danxutəne yii rasuxuma, ε minseen naserendem alogo ε xa soso keden peedin ba a yi, koni ε yi jəgəmen gerun!”

25 “Gbalona ε xa, sariya karamoxəne nun Farisi muxu nafigine, ε igelengenna nun ε donse saseen fanna masugusuguma, koni e kuiin nafexi milan nun yətə rafan fe naxine ra. **26** I tan Farisi muxu danxutəna, i ya igelengenna nun i ya donse saseen kui maxa singen, alogo a fanna fan xa sarijan.”

27 “Gbalona ε xa, sariya karamoxəne nun Farisi muxu nafigine. Ε luxi nən alo banxi fajin naxan tixi gaburun xun ma bəndə fixen soxi naxan ma naxanye fari tofan, koni e kuiin nafexi faxa muxu xənne ra e nun se xəsixin sifan birin. **28** Ε fan na kiini, ε yətə findima tinxin muxun nan na muxune birin yətagi, koni ε kuiin nafexi nafigiyaan nun fe naxine ra pen!”

*Yesu yi e naxankatana fe fala
Luka 11.47-51*

29 “Gbalona ε xa, sariya karamoxəne nun Farisi muxu nafigine. Ε banxi tofajine tima nabine gaburune xun ma, ε yi tinxin muxune gaburune

ratofanjŋe ayi. ³⁰ Ε yi a fala, ε naxa, ‘Xa nxu yi na nun nxu benbane waxatini, nxu mi yi kafuma e ma e nabine faxa waxatin naxan yi.’ ³¹ Awa, ε tan yetεen sereyaan bama ε yete xili ma fa fala naxanye nabine faxa, ne nan bənsən ε ra. ³² Awa, ε benbane hakene defe! ³³ Ε tan kosone, ε tan saji bənsənne, ε giyɛ yahannama kitin bun ma di?’

³⁴“Nanara, n nabine nun xaxilimane nun sariya karaməxəne rasigama ε ma. Ε nde faxama nən, ε yi nde gbangban wudin ma. Ε yi nde bulan salide banxine kui, ε yi e sagatan keli taa ma han taa ma. ³⁵ Na kiini, ε saranma nən na tinxin muxune birin faxa feen na, keli Habila tinxin muxun ma han Sakari, Bərəkaya dii xəmena, ε naxan faxa Ala Batu Banxin nun saraxa ganden tagi. ³⁶ N xa jəndin fala ε xa, na birin xətema nən iki muxune ma.”

Yesu yi Yerusalən taan xanu

Luka 13.34-35

³⁷“Yerusalən kaane! Yerusalən kaane! Ε tan naxanye nabine faxaxi, ε yi Alaa xərane magəlon. Axənla n suxu nən sanja ma wuyaxi n xa ε malan n fəma alo təxə ngana a diine malanma a gabutən bun kii naxan yi, koni ε mi tin! ³⁸ Awa, Ala ε konna rabejnəma nən fefe! ³⁹ Amasotə n xa a fala ε xa, ε mi fa n toma sənon han ε yi a fala, ε naxa, ‘Naxan fama Marigin xinli, Ala xa na baraka!’ ”

24

Ala Batu Banxin kalana fe

Maraka 13.1-2, Luka 21.5-6

¹ Yesu yi keli na, a siga. A to yi minima Ala Batu Banxini, a xarandiine yi fa a fəma, e yi Ala Batu

Banxin ti kiin yita a ra. ² Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ε mi seni itoe birin toma ba? N xa ηøndin fala ε xa, gømøni ito kedenna mi luma a funfuni be. E e birin naxuyama ayi nøn.”

*Tørøn nun bøsønxønyana fe
Maraka 13.3-13, Luka 21.7-19*

³ Yesu yi døxi Oliwi Geyaan fari waxatin naxan yi, a xarandiine yi siga a føma wundoni, e yi a maxødin, e naxa, “Feni itoe birin ligān waxatin naxan yi, na fala nxu xa, e nun taxamasenna naxanye i fa waxatin nun waxati rajanna yitama nxu ra.”

⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, “Ε a liga ε yeren ma alogo muxe nama ε mayenden. ⁵ Amasøtø muxu wuyaxi fama nøn n xinli, e yi a fala, e naxa, ‘Alaa Muxu Sugandixin nan n tan na,’ e muxu wuyaxi mayenden. ⁶ Ε yøngø feene møma nøn, ε yøngøna ndee xinle mε. Koni ε nama gaxu. A føre mi na fø na fe sifane xa liga nøn, koni waxati rajanna mi na ra singen. ⁷ Siyana ndee siyana ndee yøngøma nøn, yamanana ndee yi yamanana ndee yøngø. Fitina kamøne yi so, bøxøn yi xuruxurun yirena ndee yi. ⁸ Na feene birin ligama nøn alo ηaxanla dii bari kuiin xølø singena.”

⁹ “Na xanbi ra, e ε suxuma nøn, e yi ε tørø, e yi ε faxa. Siyane birin ε rajaxuma nøn n tan ma fe ra. ¹⁰ Muxu wuyaxi birama nøn tantanni na waxatini, e yi e bode yanfa, e e bode so yiini, e yi e bode rajaxu. ¹¹ Wule nabi wuyaxi fama nøn e fa muxu wuyaxi mayenden. ¹² Fe ηaxin gboma ayi nøn dunuja yi han muxu wuyaxi a xanuntenyaan yi xurun. ¹³ Koni naxan na a yixødøxø han a rajanna,

na kisima nən. ¹⁴ Awa, Alaa Mangayana falan Xibaru Fajin kawandin bama nən dunuŋa yiren birin yi, a findi seren na siyane birin xa, na xanbi ra waxati rajanna yi a li.”

Se Haramuxina fe

Maraka 13.14-23, Luka 21.20-24

¹⁵ “Ε na Se Haramuxin to tixi yire sarijanxini naxan halagin tima, Nabi Daniyeli naxan ma fe fala, (naxan ito xaranma, na xa a bunna kolon,)* ¹⁶ nayi, naxanye Yudaya yi, ne xa e gi, e te geyane fari. ¹⁷ Muxun naxan a kore banxin kœ ra, na nama xete, a godo banxini a yii seene tongodeni. ¹⁸ Muxun naxan xeen ma, na nama xete banxini a domaan tongodeni. ¹⁹ Gbalo gbeen fudi kanne nun diin ngane yee ra na waxatine yi! ²⁰ Ε Ala maxandi alogo ε giin nama lan xunbeli waxatin ma hanma Matabu Loxəna! ²¹ Amasoto na loxəne tərən jaxuma ayi nən dangu a birin na. A joxən munma ligi singen xabu dunuŋa da waxatini han iki. A joxən fan mi fa ligama sənən! ²² Xa Ala mi yi nde ba na loxəne ra nun, muxu yo mi yi kisima, koni a bata nde ba a ra a muxu sugandixine fe ra.”

²³ “Awa na waxatini, xa muxuna nde a fala, a naxa, ‘A mato, Alaa Muxu Sugandixin be yi,’ hanma, ‘A sa mənni,’ ε nama la na ra. ²⁴ Amasoto muxu wulexi sugandixine nun wulen nabine kelima nən, e taxamaseri gbeene nun kabanako feene ligi alogo hali Alaa muxu sugandixine, e xa ne mayenden, xa na lanje. ²⁵ Ε a mato, n bata a fala ε xa benun a waxatin xa a li. ²⁶ Nanara, xa muxu yo a fala ε xa, a naxa, ‘A mato, a sa burunna ra!’ Ε

---

* ^{24:15:} A mato Daniyeli 9.27 nun 11.31 nun 12.11 kui.

nama siga na! Hanma xa e a fala fa fala, ‘A luxunxi be yi!’ ²⁷ E nama la na ra! ²⁷ Amasɔtɔ alo kuyen na a jinna masɔxɔn keli sogetedeni han sogegododen, n tan Muxuna Dii Xemən fama na kii nin. ²⁸ Binbin dənaxan yi, dugane e malanma mənna nin.”

Muxuna Dii Xemən fa fena

Maraka 13.24-27, Luka 21.25-28

²⁹ “Na tɔrɔ ləxəne na dangu, ‘sogeni dimima nən, kiken mi fa degema, sarene kelima nən kore e bira, kore xənna sənbene yimaxama nən.’† ³⁰ Nayi, n tan Muxuna Dii Xeməna taxamasenna minima nən kənenni kore. Dunuya siyane birin yi wuga. E n tan Muxuna Dii Xemən toma fe nən kore xənna kundani sənbən nun binyeni. ³¹ Xəta xui gbeen na mini, n na n ma malekane rasigama nən bəxɔn tongon naaninne birin yi, e yi n ma muxu yəbaxine malan, keli dunuya danna bona ma sa dəxə bona ra.”

Xədə binla fe taxamasenna

Maraka 13.28-31, Luka 21.29-33

³² “E xaxili sətə xədə binla fe ma. A yiine na majingi, a deeñe yi mini fələ, ε a kolonma nən nayi fa fala jəmən bata maso. ³³ A na kii nin, ε na feni itoe birin to waxatin naxan yi, ε a kolonma nən fa fala waxati saxin bata maso, a bata so də yetəen li. ³⁴ N xa jəndin fala ε xa, iki muxune mi danguma fə na feene birin liga. ³⁵ Kore xənna nun bəxə xənna danguma nən, koni n ma falane mi danguma habadan!”

Muxu yo mi na waxatin kolon

Maraka 13.32-37, Luka 17.26-30, 34-36

---

† **24:29:** Esayı 13.10 nun Esayı 34.4

36 “Muxu yo mi na ləxən nun waxati saxon kolon, hali malekan naxanye ariyanna yi hanma Dii Xəməna, fə a Fafe Ala keden peena. **37** N tan Muxuna Dii Xəmən fa feen ligama nən alo naxan liga Nuhan gbee waxatini. **38** Benun fufaan xa fa waxatin naxan yi, yamaan yi e dəgema, e yi e minma, e yi naxanle futuma, e yi e diine fima xəməne ma futun na, han Nuhan so waxatin yi a li kunkin kui. **39** Koni feen naxan fama ligadeni, e mi yi na kolon mume han fufaan yi fa, a yi e birin xali. Muxuna Dii Xəmən na fa waxatin naxan yi, a ligama na kii nin. **40** Muxu firin luma nən xəen ma na waxatini, keden xalima nən, keden yi lu na. **41** Naxalan firin luma nən se dinni, kedenna xalima nən, keden yi lu na. **42** Ε lu ε yεε ra yi, amasətə ε mi ε Marigin fa waxatin kolon. **43** Ε ε xaxili lu ito xən ma. Xa banxi kanni yi mujaden fa waxatin kolonjən kəeən na nun, a mi yi tinjən mujaden xa so a banxini, a yi luma a yεε ra yi nən. **44** Nanara, ε xa ε yitən amasətə ε xaxili mi ləxən nun waxatin naxan ma, n tan Muxuna Dii Xəmən fama na waxatin nin.”

*Walike tinxinxina fe
Luka 12.41-48*

45 “Walikəen mundun lannaya muxun nun xaxilimaan na? Naxan ma kuntigi a dəxi walikəen bonne xun na, a e donseen taxun e ra a waxatini, a tan nan na ra. **46** Na walikəen səwama nən, xa a kuntigina a li na wanla ke! **47** N xa jəndin fala ε xa, a kuntigina a yii seen birin taxuma a ra nən. **48** Koni xa walike naxin na a ra, a a falama nən a yεtε ma, a naxa, ‘N ma kuntigin bata buyε ayi.’

⁴⁹ A yi lu walik  en bonne b  nb  , a yi a d  ge, a yi a min e nun d  lo minne. ⁵⁰ Awa, walik  en yengi mi l  x  n naxan ma, a mi waxatin naxan kolon, a kuntigin fama na waxatin nin. ⁵¹ A kuntigina a naxankatama n  n, a yi a saran a xun yifu wanle ra, a lu yire yi wugan nun jin naxinna d  naxan yi.”

25

Sungutun fuuna fe sandana

¹ “Ariyanna Mangayaan luxi n  n alo sungutun fuun naxanye e l  npune tongo e siga naxalandi kanna ralandeni siga naxalandi tiine malanni. ² Xaxilitare suulun yi e y  , xaxilimaan nan yi suulunna bonne ra. ³ Xaxilitarene yi e l  npune tongo koni e mi ture tongo. ⁴ Koni xaxilimane yi e l  npune tongo, e yi turena nde sa e goronne kui l  npun nad  g   seen na. ⁵ Naxalandi kanna to bu, xix  nla yi sungutunne suxu, e xi.”

⁶ “K  e tagini s  nx   xuiin yi mini, e naxa, ‘Naxalandi kanna bata fa. E fa a ralan!’ ⁷ Nayi, sungutunne birin yi xulun, e yi e l  npune yit  n. ⁸ Xaxilitarene yi a fala xaxilimane xa, e naxa, ‘E nxu ki tureni, amas  t   nx   l  npune tumaan ni i ra.’ ⁹ Xaxilimane yi e yabi, e naxa, ‘  n-  n, a mi en birin yiliy  . E siga sare matine f  ma e sa nde sara e yet   xa.’ ¹⁰ Nayi, sungutun xaxilitarene yi siga ture saradeni. E sa m  nni waxatin naxan yi, naxalandi kanna yi fa. Sungutun suulunna naxanye yit  nxi, ne yi so naxalandi kanna f  x   ra malanni. E d    n nagali. ¹¹ Na xanbi ra, sungutunna bonne yi fa, e naxa, ‘Nxu fafe, yandi, d    n nabi nxu xa.’

12 Naxalandi kanna yi e yabi, a naxa, ‘N xa jəndin fala ε xa, n mi ε tan kolon mumε!’ ”

13 Yesu yi a fala, a naxa, “Ε lu ε yεε ra yi amasətə ε mi ləxən nun waxati saxin kolon.”

Walike saxanna fe sandana

Luka 19.11-27

14 “Ariyanna Mangayaan ligaxi nən alo xəmən naxan yi sigama sigatini, a yi a walikəne xili, a yi a yii seene taxu e ra. **15** A yi xəma gbanan suulun so keden yii, a yi firin so gbətə yii, a yi keden so a saxanden yii, e birin nun e yilan. Na xanbi ra, a yi siga sigatini. **16** Walikəen naxan xəma gbanan suulun sətə, na yi siga na rayulayadeni mafuren, a yi xəma gbanan suulun gbətə sətə. **17** Walikəen naxan xəma gbanan firin sətə, na fan yi firin gbətə sətə. **18** Koni walikəen naxan xəma gbanan keden sətə, na yi sa yinla ge, a yi a kuntigina xəmaan luxun na.”

19 “Waxati xunkuye danguxina, walikəne kuntigin yi fa alogo e xa e dəntəge. **20** Walikəen naxan xəma gbanan suulun sətə, na yi fa, a yi xəma gbanan suulun gbətə yita a ra. A yi a fala, a naxa, ‘N kanna, i xəma gbanan suulun nan taxu n na. N bata suulun gbətə sətə, a tan ni i ra.’ **21** Kuntigin yi a fala a xa, a naxa, ‘I bata i yixədəxə, i tan walikə fajin nun lannaya muxuna! I bata lannayaan ligi fe xurune yi, nayi n fe gbeene taxuma i ra nən. Fa sewa n tan i kanna xən!’ **22** Na xanbi ra, a xəma gbanan firinna so naxan yii, na yi fa, a naxa, ‘N kanna, i xəma gbanan firin nan so n yii. N bata firin gbətə sətə, a tan ni i ra.’ **23** Kuntigin yi a fala a xa, a naxa, ‘I bata i yixədəxə, i tan walikə fajin nun lannaya muxuna! I bata lannayaan ligi fe

xurune yi, nayi n fe gbeene taxuma i ra nən. Fa sewa n xən!'²⁴ Dənxən na, naxan xəma gbanan keden sətə, na yi fa, a naxa, 'N kannna, n na a kolon a i ya fe xədəxə. I seen xabama yireni i mi a bixi dənaxan yi, i donseen malanma yireni i mi se sixi dənaxan yi.²⁵ Na nan n gaxu, n yi siga, n yi sa i ya xəmaan luxun bəxən bun. I gbeen naxan na, na ni i ra.'²⁶ A kuntigin yi a yabi, a naxa, 'I tan walike naxi salantenna, i a kolon ba, fa fala a n seen xabama yireni n mi a bixi dənaxan yi, n yi donseen malan yireyi n mi a sixi dənaxan yi.²⁷ Na ma, a yi lan nun i xa sa n ma xəmaan taxu gbeti mara banxin yulane ra, alogo n na fa waxatin naxan yi, n yi xəmaan nun a tənədin sətə.²⁸ Nba, ε xəma gbananna ba a yii, xəma gbanan fu naxan yii, ε a so na yii.²⁹ Amasətə seen muxun naxan yii, nde soma nən na yii mən, a yi a gbegbe sətə. Koni se mi naxan yii hali naxan di a yii, na bama a yii nən.³⁰ Nba, tənə mi na walikəen naxan na, ε na woli tandem, dimini, wugan nun jin naxinna dənaxan yi.' ”

Kiti dənxəna fe

³¹ "N tan, muxuna Dii Xəmən na fa a binyeni waxatin naxan yi, e nun malekane birin a fəxəra, a dəxəma nən a mangaya gbedəni binyeni.³² Dunuja siyane birin malanma nən a yetagi. A yi e yitaxun dəxəfirinna ra, alo xuruse rabaan yəxəeñe nun siine yitaxunma kii naxan yi.³³ A yəxəeñe malanma nən a yiifanna ma, a siine malan a kəmənna ma.³⁴ Na xanbi ra, mangana a falama nən a yiifari ma muxune xa, a naxa, 'Ε fa be, n Fafe Ala dubaxi ε tan naxanye xa. Ε fa ε kəen sətə,

mangayaan naxan yitənxi ε xa xabu dunuja da waxatini. ³⁵ Bayo kaməna n suxu nən, ε yi donseen so n yii. Min xənla yi n suxu, ε yi igen so n yii. N siga nən xəneyani, ε yi n yigiya. ³⁶ Marabənna yi n suxu, ε yi n marabəri ba. N yi fura, ε yi n dandan. N yi sa kasoon na, ε yi fa n xəntən.’ ³⁷ Tinxin muxune a yabima nən na yi, e naxa, ‘Marigina, nxu i kamətən to minen yi, nxu yi donseen so i yii, hanma i min xəlitəna, nxu yi igen so i yii? ³⁸ Nxu i to xəneyani waxatin mundun yi, nxu yi i yigiya, hanma marabənna i ma, nxu yi i marabəri ba? ³⁹ Nxu i to furaxi waxatin mundun yi, hanma i kasoon na, nxu yi i xəntən?’ ⁴⁰ Mangana e yabima nən, a naxa, ‘N xa jəndin fala ε xa, ε naxan ligə ngaxakedendina nde xa, naxan xurun dangu birin na, ε na ligə n tan nan xa nayi!’ ”

⁴¹ “Na xanbi ra, naxanye na lu a kəmənna ma, a yi a fala ne xa, a naxa, ‘Ε masiga n na, dangatəne, ε siga habadan təeni naxan yitənxi Yinna Manga Setana nun a malekane xa. ⁴² Bayo kaməna n suxu nən, ε mi donseen so n yii. Min xənla yi n suxu, ε mi igen so n yii. ⁴³ N yi lu xəneyani, ε mi n yigiya. Marabənna yi n suxu, ε mi n marabəri ba, n fura kasoon na, ε mi n mali.’ ⁴⁴ Ne fan yi a yabi, e naxa, ‘Marigina, nxu i kamətən to minen yi, hanma i min xəlitəna hanma i xəneyani hanma i marabəritəna hanma i furetəna hanma i kasoon na, nxu mi tin i maliye?’ ⁴⁵ Mangana e yabima nən, a naxa, ‘N xa jəndin fala ε xa, ε mi naxanye ligə muxudini ito nde keden xa naxan xurun dangu birin na, ε mi na ligaxi n tan fan xa na yi.’ ⁴⁶ Awa, ne sigama habadan tərən nin. Koni tinxin muxune sigama habadan nii rakisin nin.”

26

*Mangane yi yanfani tɔn Yesu ma
Maraka 14.1-2, Luka 22.1-2, Yoni 11.45-53*

¹ Yesu to yelin na falane birin tiye, a yi a fala a xarandiine xa, a naxa, ² “E a kolon, a luxi xii firin Halagi Tiin Dangu Loxən Sanla* xa a li. N tan Muxuna Dii Xemena, e n yanfama nən, n lu yiini, e n gbangban.”

³ Na waxatini, saraxarali kuntigine nun yamaan fonne yi e malan Saraxarali Kuntigi Singe Kayafa konni. ⁴ E yi a nata, e xa Yesu suxu yanfani, e yi a faxa. ⁵ E yi a fala, e naxa, “En nama a suxu sanla waxatini, xanamu, yamaan murutəma nən!”

*Latikənənna sa fena Yesu ma
Maraka 14.3-9, Yoni 12.1-8*

⁶ Yesu yi Simən dogonfontəna banxini waxatin naxan yi Betani taani, ⁷ naxanla nde yi fa a fəma, a fa latikənənna sare xədəxən na a sase gəmə ramaan kui, gəmən naxan xili “alabasita.” A yi a sa Yesu xunna ra a binya feen na, a yi a dəgema waxatin naxan yi. ⁸ Yesu a xarandiine to na to, e yi xələ, e yi maxədinna ti, e naxa, “I ito birin yikalama nanfera? ⁹ Latikənənni ito yi matiye nən dəə xədəxənna, a sareni yi so yiigelitəne yii.” ¹⁰ Koni Yesu yi a kolon, e yi naxan falama, a yi a fala e xa, a naxa, “E naxanli ito mafalama nanfera? A bata fe fajin liga n xa. ¹¹ Amasətə yiigelitəne ε fəma waxatin

---

* **26:2:** Halagi Tiin Dangu Loxən Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nən Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa kəə kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine də wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xərəyaan 12.1-13 kui.

birin koni n tan mi luma ε fəma waxatin birin. ¹² A bata latikənənna sa n fatin ma alogo n xa n yitən gaburuna fe ra. ¹³ N xa þəndin fala ε xa, n ma falan Xibaru Fajini ito na rali dunuŋa yire yo yi, þaxanli ito kewanla falama nən, yamaan yi e miri a ma.”

Yudasi yi Yesu yanfa

Maraka 14.10-11, Luka 22.3-6

¹⁴ Nayi, xarandii muxu fu nun firinna nde keden naxan yi xili Yudasi Isakariyoti, na yi siga saraxarali kuntigine fəma, ¹⁵ a naxa, “Xa n Yesu so ε yii, ε nanse soma n yii?” Ne yi gbeti gbanan tongue saxan so a yii.† ¹⁶ Fələ na waxatin ma, Yudasi yi lu fəren fenjə, alogo a xa Yesu yanfa, a a so e yii.

Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla fe

Maraka 14.12-21, Luka 22.7-14, 21-23, Yoni 13.21-30

¹⁷ Buru Tetaren Sanla‡ sogen fələna, xarandiine yi fa Yesu fəma, e yi a maxədin, e naxa, “I waxy a xən ma nxu xa Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla donseen nafala i xa minən?” ¹⁸ A yi a fala e xa, a naxa, “Ε siga xəməna nde fəma taani, ε sa a fala a xa, ε naxa, ‘Karaməxə naxa, n ma waxatin bata a li. N tan nun n ma xarandiine xa Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla donseen don i ya banxini.’ ”

¹⁹ Xarandiine yi a ligalo Yesu a fala e xa kii naxan yi, e yi Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla donseni tən.

²⁰ Ninbanna to so, Yesu nun a xarandii fu nun firinne yi dəxə e dəgedeni. ²¹ E yi e dəgema waxatin

---

† **26:15:** A mato Sakari 11.12 kui. ‡ **26:17:** Buru Tetaren Sanla: Yahudiyane yi burun donma leben mi yi saxi naxan yi xii solofera sanli ito bun. E sarijan kiina nde nan yi a ra. A mato Xərəyaan 12.15 kui.

naxan yi, Yesu naxa, “N xa jøndin fala ε xa, ε tan nde keden n yanfama nøn, a yi n so yiini.”
22 Xarandiine yi sunu han, e yi a maxødin følo keden keden yøen ma, e naxa, “Marigina, n tan nan na ra ba?” **23** Yesu yi e yabi, a naxa, “Nxu nun naxan nxu yiin nagodoxi lenge kedenna kui, na nan n soma yiini. **24** N tan Muxuna Dii Xømen faxama nøn, alo Kitabuna a falaxi kii naxan yi, koni gbalon na kanna yøe ra naxan Muxuna Dii Xømen soma yiini! A yi fisa nun hali na muxun mi yi bari nun mumø!” **25** Yudasi naxan a soma yiini, na yi falan tongo a naxa, “Karamøxø, n tan nan na ra ba?”

Yesu yi a yabi, a naxa, “I bata a fala.”

Marigina ximenna fe

Maraka 14.22-26, Luka 22.15-20, Korenti Kaane Singena 11.23-25

26 E yi e døgema waxatin naxan yi, Yesu yi burun tongo, a barikan bira Ala xa, a yi a yigira, a yi a so a xarandiine yii. A yi a fala, a naxa, “Ε a tongo, ε yi a don, n fati bøndøn nan ito ra.” **27** Na xanbi ra, a yi igelengenna tongo, a barikan bira Ala xa, a yi a so e yii, a yi a fala, a naxa, “Ε birin xa a min **28** amasøtø n wunla ni ito ra n layirin xidima en tagi naxan xøn, a minima muxu wuyaxi xa nøn e yulubin mafeluun na. **29** N xa a fala ε xa, en wudi bogi igen naxan minma ito ra, n mi fa a minma han en birin møn yi sa a min n Fafe Alaa Mangayani.”

30 Na xanbi ra, e yi bøtin ba, § e siga Oliwi Geyaan fari.

---

§ **26:30:** bøtina: E namunna nan yi a ra na sanla waxatini e xa Yaburin yirena nde ba, fata sorani ito nde ra: 113 han 118.

*Piyéri a mε fena Yesu ra**Maraka 14.27-31, Luka 22.31-34, Yoni 13.36-38*

³¹ Nayi, Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ε birin ε mεma n na nεn to kεen na, amasōtō a sεbexi Kitabuni, fa fala, ‘N xuruse rabaan faxama nεn, yεxεne birin yi xuya ayi.’* ³² Koni n na keli sayani, n sigama nεn ε yεe ra Galile yamanani.” ³³ Piyéri yi Yesu yabi, a naxa, “Hali bonne birin e mε i ra, n tan mi n mε i ra mumε!” ³⁴ Yesu yi a fala Piyéri xa, a naxa, “N xa jøndin fala i xa, benun dontonna xa wuga to kεen na, i a falama nεn døxøna ma saxan fa fala i mi n kolon.” ³⁵ Piyéri yi a yabi, a naxa, “Hali en birin faxa, n mi a falε mumε, fa fala n mi i kolon.” Xarandiin bonne fan birin yi na fala.

*Yesu yi Ala maxandi nakəni**Maraka 14.32-42, Luka 22.39-46*

³⁶ Na xanbi ra, Yesu nun a xarandiine yi siga yirena nde yi naxan xili Getesemani. A yi a fala e xa, a naxa, “Ε døxø be, n tan sigan mεnni, n xa sa Ala maxandi.” ³⁷ A siga Piyéri nun Sebede a dii xεmε firinne ra. A bøjen yi raførøxi, a yi sunuxi.† ³⁸ Nanara, a yi a fala e xa, a naxa, “N bøjen naførøxi han n faxa, ε lu be, ε lu ε yεe ra yi n xøn ma.”

³⁹ A yi siga ndedi, a yi bira, a yetagin yi lan bøxøn ma, a yi Ala maxandi, a naxa, “N Fafe, xa a lanjε tørøya igelengenni ito masiga n na, koni n tan sagoon nama liga fø i tan sagona.” ⁴⁰ Na xanbi ra, a møn yi xεtε, a yi a xarandiine li xixønli. A yi a fala Piyéri xa, a naxa, “Ε mi nøxi luyε ε yεe ra

---

* **26:31:** A mato Sakari 13.7 kui. Sandani ito kui, Yesu misalixi xuruse rabaan na bayo e a faxama nεn. † **26:37:** A sunu bayo a a kolon fa fala muxune a faxama nεn.

yi n xən ma hali waxatidi? **41** Ε lu ε yee ra yi, ε Ala maxandi, alogo ε nama bira tantanni. Ε niin waxən feen fan koni ε fati bəndən sənbə mi na.”

42 Yesu mən yi siga a firindeni, a sa Ala maxandi, a naxa, “N Fafe, xa tərəya igelengenni ito mi noε masige n na, fə a xa n li, i sagoon xa liga.” **43** A mən yi xəte, a xarandiine li xiyε, bayo xixənla bata yi e suxu.

44 A mən yi keli e fəma, a siga a saxandeni, a sa Ala maxandi, a mən yi na fala kedenna ti. **45** Na xanbi ra, a xəte xarandiine fəma, a naxa, “Ε mən xima ba? Ε mən ε matabuma ba? A mato! Waxatin bata a li! N tan, Muxuna Dii Xəmən bata so hakə kanne sənbən bun ma iki. **46** Ε keli, en siga, muxun naxan n yanfama, a n so yiini, na bata fa!”

Yesu suxu fena

Maraka 14.43-50, Luka 22.47-53, Yoni 18.3-12

47 A yi falan tima waxatin naxan yi, Yudasi a xarandii fu nun firinna nde yi fa, gali gbeen yi biraxi a fəxə ra saraxarali kuntigine nun sariya karaməxəne nun yamaan fonne naxanye xə. Silanfanne nun gbengbetenne yi e yii.‡

48 Naxan yi a yanfama, a a so yiini, na bata yi taxamasenni ito fala yamaan xa nun, a naxa, “N na muxun naxan sunbu,§ a tan nan na ra. Ε a suxu ken!” **49** Nanara, Yudasi yi a tinxin Yesu ra keden na, a naxa, “Karaməxə, i nuwali.” A yi a sunbu.

50 Yesu yi a yabi, a naxa, “N xəyina, i faxi naxan na, na liga.”

---

‡ **26:47:** Silanfanna: Sofane yəngəso dəgəmana. § **26:48:** sunbuna: Men kaane yi darixi e bode xəntənje sunbuni, koni Yudasi yi a findi taxamasenna ra, a xa Yesu yita a yaxune ra.

Nayi, e yi Yesu suxu ken! ⁵¹ Naxanye yi Yesu fɔxɔ̄ ra, na nde keden yi a silanfanna botin, a Saraxarali Kuntigi Singena konyintunla s̄eḡe a ma. ⁵² Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I ya silanfanna raxet̄e a funfuni, amasot̄o naxan birin silanfanna tongoma, ne faxama silanfanna nan na. ⁵³ I mi a kolon ba, fa fala n n̄oe n Fafe Ala xile n̄en, a yi maleka gali gbee fu nun firin nafa n ma mafuren? ⁵⁴ Koni xa na liga, Kitabun fala xuiin kamalima* di nayi? Bayo a s̄eb̄exi a fɔ̄ a xa liga ikiini.”

⁵⁵ Yesu yi falan ti ganla xa, a naxa, “E bata fa n suxudeni silanfanne nun gbengbetenne ε yii alo mafu tiin nan yi n na nun. N yi xaranna tima Ala Batu Banxini lɔxɔ̄ yo lɔxɔ̄, koni ε mi n suxu. ⁵⁶ Koni na birin ligaxi n̄en alogo nabine falan naxanye s̄eb̄exi, ne xa kamali.”

Nayi, a xarandiine birin yi a rabejin, e yi e gi.

*Yesu Yahudiya mangane yetagī
Maraka 14.53-65, Luka 22.54-55, 63-71, Yoni
18.13-14, 9-24*

⁵⁷ Naxanye Yesu suxu, ne yi a xali Kayafa konni Saraxarali Kuntigi Singena, sariya karamɔxɔ̄ne nun yamaan fonne yi malanxi dənaxan yi. ⁵⁸ Piyeri yi bira Yesu fɔxɔ̄ ra, koni e nun ganla tagi kuya, han Saraxarali Kuntigi Singena tande ma. A yi so tandem ma e nun kantan muxune yi dɔxɔ̄ alogo a xa a kolon a rajanma kii naxan yi.

⁵⁹ Saraxarali kuntigine nun kitisa yamaan birin yi katama wule seren ba feen na Yesu xili ma,

---

* **26:54:** Kitabuna falan kamalima: Esayi 53.5 a falaxi a Alaa Muxu Sugandixin faxama n̄en yamaan yulubine fe ra. A na falaxi yanyina nde j̄ee k̄em̄e solofera benun a xa raba.

aloge e xa a faxa. ⁶⁰ Koni hali muxu wuyaxi to fa wule seren ba a xili ma, e mi sese sətə. Dənxeñ na muxu firin yi ti e yətagi, ⁶¹ e naxa, “Xəməni ito naxa, a nəe Ala Batu Banxin kale nən, a mən yi a ti soge saxan bun ma.” ⁶² Saraxarali Kuntigi Singen yi keli, a falan ti Yesu xa, a naxa, “Muxuni itoe naxan falama i xun ma, na yabi mi i xən ba?” ⁶³ Koni Yesu mi fala yo ti. Saraxarali Kuntigi Singen yi falan ti a xa mən, a naxa, “N na i rakələma habadan Ala xinli, xa Alaa Muxu Sugandixin nan i tan na, Alaa Dii Xəməna, na fala nxu xa.” ⁶⁴ Yesu yi a yabi, a naxa, “I bata a fala. Koni n xa a fala ε birin xa, fələ iki ma, ε n tan Muxuna Dii Xəmən toma dəxi Ala Sənbəmaan yiifanna ma, ε yi n famatəən to kore kundani.”

⁶⁵ Saraxarali Kuntigi Singen na mə waxatin naxan yi, a yi a domani bə, a naxa, “A bata Ala rayelefu!† En mako mi fa sere yo ma sənən! ε bata a fala naxine mə! ⁶⁶ ε mirixi a ma di?” E yi a yabi, e naxa, “A lan nən a xa faxa.” ⁶⁷ Nayi, e yi e dəgen puru Yesu yətagi, e yi a bənbə. ⁶⁸ E lu a maxədinjə, e naxa, “I tan Alaa Muxu Sugandixina, a fala nxu xa fata Ala ra, nde i bənbəxi?”‡

Piyəri a mə fena Yesu ra

*Maraka 14.66-72, Luka 22.56-62, Yoni 18.15-18,
25-27*

⁶⁹ Piyəri yi dəxi tandem ma waxatin naxan yi, Saraxarali Kuntigi Singena walike naxanla nde yi fa a fəma, a naxa, “I tan fan yi Yesu Galile kaan

---

† **26:65:** Musaa sariyan kui, muxun naxan na Ala rayelefu, na kanna lan a xa faxa. A mato Saraxaraline 24.16 kui. ‡ **26:68:** Muxun naxanye a bənbəma, ne mən a magelema na falan na.

fɔxɔ ra nun.” ⁷⁰ Koni a yi a tandi e birin yetag, a naxa, “N mi a kolon i waxi naxan fala fe yi.” ⁷¹ Na xanbi ra, a yi siga tandem so dœen na. Walike naxalan gbete yi a to. Muxun naxanye yi dɔxi na, a yi a fala ne xa, a naxa, “Xemeni ito yi Yesu Nasareti kaan fɔxɔ ra nun.” ⁷² Piyeri yi a tandi, a yi a kɔlɔ, a naxa, “N mi na xemen kolon!” ⁷³ Waxatidi danguxina, naxanye yi tixi na, ne yi fa Piyeri fema, e naxa, “A tan nan nde i tan fan na! Amasoto i fala ti kiin bata a yita nxu ra!”[§] ⁷⁴ Nayi, Piyeri yi a kɔlɔ dangane ra, a yi a fala, a naxa, “N mi xemeni ito kolon mume!” Na waxatin yeteni dontonna yi wuga mafuren. ⁷⁵ Nayi, Yesu a falan yi rabira Piyeri ma, a naxa, “Benun dontonna xa wuga i a falama nén dɔxɔja ma saxan fa fala i mi n kolon.” Piyeri yi mini, a nimisa wugan ti!

27

E siga Yesu ra Pilati fema

Maraka 15.1, Luka 23.1-2, Yoni 18.28-32

¹ Xötən xötən, saraxarali kuntigine nun yamaan fonne yi a ragidi, a e xa Yesu faxa. ² E yi a xidi, e siga a ra yamana kanna Pilati fema.

Yudasifaxa fena

Kewanle 1.18-19

³ Yudasifaxa fena, a a so yiini, na to a to, e bata Yesu yalagi sayaan na, a yi nimisa, a yi gbeti gbanan tongue saxanna raxete saraxarali kuntigine nun yamaan fonne ma. ⁴ A yi a fala, a naxa, “N bata yulubin lig, n muxun yanfa naxan

---

[§] **26:73:** a fala ti kiina: Yanyina nde, a yi falan tima alo muxun naxanye kelixi Galile yamanani hanma Nasareti yamanana.

mi hakε yo ligaxi alogo e xa a faxa!” E yi a yabi, e naxa, “Nxu tan ma fe mi na yi, i ya feen nan na ra!”
5 Yudasi yi gbetin woli Ala Batu Banxini, a siga, a sa a yetε singan.

6 Saraxarali kuntigine yi gbetin matongo, e naxa, “A mi daxa gbetini ito xa sa en ma gbeti ramarade sarijanxini, bayo faxa tiin sarenan a ra.”
7 E yi lan a ma a e xa na gbetin tongo, e fejε rafalana nde a bɔxɔn sara na gbetin na, e yi na findi xɔjε maluxunden na.
8 Nanara, han to, e na bɔxɔn xili bama a “Wuli Bɔxɔna.”
9 Nayi, Nabi Yeremi naxan fala, na yi kamali, a naxa, “E yi gbeti gbanan tonge saxanne tongo, Isirayila kaane a sara gbetin naxan na.
10 E fejε rafalana bɔxɔn sara a ra alo Marigina n yamari kii naxan yi.”*

Pilati yi Yesu maxɔdin

Maraka 15.2-5, Luka 23.3-5, Yoni 18.33-38

11 Yesu yi ti yamana kanna yetagi, yamana kanna yi a maxɔdin, a naxa, “Yahudiyane mangan nan i tan na ba?”† Yesu yi a yabi, a naxa, “I bata a fala.”
12 Koni saraxarali kuntigine nun yamaan fonne a kansun waxatin naxan yi, a mi fefe fala.
13 Nayi, Pilati yi a fala a xa, a naxa, “E i kansunma feen naxanye birin na, i mi ne me ba?”
14 Koni Yesu mi tin a yabe mumε, yamana kanna yi kabε kati!

---

* **27:10:** A matoto Sakari 11.12-13 nun Yeremi 18.2-3 nun 19.1-2 nun 32.6-15 kui. † **27:11:** mangana: Yamana kanna yi waxi a kansun feen nin fa fala a murutexi a mangayaan nan ma. Xa a tan nan a yetε findi mangan na, na yi findima a yalagi xunna nan na.

*E Yesu faxa feen nagidi
Maraka 15.6-15, Luka 23.13-25, Yoni 18.39-19.16*

¹⁵ Nba, sanli ito na yi a li nun, yamaan kanna yi darixi kasorasaan muxu keden bejinjne nen, yamaan na wa naxan xən ma. ¹⁶ Na waxatini, kasorasa naxina nde yi na naxan xili Baraba. ¹⁷ Nanara, Pilati yamaan kanna yi yamaan malanxin maxədin, a naxa, “E waxi a xən ma n xa nde bejin, Baraba hanma Yesu naxan xili Alaa Muxu Sugandixina?” ¹⁸ Bayo a yi a kolon yati, fa fala e Yesu soxi a yii xəxəlonyaan nan ma.

¹⁹ Pilati yi dəxi kitit sadeni waxatin naxan yi, a naxanla yi xəraan nasiga a ma, a naxa, “I nama fefe liga tinxin muxuni ito ra amasətə n tərəxi nen xiyeni a fe ra to ki faji!” ²⁰ Saraxarali kuntigine nun yamaan fonne yi yamaan nadin, a Pilati xa Baraba bejin, a yi Yesu faxa. ²¹ Yamana kanna yi e maxədin, a naxa, “E waxi a xən ma muxu firinni itoe, n xa nde bejin?” E yi a yabi, e naxa, “Baraba!” ²² Pilati yi e maxədin, a naxa, “Yesu naxan xili Alaa Muxu Sugandixina, E waxi a xən ma, n xa nanfe liga a ra?” E birin yi a yabi, e naxa, “A xa gbangban wudin ma.” ²³ Koni Pilati yi e maxədin, a naxa, “A fe naxin mundun ligaxi?” Koni e sənxən yi siga gboə ayi, e naxa, “A gbangban wudin ma!”

²⁴ Pilati a to waxatin naxan yi, a mi yi nəe sese ra, sənxən yi gboma ayi, a yi igen tongo, a yi a yiin naxa yamaan yee xəri, a naxa, “N gbee yo mi xəməni ito faxa feni! E feen ni ito ra!” ²⁵ Yamaan yi a yabi, e naxa, “A wunla goronna xa lu nxu tan nun nxə diine xun ma!” ²⁶ Awa, na xanbi ra, Pilati

yi Baraba bejin, a yi a yamari a e xa Yesu bulan, a yi a so e yii alogo e xa a gbangban wudin ma.

*Sofane yi Yesu magele
Maraka 15.16-20, Yoni 19.2-3*

²⁷ Yamana kanna sofane yi Yesu xali yamana kan banxini, sofane ganla birin yi e malan a rabilinni. ²⁸ E yi a dugine ba a ma, e yi doma gbeela[†] ragodo a ma. ²⁹ E yi wudi yii jnali kanne dənbə kəmətin na mangaya taxamasenna ra, e yi a so a xunna, e dunganna so a yii.[§] E yi e xinbi sin a bun ma, e lu a magele, e naxa, “I kənə Yahudiyane mangana!” ³⁰ E yi dəgen puru a ma, e yi a dunganna tongo, e yi a bənbə a xunna ma. ³¹ E to yelin a magele, e domaan ba a ma, e mən yi a maxidi a gbee dugine yi. Na xanbi ra, e yi siga a ra a gbangbandeni wudin ma.

*Eyi Yesu gbangban wudin ma
Maraka 15.21-32, Luka 23.26-43, Yoni 19.17-27*

³² E yi minima taani waxatin naxan yi, e yi lan xəmena nde ra, naxan yi xili Simən Sirəni kaana. E yi na karahan, a xa Yesu gbangban wudin tongo. ³³ E yi fa na yireni dənaxan xili Gologota, naxan bunna nəen “xun xəri yirena.” ³⁴ E yi manpaan so a yii naxan yi basanxi se gbətə ra naxan xələ, alogo a xa a min, koni a to a lenna ti a ma, a mi tin a minjne.

[†] **27:28:** Doma gbeela yi findixi mangayaan taxamasenna nde nan na. Yamaan to a kansun fa fala a bata a yətə findi mangan na, sofane fa a mangayana fe magelema.   [§] **27:29:** E dunganna so a yii alo mangaya dunganna a magele feen na.

³⁵ E yi a gbangban wudin ma.* Na xanbi ra, e yi masenseenna ti lan a dugine yitaxun feen ma. ³⁶ E yi dəxə a kantandeni.

³⁷ E yi a kansun kədin səbə, e yi a gbangban a xun ma, e naxa, “Yahudiyane Mangan nan Yesu ito ra.”

³⁸ E yi mujade firin gbangban wudin ma Yesu fəma, kedenna a yiifanna ma, bona a kəmenna ma.

³⁹ Yamaan yi dangu a makonbə, e lu e xunni maxə, ⁴⁰ e naxa, “I tan naxan Ala Batu Banxin kalama, i mən yi a ti soge saxan, i yetə rakisi! Xa Alaa Dii Xəmə nan i tan na, godo, i keli wudin kəe ra.” ⁴¹ Saraxarali kuntigine nun sariya karaməxəne nun yamaan fonne fan yi a magele na kii nin, ⁴² e naxa, “A bonne rakisi nən, koni a mi nəe a yetə rakise! Isirayila mangan xa mi a tan na ba? A xa keli wudin kəe ra, a godo be alogo nxu xa dənkəleya a ma! ⁴³ A dənkəleyaxi Ala ma, a naxa, a Alaa Dii Xəmənan a tan na. Nba, xa a rafan Ala ma, a xa a xunba!” ⁴⁴ Hali mujaden naxanye yi gbangbanxi wudin ma a dəxən, ne fan yi a makonbi na kiini.

Yesu faxa fena

Maraka 15.33-41, Luka 23.44-49, Yoni 19.28-30

⁴⁵ Sogen bata yi a ratinxin nun, dimin yi so yamanan birin yi han se din waxatin yi maso.

⁴⁶ Na waxatini, Yesu yi gbelegbele a kon xuini, a naxa, “Eli, Eli, lama sabakitani?” na bunna nəeñ, “N ma Ala, n ma Ala, i n nabəjinxı nanfera?”†

---

* **27:35:** Sofane yi a yiine nun a sanne gbangban wudin ma, e yi a singan na kiini. E yi na ligama nən alogo muxune xa jənin benun e xa faxa. † **27:46:** A mato Yaburin 22.2 kui.

⁴⁷ Muxuna ndee yi tixi na yi, ne yi a xuiin mε, e naxa, “A Nabi Eli nan xilima.” ⁴⁸ E tan nde keden yi a gi mafuren, a sa dugi dungin tongo, a yi a sin minse muluxunxini, a yi a filin tamin jøε ra, a yi a ti a xa, a xa a min. ⁴⁹ Koni bonne naxa, “A mame, en na a mato xa Nabi Eli fa a rakise.”

⁵⁰ Yesu mən yi a xui ramini fangan na, a niin yi ba.

⁵¹ Dugin naxan yi singanxi Ala Batu Banxin tagi, na yi bɔ firinna ra, fɔlɔ a xunna ra han a sanbun na. Bɔxən yi xuruxurun, fanyene yi bɔ. ⁵² Gaburune yi rabi, faxa muxu sarijanxina ndee yi keli. ⁵³ E keli gaburune kui. Yesu keli xanbini sayani, e yi siga Taa Sarijanxini, e mini kənənni muxu wuyaxi xa.

⁵⁴ Sofa kəmən kuntigin nun a sofaan naxanye yi Yesu kantanma, ne to bɔxən to xuruxurunjøε, e nun feen naxanye birin bata liga, e yi gaxu kati! E yi a fala, e naxa, “Alaa Dii Xəmən nan yi a ra yati!”

⁵⁵ Naxanla naxanye yi biraxi Yesu fɔxɔ ra keli Galile yamanani, naxanye yi a malima nun, ne wuyaxi yi na, e tixi wulani, e a matoma.

⁵⁶ Mariyama Magadala kaan yi ne yε nun, e nun Mariyama, Yaki nun Yusufu nga, e nun Sebede a dii xəmene nga.

Yesu maluxun fena

Maraka 15.42-47, Luka 23.50-56, Yoni 19.38-42

⁵⁷ Ninbanna to a li, nafulu kannia nde yi fa naxan yi xili Yusufu Arimate kaana, Yesu a xarandiina nde nan yi a fan na. ⁵⁸ A yi siga Pilati fəma, a yi a maxɔdin Yesu binbin fe ma. Pilati yi e yamari, a e xa Yesu binbin so Yusufu yii. ⁵⁹ Nanara, Yusufu yi a binbin tongo, a yi a kasangen dugi fixəni,

60 a sa a maluxun gaburun na fanye kui gexini alo faran yili, a yi baxi naxan gedeni a yεtε xa nun. Na xanbi ra, a yi gεmε belebelen makutukutu gaburun dε ra, a siga. ⁶¹ Mariyama Magadala kaan nun Mariyama bona yi dɔxi na nun, e yεen lanxi gaburun ma.

Gaburu kantanne

⁶² Yuma lɔxɔn xɔtɔn bode, saraxarali kuntigine nun Farisi muxune yi siga Pilati fεma, ⁶³ e naxa, “Nxu fafe, wule falani ito yi a nii ra waxatin naxan yi, nxu xaxili dɔxi na xɔn ma, a fala nεn, a naxa, ‘Soge saxan na dangu waxatin naxan yi, n mɔn kelima nεn sayani.’ ⁶⁴ Na ma, i xa yamarin fi, gaburun xa kantan ken, han a soge saxande lɔxɔni alogo a xarandiine nama fa a binbin mujna, e siga a ra. E yi a fala yamaan xa fa fala ‘A bata keli sayani.’ Xa ito ligi, wule dɔnxεni ito naxuma ayi nεn dangu a fɔlɔn na.” ⁶⁵ Pilati yi a fala e xa, a naxa, “E kantan muxune tongo, e xa sa gaburun kantan alo e nɔε a ra kii naxan yi.” ⁶⁶ Nanara, e yi siga, e sa gaburun dεn nagali ki fajni, e taxamasenna sa a ma, e yi a kantan sofane lu na yi.

28

Yesu keli fena sayani

Maraka 16.1-10, Luka 24.1-12, Yoni 20.1-10

¹ Matabu Lɔxɔn danguxina, xati lɔxɔn subaxani, Mariyama Magadala kaan nun Mariyama bona yi siga gaburu matoden. ² Bɔxɔn yi xuruxurun gbeen ti. Marigina malekan yi godo keli kore, a yi gεmε gbeen makutukutu, a dɔxɔ a fari. ³ Na malekan yεtagin yi luxi alo kuyen na a ninnna

masɔxɔn, a dugine yi fixa alo balabalan kɛsɛna.
⁴ Kantan muxune yi gaxu han e xuruxurun, e yi fuga a ra, e lu alo faxa muxune. ⁵ Koni malekan yi falan ti naxanle xa, a naxa, “ɛ nama gaxu, n na a kolon fa fala ε Yesu nan fenma naxan gbangban wudin ma. ⁶ A mi be yi, a bata keli alo a a fala kii naxan yi. ɛ fa a saden mato. ⁷ ɛ siga mafuren, ε sa a fala a xarandiine xa, ε naxa, ‘A bata keli sayani, ε sa a lima Galile yamanani, ε a toma nɛn na yi!’ N bata a fala ε xa iki.”

⁸ Nanara, e keli gaburun yireni mafuren gaxun nun sɛwani, e siga e giyε, e sa a fala a xarandiine xa.

⁹ Yesu yi e ralan mafuren, a naxa, “ɛ nuwali.” E yi fa a sanna suxu, e yi a batu. ¹⁰ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “ɛ nama gaxu, ε siga, ε sa a fala ngaxakedenne xa, a e xa siga Galile yi, e sa n toma mɛnna nin.”

Kantan muxune dɛntɛgɛna

¹¹ Naxanle mɔn yi kira yi waxatin naxan yi, sofaan naxanye yi gaburun kantanma, na ndee yi xɛtɛ taani. Feen naxan birin ligaxi, e na fala saraxarali kuntigine xa. ¹² Saraxarali kuntigine nun yamaan fonne yi e bode to, e lan fe keden ma, e gbeti gbeen so sofane yii. ¹³ E yi a fala e xa, e naxa, “ɛ xa ito fala, ε naxa, ‘A xarandiine bata fa kɔɛɛn na, e yi a binbin muŋa, nxu yi xiin waxatin naxan yi.’ ¹⁴ Xa yamana kanna na mɛ, nxu a mafanjɛ, nxu yi ε ba kɔntɔfinli.” ¹⁵ Kantan muxune yi gbetin nasuxu. E naxan fala e xa, e yi na liga. Na falan yi xuya ayi na kiini Yahudiyane tagi han to.

*Yesu yi a xarandiine xe
Maraka 16.14-18, Luka 24.36-49, Yoni 20.19-23,
Kewarne 1.6-8*

¹⁶ Xarandii fu nun kedenna yi siga Galile yamanani geyaan fari Yesu naxan ma fe fala e xa. ¹⁷ E to a to, e yi a batu. Koni siken yi ndee yi. ¹⁸ Yesu yi a maso e ra, a naxa, “Senben birin bata fi n ma kore xonna nun bəxə xonna fari. ¹⁹ Nayi, ε siga, ε sa siyane birin findi n ma xarandiine ra, ε yi e rafu igeni n Fafe Ala nun a Dii Xemən nun a Nii Sarıjanxin xinli, ²⁰ n na ε yamarixi naxanye birin ma, ε yi e xaran ne suxun ma. A mato, n luma nən ε xən ma waxatin birin han dunuŋa rajanni.”

Kisin Kiraan Kitabuna

**The Holy Bible in the Yalunka language of Guinea.
La Sainte Bible en langue Yalunka avec le titre: «Kisin
Kiraan Kitabuna» Publié par Traducteurs Pionniers
de la Bible en collaboration avec la mission MCA à la
Préfecture de Faranah, République de Guinée 2012**

**Copyright du texte: © 2012—Traducteurs Pionniers de
la Bible. Cette création est mise à disposition selon le
Contrat Paternité-Pas d'Utilisation Commerciale-Pas
de Modification 3.0 Unporteddisponible en ligne**

**<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/> ou
par courrier postal à Creative Commons, 171 Second
Street, Suite 300, San Francisco, California 94105, USA.**

copyright © 2012 Pioneer Bible Translators

Language: Yalunka

Translation by: Pioneer Bible Translators

..

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-06-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

47153269-13a8-5fdd-8537-530b29da9f78